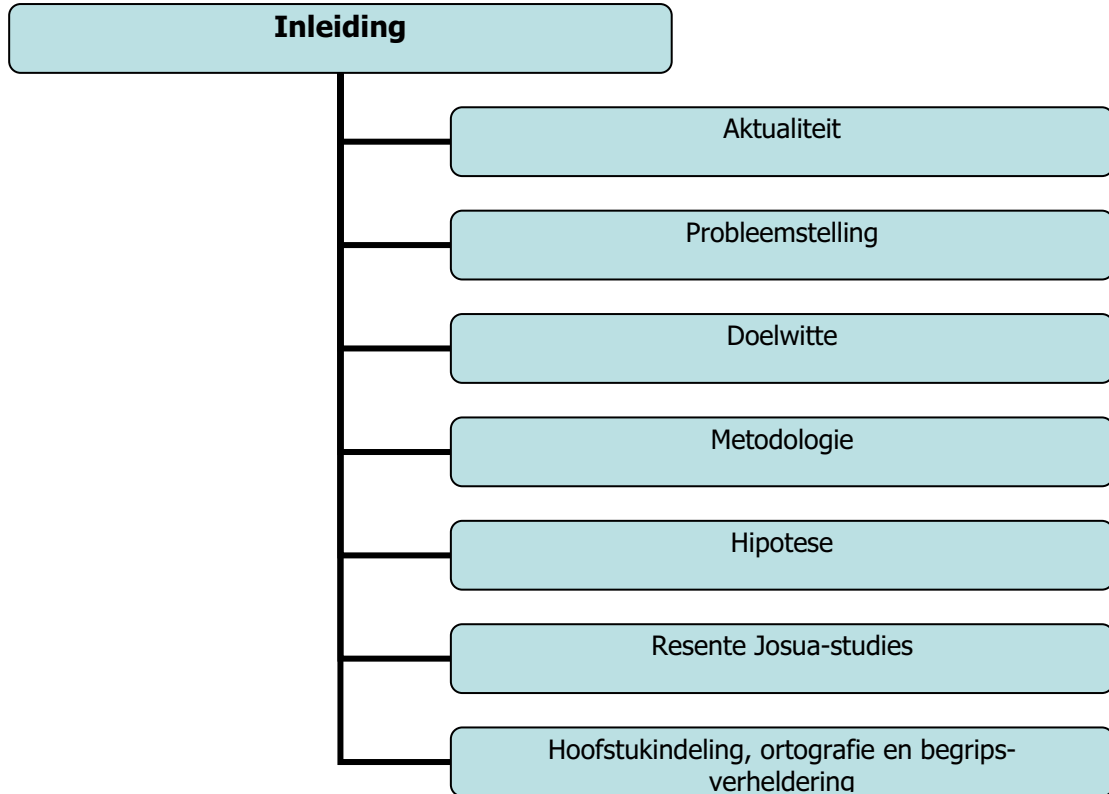

HOOFSTUK 1

INLEIDING

1.1 Aktualiteit

Die boek Josua neem `n belangrike plek in die Ou Testament in.<sup>1</sup> Hierdié boek beskryf die intog van die volk Israel in die Beloofde Land. Sodoende fokus die boek op die vervulling van `n landsbelofte wat God aan die aartsvaders gemaak het (Gen 12:1-3). Die struktuur en samestelling van die boek is egter baie kompleks (Van der Meer 2004:119).

Noort (1998) bied `n oorsig oor die ontstaangeskiedenis van die boek Josua. Martin Noth se invloed het volgens Noort (1988:60) `n nuwe wending in die navorsing van

---

¹ “We feel we have more than vindicated Noth’s assertion of the significance of the study of Joshua for the understanding of the Pentateuch” (Auld 1980:115) en “The book of Joshua is one of the Bible’s critically important historical and religious works” (Boling1982:1).

die boek Josua ingelei. In die tydperk vóór Noth het die meeste navorsers die boek Josua as deel van die sogenaamde *Heksateug* beskou.² Die Heksateug-hipotese veronderstel dat die boeke Genesis tot Josua 'n literêre en tematiese eenheid vorm.³ Om hierdie rede impliseer die Heksateug-hipotese 'n voortsetting van die bronne wat in die Pentateug voorkom.⁴ Julius Wellhausen is een van die vernaamste navorsers wat hierdie hipotese gestel het. Nogtans was Wellhausen versigtig om die hipotese, dat die Pentateug-bronne in die boek Josua voorkom, duidelik te onderskryf (1889:116). Verder is dit 'n taak van onmoontlikheid om die bronne duidelik te isoleer en te onderskei. Volz (1933) en Rudolph (1938) het egter 'n nuwe era in die bronnehypotese ingelei. Hulle studies het getoon dat daar nie so maklik tussen die Jahwistiese (J) en Elohistiese (E) bronne onderskei kan word nie. Beide wetenskaplikes kom tot die gevolgtrekking dat daar nooit 'n afsonderlike E (noordelike bron) was nie. Intussen is die bronnehypotese uit talle oorde betwyfel, en word dit nie meer vandag klakkeloos aanvaar nie. Alhoewel die bronnehypotese nie meer vandag algemeen aanvaar word nie, is daar steeds navorsers wat die boek Josua as deel van 'n Heksateug of selfs 'n "proto-Heksateug" beskou (Kratz 2005).

In 1943 het Martin Noth se werk *Überlieferungsgeschichtliche Studien (ÜS)* die fondament van die sogenaamde Deuteronomistiese Geskiedswerk (DG) gelê. Noth het die hipotese gestel dat Josua tot 2 Konings 'n selfstandige literêre eenheid vorm. Sy benadering sou Josua van die Pentateug isoleer. Hierdie is een van die werke wat die grootste invloed op die Ou-Testamentiese wetenskap in die afgelope eeu uitgeoefen

---

² Vergelyk Wellhausen (1885:358-359); Driver (1891:10); Von Rad (1966a); Eissfeldt (1974:244-248; 252-254) en Fohrer (1984:205).

³ Op 'n tematiese vlak is daar genoeg raakpunte tussen Josua en die res van die Pentateug. Hier volg 'n paar voorbeelde:

- In Jos 1:1-9 ontvang Josua net soos Moses (Eks 3:1-10) sy opdrag as leier van Jahwe self;
- Die Rietsee-wonder (Eks 14:31) het Moses se gesag bevestig. Dieselfde gebeur met Josua by die Jordaan-deurgang (Jos 3:7;4:14);
- Die paasfees (Jos 5:10-12) is 'n herhaling van die eerste paasfees onder Moses se leiding (Eks 12:1-28). Verder vind die besnydenis voor die paasfees (Jos 5:2-9) op grond van Jahwe se opdrag aan Moses (Eks 12:48-49) plaas. Die feit dat Josua klipmesse gebruik vir die doel herinner sterk aan Moses se besnydenis (Eks 4:24-26);
- Tydens die tweede aanval op Ai hou Josua sy hand met die swaard oor Ai uitgerig, net soos Moses gemaak het tydens die aanval op die Amelakiete (Eks 17:11);
- Josua se aanstelling as Moses se opvolger vind plaas in die teenwoordigheid van die priester Eleaser (Num 27:15-21). Tydens die verdeling van die land (Jos 13-23) speel Eleaser ook 'n bepaalde rol.

⁴ "Yet the basic narrative in Jos 2-11 seems to be drawn from older sources, related to those in Genesis, Exodus, Numbers" (Boling 1982:56) en "The book of Joshua tells of the fulfillment of the promise, repeatedly made to the fathers, that the land of Canaan should fall to their descendants and in this respect it is united in content" (Eissfeldt 1974:146-147).

het. Die boek Josua se posisie in die Joodse kanon is ook 'n aanduiding van Josua se verhouding met die daaropvolgende boeke. Josua sorteer in die Joodse kanon nie saam met die Wet nie, maar eerder saam met Rigters, Samuel en 1 tot 2 Konings. In Noth se benadering vorm Deuteronomium die inleiding tot die Deuteronomistiese Geskiedswerk (DG).

Alhoewel die boek Josua deel van die Heksateug óf Deuteronomistiese Geskiedenis kan uitmaak, is daar sommige navorsers wat die boek nie as deel van 'n groter korpus groepeer nie. Lindeque (2001:133) beskou die boek Josua as 'n kontra-narratief op die Sionsteologie van die ná-eksiliese tyd en baseer sy hipotese op Strange (1993:136-141; 2002:44-51) se teorie dat die boek Josua in die tyd van die Hasmoniese monargie (135-76vC)⁵ ontstaan het. Alhoewel Lindeque (2000:133) nie 'n deuteronomistiese redaksie ontken nie, plaas hierdie benaderings die boek buite die raamwerk van die Pentateug en Deuteronomistiese Geskiedenis.⁶ Gerstenberger (2005:216-219) plaas die ontstaanstydperk van die boek Josua in die ná-eksiliese tyd. In sy ondersoek na temas soos die landsverowering, landsverdeling, verhouding tot nie-Israeliete, Wet, besnydenis, pasga, ampstruktuur en etiologie, kom Gerstenberger (2005:219) tot die gevolgtrekking dat hierdie temas op 'n ná- eksiliese konteks dui.

Op 'n historiese vlak is daar 'n tendens om die boek Josua (op grond van sy veronderstelde ná- eksiliese konteks) as nie-histories te beskou.⁷ Op literêre terrein is die navorsing gedurende die afgelope twintig jaar binne die Anglo-Saksiese en die Amerikaanse wêreld gekenmerk deur 'n skuif van histories-kritiese ondersoeke na die immanente vorm van die teks (Barton 2007:181). Die klem op die immanente vorm van die teks is noodgedwonge a-histories, want terwyl die Historiese Kritiek die groei van die teks ondersoek, en die bedoeling van die *outeur(s)* probeer rekonstrueer, val die klem in die literêre benadering op die immanente vorm van die teks op die *teks*

---

⁵ Strange (1993:136-141) baseer sy hipotese op die volgende:

- Teén-Kanaänitiese terminologie;
- Voorkoms van die Priesterskrif (P);
- Klem op Sigem;
- Kronologiese verwarring in narratiewe.

⁶ Lindeque (2000:133) ontken nie dat die boek deuteronomistiese redaksies ondergaan het nie, maar hy vind min teologiese raakpunte tussen Josua en Deuteronomium. In die lig hiervan ondersoek hy die moontlikheid dat die finale redaksie van die boek by ná-deuteronomistiese belangegroep te vinde is.

⁷ Lemche (2000:131) stel dit soos volg: "Like the book of Joshua, the tales of Ezra and Nehemiah are ideological constructs, the foundation myths of the Palestinian Jewish society of the Persian, or better, the Hellenistic era".

self. Die leser identifiseer die struktuur van die teks, wat tot die betekenis of bedoeling van die teks lei.

Die klem op die immanente vorm van die teks, tesame met 'n weerstand teen argeologiese interpretasies het tot 'n nuwe benadering gelei. Navorsers soos Thompson (1999:375) beskou Bybelse geskiedenis as 'n skepping van die skrywer(s). Israel het in die ná- eksiliese tyd hoop probeer skep deur die fiktiewe geskiedenis van die intog in die Beloofde Land en die Verenigde Koninkryk te fabriseer. Lemche (1996:25, 28) identifiseer Israel as 'n klein staat in die Palestynse hooglande. Die goue era van Dawid en Salomo is deel van die fiktiewe geskiedenis wat die ná-eksiliese gemeenskap geskep het. Volgens Lemche het die Ou Testament nie groei deurgaan soos die Historiese Kritiek voorhou nie. Intendeel, die hele Ou Testament het in die ná-eksiliese tyd ontstaan. Hierdie benadering het implikasies vir die literêre en historiese aspekte van die boek Josua. Hierdie sake vra herbesinning.

Hierdie studie sentreer rondom literêre en historiese kwessies rakende Josua 3 en 4. Verskeie voorveronderstellings rondom die literêre konteks en historiese waarde van die boek Josua word vandag bevraagteken. Hierdie studie is 'n poging om aan die hand van Josua 3 en 4 tot die ontstaansgeskiedenis en teologiese waarde van die boek Josua 'n akademies-wetenskaplike bydrae te lewer.

1.2 Probleemstelling

Terwyl die boek Josua oor die algemeen 'n komplekse karakter vertoon, is dit veral in hoofstukke 3 en 4 waar die meeste literêre en tradisie-historiese probleme voorkom (Auld 1980:43). Teen die agtergrond van die bogenoemde navorsingsproblematiek is die volgende probleme prominent:

- In 3:1 kamp die volk *een nag* op die rivieroewer. Dit bots met die weergawe van *drie dae* wat in vers 3:2 voorkom;
- In 3:5 gee Josua 'n opdrag dat die volk hulle moet reinig. Die volgende vers verwys nie daarna nie, en die gevolgtrekking is dat so 'n reiniging nie plaasgevind het nie;
- Die ark speel 'n onverwagse rol in die verhaal. Boonop is die terminologie wat vir die ark gebruik word uiteenlopend (Jos 3:3; 4:16);

- Josua gee opdrag (3:12) dat twaalf man uit die stamme gekies moet word, maar die opdrag realiseer eers later (4:2-3) wanneer God dit beveel;
- Die feit dat die volk deur die rivier getrek het, word twee maal genoem (3:17; 4:1). Volgens hoofstuk 4:10-11 het die volk nie heeltemal deur die Jordaan getrek het nie;
- In 4:19-20 kom die volk uit die Jordaan en slaan kamp op by *Gilgal*. Daar word twaalf klippe opgerig. In 4:8 is die klippe in die middel van die *Jordaanrivier* neergesit;
- Die priesters beweeg deur die rivier (4:11), maar later (4:15) gee Josua eers opdrag dat die priesters die rivier moet oorsteek.

Bogemelde voorbeelde het met kronologie te make. Teenstrydighede in terme van kronologie het verskeie navorsers gedwing om die teks as 'n samevoeging van verskillende bronne te benader.⁸ Noth (1953:31-33) identifiseer twee verskillende tradisies, naamlik die oprigting van die klippe by Gilgal, en die oprigting van klippe in die rivierbedding. Woudstra (1981:16) veronderstel dat Josua 3 en 4 as 'n literêre eenheid beskou moet word, en dat literêre tegnieke gebruik is om die teks in sy immanente vorm vas te lê. Herzberg (1965:25) beskou enige poging om die literêr-kritiese probleme van Josua 3 en 4 te ontrafel as 'n taak van onmoontlikheid.

Die boek Josua stel die leser dus voor verskeie vrae. Die beeld van die landsverowering, soos geskets in Josua 2-12, verskil van die weergawe wat in Rigters 1 voorkom. In terme van die sogenaamde Deuteronomistiese Geskiedswerk is daar struikelblokke, want die konsep van 'n Deuteronomistiese Geskiedswerk (Deut-2Kon) word vandag deur sommige navorsers (Fohrer 1984:195; Westermann 1994:39-40; Knauf 2000:388-398) betwyfel. Terwyl Noth (1943) die Deuteronomistiese Geskiedswerk as 'n eenheidsgeskrif beskou, is daar navorsers wat die teenoorgestelde posisie inneem. Nelson (1981) identifiseer redaksionele *blokke* wat uit verskillende tye dateer. Smend (1971), Dietrich (1972) en Veijola (1977) onderskei redaksionele *lae*. Mayes (1983:133-138) en Römer (2007) onderskei redaksionele blokke *en lae*.

---

⁸ Fohrer (1984:197) en Otto (1975:26-103) identifiseer sommige van die klassieke Pentateugbronne in hierdie gedeelte.

Fohrer (1984:195); Westermann (1994:39-40) en Knauf (2000:388-398) neem standpunt in teen die konsep van 'n Deuteronomistiese Geskiedswerk (Deut-2 Kon). Raakpunte tussen die boek Josua en die Pentateug blyk bloot redaksioneel te wees. Die boek is moontlik in die ná-eksiliese tyd van die Pentateug afgesny om sodoende die inleiding tot die vroeë profete te vorm (Otto & Achenbach 2004:27). Daar bestaan 'n sterk moontlikheid dat die boek Josua sy finale vorm eers in die ná-eksiliese tyd gekry het (Hentschel 2008:208). Die boek Josua verteenwoordig dan 'n skuif waar nie die *land* nie, maar die *boek* as heilige geskrif beklemtoon word.

1.3 Doelwitte

In die eerste plek gee ek 'n literatuuoroorsig om die literêre en historiese vraagstukke rondom die boek Josua te bepaal.

Die literêre oorsig bevat: die volgende elemente:

- Josua as deel van die Heksateug;
- Josua as deel van die Deuteronomistiese Geskiedswerk;
- Rol van etiologie in die boek Josua.

'n Literêre analise van Josua 3 en 4 kan net plaasvind as die rol en plek van die boek Josua in die Kanon vasgestel is.

In terme van historiese oorsig bespreek ek die volgende:

- Amfiktionie;
- Landsverowering;
- Josua-figuur;
- Heilige oorlog;
- Historiografie en die bybelse teks;
- Ná-eksiliese sosiale konteks(te).

Die boek Josua vertel die verhaal van die intog in die Beloofde Land. Uit die aard van die saak word die feitlike waarheid van die verhale vandag uit talle oorde betwyfel. Enige studie van die boek Josua sluit noodgedwonge by die historiese vraagstukke rondom die rekonstruksie van Israel se voorgeskiedenis aan.

In die tweede plek gee ek 'n navorsingsoorsig van die eksegeese van Josua 3 en 4. Ek bespreek die makro-kontekste, om sodoende die rol van die boek Josua in die Heksateug te bepaal. Ek ondersoek verder die rol van Josua 3 en 4 in die boek Josua. Laastens bied ek 'n literatuuroorsig van die eksegeese van Josua 3 en 4.

In die derde plek kom die eksegetiese arbeid aan die orde. Die eksegetiese arbeid van Josua 3 en 4 vorm die kern van hierdie studie. Alhoewel ek in hierdie studie op die groei en komposisie van Josua 3 en 4 fokus, maak ek ruimte vir 'n bespreking van die gerekonstrueerde teks van Josua 3 en 4. Hier volg 'n uiteensetting van die verskillende elemente wat aan die orde kom:

- Perikoopafbakening;
- Tekskritiek;
- Komposisie: Josua 3:1-17;
- Rekonstruksie: Josua 3:1-17;
- Gevolgtrekking

Wat Josua 4 betref, omvat die detailanalise die volgende bewegings:

- Verband tussen Josua 3 en 4;
- Navorsingsoorsig oor Josua 4;
- Komposisie: Josua 4:1-5:1;
- Rekonstruksie: Josua 4:1-5:1;
- Gevolgtrekking

Die eksegetiese arbeid funksioneer om die teks 'uit mekaar te haal'. Sodra die komposisie van die teks bespreek is, kan die teks weer 'aanmekaar gesit word' om sodoende die rol en funksie van die gerekonstrueerde teks van Josua 3 en 4 te bepaal.

Laastens bied ek 'n sintese. Hier vat ek die aktualiteit, probleemstelling, doelwitte, hipotese en resultate saam. Ek dui ook verdere navorsingsmoontlikhede aan wat voortspruit uit hierdie studie.

1.4 Metodologie

Ek volg 'n literêr-historiese benadering tot die eksegeese van Josua 3 en 4. Hierdie benadering veronderstel dat beide die *sinchroniese* en *diachroniese* aspekte van teksanalise ter sprake kom. Die sinchroniese en diachroniese staan nie teenoor mekaar nie, maar komplementêr mekaar (Botha 1986:17-19; Nel 2000:6; Jonker 2000:632; Groenewald 2004:632; Barton 2007:136). Die vraag is egter of 'n multi-dimensionele benadering moontlik is.

Barton (2007:95-127) ondersoek verskillende eksegetiese metodes en lê klem op die M. H Abrams se *The Mirror and the Lamp*, 'n ondersoek na die Romantiese beweging se siening van literêre kuns. Abrams (1971) se model omvat die volgende elemente:

- Heelal;
- Werk;
- Kunstenaar;
- Gehoor.

Volgens Abrams se benadering moet die analise van die teks uit elkeen van die bostaande elemente bestaan.

Barton (2007:99) omskryf Abrams se elemente met die volgende begrippe:

- Historiese gebeurtenisse (ipv heelal);
- Teks (ipv werk);
- Outeur (s) (ipv kunstenaar);
- Leser (ipv gehoor).

Volgens Barton (2007:99) is die tydperk vóór die opkoms van die Historiese Kritiek gekenmerk deur 'n soeke na wat regtig gebeur het (historiese gebeurtenisse). Die bybelse teks was 'n spieëlbeeld van wat regtig gebeur het. Die Historiese Kritiek het die fokus van historiese gebeurtenisse na die bedoeling van die *outeur(s)* verskuif. 'n Teksimmanente benadering met klem op die gestolde teks plaas die klem op die *teks* self. Barton (2007:104) merk egter op dat die sogenaamde postmodernisme die klem op dekonstruksie van die teks plaas, maar weer die klem van die teks wegneem. Volgens 'n postmodernistiese benadering bestaan die teks nie. Elke leser skep 'n eie

teks (Knauf 1991:26-64). Barton verwys daarna in terme van Abrams se ‘gehoor’ en merk op dat daar nie `n benadering bestaan wat die leser of *gehoor* behoorlik in ag neem nie (Barton 2007:205). Ons klem bly steeds op die teks en die outeur(s). Barton (2007:199-108) beskryf dus `n progressie in terme van Abrams se model. Met die verloop van tyd het elkeen van die elemente die bepalende rol in teksanalise gespeel. Nie een van die metodes (histories-krities of teksimmanente metodes) gee genoeg aandag aan die rol van die *leser* nie (Barton: 2007:105).

Die volgende is voorbeelde van pogings tot `n multi-dimensionele benadering:

Jonker (2000:632) beweeg weg van eksegetiese modelle en stel `n kommunikasie-model voor waarin beide die sinchroniese en diachroniese eksegetiese benaderings `n rol speel. Hy verwys eers na bestaande modelle. Die eerste is `n narratiewe metodologie wat sekere histories-kritiese elemente akkomodeer. Die tweede model fokus op `n histories-kritiese benadering wat by `n narratiewe model aansluit. Albei hierdie modelle neem òf narratologie òf die Historiese Kritiek as `n basis. Die derde model is multi-dimensioneel van aard. In hierdie multi-dimensionele benadering speel die teks, die skrywer en die ontvanger elkeen `n bepaalde rol. Elke aspek van die bostaande model bevat sinchroniese *en* diachroniese elemente.

Die bybelse *teks* word van antieke tye in godsdienstige gemeenskappe geherinterpreteer. Jonker se model laar ruimte vir beide sinchroniese en diachroniese elemente in die bestudering van die bybelse teks (Jonker 2000:319). Die sinchroniese benadering is van hulp in die analise van die immanente teks, maar die teks word tog verskillend deur verskillende gemeenskappe geherinterpreteer. Daarom is `n diachroniese benadering tot die teks noodsaaklik. Die *skrywer* is die volgende rolspeler in die kommunikasie-proses. `n Skrywer of skrywersgroep was vir die proses van mondelinge oorlewering tot skriftelike neerslag van bybelse tekste verantwoordelik. `n Diachroniese benadering identifiseer die verskillende vlakke van skrywers, (her)interpreteerders en oorlewering. Elke vlak van oorlewering is onderhewig aan sinchroniese arbeid (in terme van taal en styl). Hierdie sinchroniese dimensies beskryf die interaksie tussen die *skrywer* en die medium (*teks*). Sodoende funksioneer die teks as medium waardeur die skrywer `n bepaalde boodskap giet. Die diachroniese aspek identifiseer die verskillende stadia van groei in die teks, maar die

sinchroniese (taal, styl, struktuur) is ook van belang. Sinchroniese studie ontbloot die interaksie tussen die skrywer en die medium. Die *ontvanger* verskil van die eerste hoorders tot die hedendaagse geloofsgemeenskap. Sodoende eindig die diachroniese aspek nooit nie, selfs die kerk is 'n skakel in 'n lang lyn van ontvangers. Die sinchroniese benadering ondersoek die konteks van die ontvangers.

Talstra (2002) sluit by die bostaande model van Jonker aan. Die vertrekpunt van sy studie is dat die linguistiese bydrae tot die eksegetiese proses nie tot sy reg kom in 'n histories-kritiese model nie. Hy volgende dien as basis van Talstra se studie:

- Bybelse tekste is 'n produk van menslike kommunikasie (Talstra 2002:108);
- Sinchroniese elemente (linguisties, literêr en stillisties) moet tot sy reg kom in die eksegetiese proses. Tekste kom tot hul reg wanneer eksegete hulle deeglik vergewis van die grammatikale en sintaktiese struktuur van 'n bepaalde teks;
- Eksegete se bepaalde hermeneutiese voorveronderstellings speel 'n belangrike rol in die interpretasie van tekste.

Op grond van hierdie voorveronderstellings vorm Talstra (2002) sy eie eksegetiese model. Die volgende vier stappe word beklemtoon:

- Analise van onderskeie linguistiese kenmerke van die teks (grammatika, sintaksis, semantiek);
- Sinchroniese studie van die teks. Hierdie stap veronderstel 'n analise van die verskeie literêre stylvorme, asook hulle bepaalde retoriese funksie in die teks;
- Diachroniese studie van die teks. Die bepaalde teks moet met ander soortgelyke tekste in die Ou Testament vergelyk word in terme van linguistiese ooreenkomste, literêre vorm en inhoud. Hierdie ondersoek dien om te bepaal hoe die teks tot stand gekom het, wie verantwoordelik was vir die komposisie en wat die oorspronklike historiese konteks van die eerste lesers was. Die redaksie van die teks kom ook ter sprake in hierdie stap (bv wie het dit geredigeer? Hoekom?);
- Dialoog tussen die teks en die leser. Hier vind 'n versmelting van die wêreld van die teks en dié van die leser plaas. Die leser se bepaalde hermeneutiese uitgangspunte speel 'n deurslaggewende rol in hierdie verband.

Snyman (1996:540-549) stel 'n struktureel-historiese benadering voor. Human (1993:24) gebruik eerder terme soos “invalshoeke” of “perspektiewe” as “metodes”. Die term “metode” skep die gedagte van 'n rigiede leespatroon wat op die teks geforseer word.

Hierdie bostaande benaderings reflekteer 'n pluralistiese of multi-dimensionele benadering tot eksegesi. In die Suid-Afrikaanse konteks was daar nog altyd spanning tussen toepassing van sinchroniese en diachroniese modelle (Groenewald 2005:544-559; De Villiers 2006:823-830). Die bogenoemde uiteensetting verteenwoordig 'n wyer invalshoek wat verskillende modelle en perspektiewe integreer.

Ek is van mening dat die teenstrydighede en inkonsekwentheid in Josua 3 en 4 die toepassing van die histories- kritiese metode(s) regverdig. Nogtans lê ek klem op die gerekonstrueerde teks (hoofstuk 4). Sodoende poeg ek om die gerekonstrueerde teks tot sy reg te laat kom. Hierdie studie fokus dus op die ontstaan en groei van die teks, maar ook op die rol, waarde en doel van die gerekonstrueerde teks van Josua 3 en 4. Sodoende kom die sinchroniese en diachroniese dimensies van die analise tot hul reg in die interpretasieproses

Die volgende prosesse kom in my eksegesi van Josua 3 en 4 voor:

- In die eerste plek speel *Tekskritiek* 'n rol. Die MT en die LXX verskil in só 'n mate van mekaar in Josua 3 en 4, dat 'n vergelyking tussen die teksgetuies noodsaaklik is. Alhoewel ek die MT as vertrekpunt vir hierdie studie neem, is ek bereid om die MT teen die LXX te toets.
- In die tweede plek word die teks analiseer. 'n Uiteensetting van die *komposisie* van Josua 3 en 4 dien as hulpmiddel om die opbou van Josua 3 en 4 te rekonstrueer. 'n Verdere funksie van die komposisie is om te bepaal of die teks 'n literêre eenheid vorm.⁹ Indien die teks nie as 'n eenheid vertoon nie, verskuif die klem na die diachroniese. 'n Verdere vraag is of ons

---

⁹ Steck (1995:56) noem veral die volgende kriteria om 'n teks se integriteit te bepaal:

- Doeblatte: Dieselfde inhoud word in 'n bepaalde teks herhaal;
- Dubbele oorlewering: Dieselfde gedeelte word in 'n groter korpus herhaal;
- Spanning in woordeskat (veral teenstrydighede) in 'n gegewe teks;
- Stylverskille in dieselfde teks;
- Verskil in historiese agtergrond (veral wat kultiese, kronologiese, en legalistiese aspekte betref).

verskillende bronne kan isoleer. Bronnekritiek bring `n sterk historiese perspektief na vore omdat die verskillende bronne teen verskillende historiese agtergronde afgespeel het (Broyles 2001:227). Laastens dien die uiteensetting van die komposisie van Josua 3 en 4 om `n moontlike *Grundschrift* van Josua 3 en 4 te isoleer. Indien `n *Grundschrift* geïsoleer kan word, dien die *Literêre Kritiek* om die *Grundschrift* te ondersoek om sodoende te bepaal of dit deel van `n breër literêre eenheid uitmaak;

- *Gattungskritiek of Vormkritiek* dien om te bepaal tot watter literatuursoort die *Grundschrift* behoort. Hierdie benadering behels dat die teks ondersoek word vir bepaalde merkers wat dit in verhouding met `n ander teks bring. So word `n gemeenskaplike *genre* geïdentifiseer. Daar word ook gevra na die oorspronklike *Sitz im Leben*, of lewenssituasie. Laasgenoemde verwys na die historiese en sosiologiese aspekte wat veral sekere *genres* aan instellings (soos bv die tempel) koppel (Hayes 1983:77; Broyles 2001:235). Vorm-of *Gattungskritiek* dien as basis om *genre* van elke redaksionele uitbreiding vas te stel;
- *Tradisiëkritiek* verwys in die ondersoek na tradisies, motiewe, en beelde wat van een geslag na `n ander oorgedra word. Enige skrywer is gebind aan sy tydsges en aan sekere denkpatrone. Hierdie denkpatrone word deur vaste uitdrukkings uitgebeeld. Tradisies kan neerslag vind in vaste beelde, vergelykings, idioome en taalkundige konvensies (Steck 1995:132). So gebruik sekere godsdienstige kringe bepaalde uitdrukkings (die deuteronomistiese skool verwys na die ark as die “ark van die verbond”, terwyl die priesterlike weergawe die term “ark van Getuienis” gebruik). In terme van die boek Josua is die heilige oorlog, die Deuteronomistiese Geskiedenis en die kultus primêre objekte van ondersoek;
- *Redaksiëkritiek* speel verder `n belangrike rol in hierdie studie. Die uitgangspunt is dat die teks in *al* sy stadia moontlike redaksies kan vertoon (Steck 1995:83; Broyles 2001:238). Hierdie invalshoek ondersoek die groei van die teks, vanaf die eerste opskrifstelling tot die laaste redaksionele kommentaar. Redaksiëkritiek sal dus `n bepalende rol in hierdie studie speel,

omdat daar van die standpunt uitgegaan word dat die teks verskillende groeistadia beleef het.¹⁰

Omdat ek 'n multi-dimensionele benadering tot Josua 3-4 voorstel, funksioneer die eksegetiese model om die groei van Josua 3-4 vas te stel. Nogtans speel die gerekonstrueerde teks 'n bepaalde rol in die interpretasie van Josua 3-4. Om hierdie rede fokus ek in hoofstuk 4 van hierdie studie op die gerekonstrueerde teks van Josua 4. My eksegetiese model dien dus om Josua 3-4 “uitmekaar te haal”, maar ook om die teks weer “aanmekaar te sit”.

1.5 Hipotese

Die hipotese van hierdie studie is dat Josua 3-4 die groei en samestelling van die Pentateug weerspieël. Die boek Josua was deel van 'n oorspronklike deuteronomistiese landsveroweringsverhaal, wat in die eksiliese tyd saamgestel is. Die kompromis tussen priesterlike en deuteronomistiese verhale vorm uiteindelik die Pentateug in die Persiese tyd. Die uiteindelijke toevoeging van Deuteronomium tot die voorafgaande boeke (Gen-Num) lei tot die skeiding tussen Deuteronomium en Josua. Op sy beurt lei hierdie proses tot 'n ná-eksiliese en ná-deuteronomistiese verwerking van die boek Josua. Josua 3 en 4 bevat 'n oorspronklike deuteronomistiese verhaal van die Jordaandeurtoeg wat in ná-deuteronomistiese konteks geherinterpreteer word.

---

¹⁰ Ek is van bewus van Knauf (2002:275-276) se kritiek op die redaksiekritiek. Knauf dui aan dat hoe meer “lae” of redaksies geïdentifiseer word, hoe moeilik is dit om verantwoordelike eksegetiese te doen. Die rekonstruksie van die teks word dan 'n raaispel eerder as empiriese dissipline. Om hierdie rede beveel Knauf aan dat “*Content Criticism*” redaksiekritiek moet aanvul. “*Content Criticism*” impliseer dat *inhoud* eerder as *geskrewe vorm* belangrik is wanneer die vroegste “lae” van 'n tradisie ter sprake kom. Volgens Knauf (1991:26-64) moet die historiese voorveronderellings waarmee die inhoud van 'n bepaalde tradisie ondersoek word, nie uit die tradisie self kom nie. Knauf bedoel nie hiermee dat geen historiese data uit literêre tekste gerekonstrueer kan word nie. Hy beveel egter aan dat historiese voorveronderstellings op “hard data” (bv argeologie) gebaseer word. Knauf se voorstel is 'n reaksie op die uitermatige gebruik van redaksiekritiek, waar tekste só versnipper word dat dit verantwoordelike eksegetiese van die teks onmoontlik maak. Wat die boek Josua aanbetref, is die studie van Bieberstein (1995) 'n goeie voorbeeld. Bieberstein doen 'n noukeurige studie na die ontstaan en komposisie van Josua 1-6, maar hy identifiseer 11 redaksionele lae in Josua 1-6. Ek probeer juis om nie Josua 3-4 só te versnipper dat dit absurd raak nie. Om hierdie rede pleit ek vir 'n multi-dimensionele benadering wat die teks *en* die argeologie, sowel as die sosiale konteks van die teks in ag neem.

1.6 Resente Josua-studies

Auld (1998:129-149) bied 'n navorsingsoorsig ten opsigte van die boek Josua. Die volgende is voorbeelde van resente Josua-studies:

1.6.1 Tekskritiese studies

- Bieberstein (1995) ondersoek Josua 1-6 noukeurig in terme van tekskritiek, struktuur, en redaksiekritiek. In terme van tekskritiek verkies Bieberstein die Masoreteteks bó die LXX;
- Den Hertog (1996) fokus op die LXX-weergawe van die boek Josua. Hy kom tot die gevolgtrekking dat daar 'n verband tussen die LXX-weergawe van Josua en dié van Genesis, Eksodus, Numeri, Deuteronomium, Rigters en Psalms bestaan. Herzog plaas die LXX-vertaling rondom die eerste helfde van die 2de eeu vC, en vind die oorsprong van hierdie vertaling buite die grense van Palestina;
- Svensson (1994) bestudeer die plekname en stede in Josua 14-21. As deel van die studie vergelyk hy die Masorete en LXX-weergawes van spesifieke plekname. Hy maak die gevolgtrekking dat die LXX langer as die Masoreteteks is;
- Fritz (1994:1-2) bespreek tekskritiese probleme as deel van sy Josua-kommentaar. Hy beskryf die LXX-*Vorlage* van die boek Josua as proto-Masoreties. Die byvoegings in die LXX-weergawe is volgens Fritz eerder aan die vertaler toe te skryf as aan die *Vorlage*;
- Schäfer-Lichtenberger (1995:192) kom tot die gevolgtrekking dat die LXX nie noodwendig die vroegste en betroubaarste teks van die boek Josua verteenwoordig nie;
- Winther-Nielsen (1995) ondersoek die pragmatiese en grammatikale verhoudinge in Josua 2-8. In terme van tekskritiek is Winther-Nielsen versigtig om die Masoreteteks met variante lesings te vermeng voordat behoorlike teksanalise gedoen is;
- Van der Meer (2004) bespreek nie net die invloed van die LXX en Qumran-geskrifte op die studie van die boek Josua nie, maar hy maak waardevolle gevolgtrekkings rondom die verband tussen tekskritiek en literêre kritiek. Van der Meer (2004:523-536) bevind dat die LXX en Qumran-geskrifte nie

gebruik kan word om die die groei en samestelling van die Masoreteteks van Josua te rekonstrueer nie. Die LXX en Qumran-geskrifte help egter om die interpretasie-proses, harmonisering en reformulering van die Masoreteteks te beskryf. Verder maak hy die gevolgtrekking dat literêre kritiek en tekskritiek tot twee verskillende vakdissiplines behoort. Literêre kritiek se doel is om die literêre geskiedenis van 'n literêre komposisie deur middel van 'n diachroniese benadering te rekonstrueer. Tekskritiek dien om die varainte lesings in 'n bepaalde literêre komposisie te verklaar. Van der Meer baseer sy studie op voorbeelde uit Josua 1; 5:10-12; 8:1-29 en 8:30-35.

1.6.2 Literêre studies

- Auld (1980) evalueer die navorsingsgeskiedenis van die boek Josua teen die agtergrond van die komposisie van die Pentateug. Hy maak die gevolgtrekking dat die oorspronklike Josua-narratief die verdeling van die land ingesluit het (onder andere ook die besetting van die land deur die Oosjordanland-stamme). Verder vind Auld dat die landsverdeling in Numeri (Num 26-35) op die weergawe van Josua 13-21 gebaseer is. In later studies verwerp Auld (1998:149; 1999:116-126) die hipotese van 'n sogenaamde Deuteronomistiese Geskiedswerk (Deut-2 Kon);
- Polzin (1980) plaas die boek Josua in die raamwerk van die sogenaamde Deuteronomistiese Geskiedswerk. Volgens sy studie omvat die Deuteronomistiese Geskiedswerk 'n literêre en teologiese eenheid;
- Peckham (1984) beskou die boek Josua as deel van die sogenaamde Deuteronomistiese Geskiedswerk wat van Genesis tot 2 Konings strek. In terme van die boek Josua verdeel hy die onderskeie perikope in die boek Josua in 'n eerste (Dtr¹) óf tweede (Dtr²) deuteronomistiese redaksie;
- Koorevaar (1990) bestudeer die boek Josua as deel van 'n rekenaar-geleide studie. Hy dui 'n simmetriese opbou in die boek Josua aan en vind die middelpunt in Josua 18, naamlik die landsverdeling by Silo. In die lig van sy struktuuranalise beskou Koorevaar die heiligdom van Silo as die oorsprong van die boek Josua. Om hierdie rede dateer hy die boek rondom 10de eeu vC;
- Schäfer-Lichtberger (1995) doen 'n uitgebreide studie oor legitimiteit en outoriteit in die Ou Testament. Sy vind ooreenkomste tussen die

ampsoorhandiging van Moses na Josua, en dié van Dawid en Salomo. Beide Josua en Salomo volg in die voetspore van charismatiese leiers (Moses, Dawid). Verder lei beide Josua en Salomo 'n tydperk van opeenvolging van leiers in (Rig, Kon). Beide Josua en Salomo is dan volgens Schäfer-Lichtberger literêre skeppings wat tydens tye van politieke en sosiale krisis as inspirasie gedien het. Die tydperk ná Koning Josia se dood is veral in hierdie konteks belangrik, omdat Juda moes herorganiseer ná die hervorminge en dood van Josia. Josua dien as die ideaal (hy volg die Wet van Moses) en Salomo as 'n anti-ideaal (wat nie by die Wet gehou het nie);

- Rowlett (1996) bestudeer die boek Josua vanuit 'n ideologiese hoek. Hierdie benadering lei tot die gevolgtrekking dat die heilige oorlog-motief deur koning Josia gebruik is om sy mag uit te brei.

1.6.3 Kommentare en monografieë

- Noth (1953) se kommentaar het die waterskeiding in Josua-studies veroorsaak. In hierdie kommentaar het Noth sy konsep van 'n Deuteronomistiese Geskiedswerk (DG) ten opsigte van die boek Josua verduidelik. Noth se Josua-kommentaar sou 'n hele geslag van navorsers beïnvloed. Ná Noth was dit algemeen aanvaar dat die boek Josua tot die sogenaamde Deuteronomistiese Geskiedswerk behoort. Vandag is die konsep van 'n deurlopende Deuteronomistiese Geskiedswerk nie meer so seker nie;
- Soggin (1972) sou op Noth se spoor volg en die boek Josua as deel van die sogenaamde Deuteronomistiese Geskiedswerk interpreteer. Soggin beklemtoon egter die moontlikheid van 'n Gilgal-kultus waar die Jordaan-deurgang gereeld kulties gevier is;
- Miller & Tucker (1974) dra nie werklik tot die debat rondom die ontstaan en komposisie van die boek Josua by nie. Hulle volg Noth se hipotese van 'n deurlopende Deuteronomistiese Geskiedswerk waarvan die boek Josua 'n intergrale deel uitmaak. Hulle is skepties teenoor die historisiteit van die boek Josua;
- Boling (1982) se kommentaar is vroeg onderbreek deur Ernest Wright se dood. Boling het die kommentaar alleen voortgesit. Hy plaas die boek Josua in die raamwerk van die Deuteronomistiese Geskiedswerk. Hy sluit aan by die

Cross-skool wat twee deuteronomistiese redaksies identifiseer, maar hy skryf meer tekste aan die eksiliese redaksie toe;

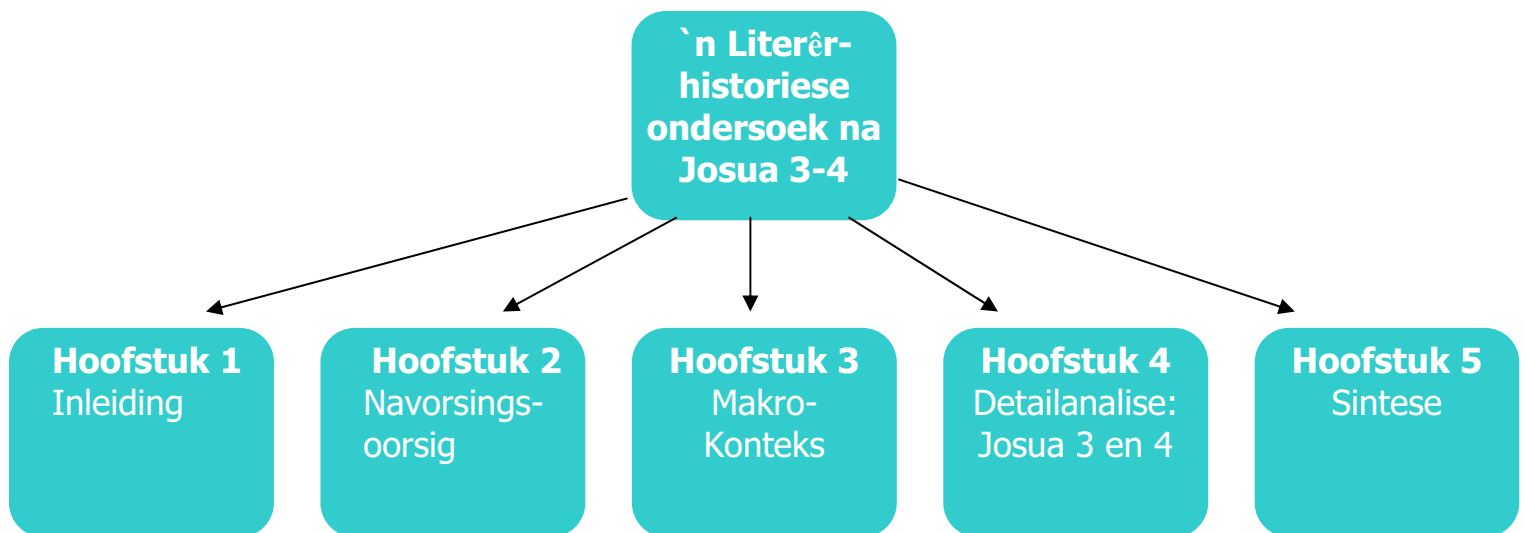
- Butler (1983) bied 'n omvattende navorsingsoorsig, veral in terme van literêre en tekskritiese kwessis. Hy beskou die komposisie van die boek Josua as 'n proses wat strek van 'n mondelinge oorlewering tot die finale vorm van die teks wat vir die ballinge in Babilonië hoop gebring het. Die gestolde teks van die boek Josua dateer volgens Butler uit die ballingskap;
- Gray (1986) vind vóór-deuteronomistiese stof in Josua 2-11 wat hy as 'n moontlike byvoeging tot die Jahwistiese verhaal (J) in Josua tipeer. Hy beskou die boek Josua as 'n historiese weergawe van die geskiedenis van die huis van Josef;
- Noort (1988) bied 'n noukeurige en waardevolle oorsig van die navorsingsgeskiedenis en probleemvelde rakende die boek Josua;
- Görg (1991) deel die boek Josua in drie eenvoudige snitte op, naamlik vóór-deuteronomistiese, deuteronomistiese en ná-deuteronomistiese stof. Hy gee egter toe dat elkeen van hierdie snitte weer onderverdeel kan word. So byvoorbeeld stel hy die moontlikheid dat die vóór-deuteronomistiese stof uit Jahwistiese (J) of selfs vóór-Jahwistiese stof bestaan. Die deuteronomistiese stof omvat die Smend-skool se onderskeiding van DtrG, DtrH en DtrP. In terme van die ná-deuteronomistiese materiaal identifiseer hy 'n vermenging van deuteronomistiese en priesterlike materiaal wat op sy beurt 'n ná-deuteronomistiese en ná-priesterlike komposisie vorm;
- Ottosson (1991) beskou die kultiese materiaal in die boek Josua (1, 6, 22) as deel van die oorspronklike narratief. In sy studie van Josua 14-22 vind hy 'n bepaalde beklemtoning van die rol van die priester Eleaser. Josua 14-22 funksioneer as 'n program om die land te organiseer vir die “nuwe Dawid”;
- Svensson (1994) sluit by Ottosson aan in terme van die rol van die “nuwe Dawid” in die boek Josua. Hy vind in Josua 14-22 ook 'n beklemtoning van die priester Eleaser;
- Fritz (1994) sluit aan by die hipotese van 'n deurlopende Deuteronomistiese Geskiedswerk waarvan die boek Josua deel is. Hy verskil egter van Noth in die sin dat hy die *Grundschrift* van die boek Josua as deuteronomisties

bestempel, waar Noth dit aan 'n versamelaar toegeskryf het. Fritz sluit die kern van Josua 13-24 by die *Grundschrift* in;

- Hamlin (1983) merk 'n duidelike onderliggende struktuur agter die boek Josua. Josua 8:30-35 (verbondsluiting by Sigem) vorm die middelpunt van die boek. Volgens Hamlin het 'n "Teacher" oorspronklike noordelike tradisies in Hiskia of Josia se leeftyd (laat 7de eeu-6de eeu vC) tot 'n aaneenlopende verhaal saamgebind. Die boek bevat die historiese gebeure onderliggend aan 'n "Josua-groep". Hy laat egter ruimte vir 'n eksiliese verwerking van die boek Josua;
- Hess (1996) identifiseer gedeeltes in die boek Josua wat op werklike historiese gebeurtenisse dui. Hierdie ou materiaal sluit die volgende in: Josua 1:4 (grensbeskrywing), verhaal van Ragab, val van Jerigo, die narratief rondom die Gibeoniete, lys van konings (Jos 10-11) en die name van die vyande in Jos 15:14. Hy meen dat Josua ooreenkomste vertoon met Deuteronomium in terme van woordeskat, maar hy vermy die hipotese van 'n deurlopende Deuteronomistiese Geskiedswerk omdat elemente van DG in die breër raamwerk van die Antieke Nabye Ooste voorkom. Om hierdie rede vind Hess dit moeilik om die DG te dateer, en volstaan hy by ooreenkomste tussen Josua en Deuteronomium;
- Nelson (1997) sluit by die Cross-skool aan deurdat hy die boek Josua aan twee deuteronomistiese redaksies koppel. Hierdie redaksies het vóór die ballingskap (Dtr¹) en ná die ballingskap (Dtr²) deuteronomisties plaasgevind;
- Creach (2003) se kommentaar is nie uit 'n kritiese oogpunt geskryf nie. Nogtans onderskryf hy die hipotese van 'n deurlopende Deuteronomistiese Geskiedswerk. So byvoorbeeld identifiseer hy 'n vóór-deuteronomistiese, deuteronomistiese en eksiliese elemente in die boek Josua. Hy fokus sterk op die verband tussen Deuteronomium en Josua;
- Knauf (2008) se kommentaar is die eerste kommentaar wat met reg as post-Noth geklassifiseer kan word. Op historiese vlak verwerp Knauf (2008:22-30) die konsep van die landsverowering, en op literêre vlak verwerp hy die konsep van 'n Deuteronomistiese Gekiedswerk. Verder skei Knauf die *landsgawe* van die *landsverowering* en dui aan hoe die boek Josua uiteindelik sy plek in die kanon gekry het.

Die bostaande oorsig bied `n agtergrondskeets tot die leemte in Josua-studies, naamlik dat die meeste Josua-studies in `n bepaalde raamwerk (bv Deuteronomistiese Geskiedswerk) plaasvind. Sodoende is daar ruimte vir `n herevaluering van die rol en posie van die boek Josua in die kanon. My studie fokus op Josua 3 en 4 omdat dit myns insiens `n goeie voorbeeld is van die prosesse agter die ontstaan van die die Josuaboek asook die ontstaan van die Pentateug.

1.7 Hoofstukindeling, ortografie en begripsverheldering

1.7.1 Hoofstukindeling

Hoofstuk 2 bevat die literatuuoroorsig oor die boek Josua. Verskeie relevante benaderings tot die boek Josua kom hier aan die orde. In terme van `n literêre fokus val die klem op die volgende:

- Josua as deel van die Heksateug ;
- Josua as deel van die sogenaamde Deuteronomistiese Geskiedswerk;
- Josua 1-12 as etiologie.

In terme van die historiese fokus van die boek Josua speel die volgende elemente 'n bepaalde rol:

- Amfiktionie of twaalfstammebond;
- Landsverowering;
- Historisiteit van die Josua-figuur;
- Heilige oorlog;
- Historiografie en die bybelse teks;
- Literêre en historiese agtergrond van die ná-eksiliese tydperk.

Hoofstuk 3 bevat die eksegetiese arbeid met betrekking tot Josua 3 en 4. Die hoofstuk bestaan uit die volgende elemente:

- **Makro-analise.** Hierdie stap behels 'n ondersoek na die rol van die boek Josua in die wyer Pentateug/Heksateug-konteks, of Deuteronomistiese Geskiedswerk. Die rol en verband tussen Josua en die omliggende boeke is hier van belang;
- **Literatuursoorig oor eksegese.** Hier bespreek en evalueer ek die verskeie eksegetiese benaderings tot Josua 3 en 4 (literêr, histories-krities, kulties-histories).

Hoofstuk 4 omvat die detailanalise van Josua 3 en 4. Die klem val dus hier op eksegese.

Hoofstuk 5 dien as sintese van hierdie studie.

1.7.2 Ortografie

1.7.2.1 Keuse van Teks

Daar is merkbare verskille tussen die Masoreteteks en die LXX wat die boek Josua betref. Die LXX is ongeveer 5% korter, maar beide tekste bevat byvoegings en uitbreidings wat nie in die ander voorkom nie. Sommige navorsers gebruik die Masoreteteks as die basis van hulle studie (Bieberstein 1995:230), terwyl ander weer die rol en waarde van die LXX beklemtoon (Auld 1998:24).

Ek gebruik die Masoreteteks as basis van hierdie studie, maar in gevalle waar daar egter merkbare verskille tussen die Masoreteteks en die LXX voorkom, is ek bereid om die LXX as teksgetuie te gebruik om die spesifieke gevalle noukeurig te ondersoek;

1.7.2.2 Ander ortografiese riglyne

Enkele ander ortografiese riglyne is aan die orde. Vreemde begrippe en beklemtoning word deur *skuinsskrif* aangetoon. Die aangepaste Harvard-sisteen word vir verwysings gebruik. In die bespreking van Josua 3 en 4 gebruik ek die BHS. In my vertalings, tensy ander vermeld, gebruik ek die 1953 Afrikaanse vertaling.

1.7.3 Begripsverheldering

Deuteronomistiese Geskiedswerk. Hierdie term verwys na die literêre korpus van Deuteronomium-2 Konings;

Priesterlike verhaal. Hierdie uitdrukking verwys na die P-materiaal (Gen-Num) wat deel van die Pentateug vorm.¹¹

Pentateug. Hierdie woord verwys na die eerste vyf boeke (Gen-Deut) van die Ou Testament.

Heksateug. Hierdie term verwys na die eerste vyf boeke van die Ou Testament (Gen-Deut) en Josua.

Deuteronomies. Hierdie uitdrukking verwys na gedeeltes wat literêre en tematiese ooreenkomste met die boek Deuteronomium vertoon;

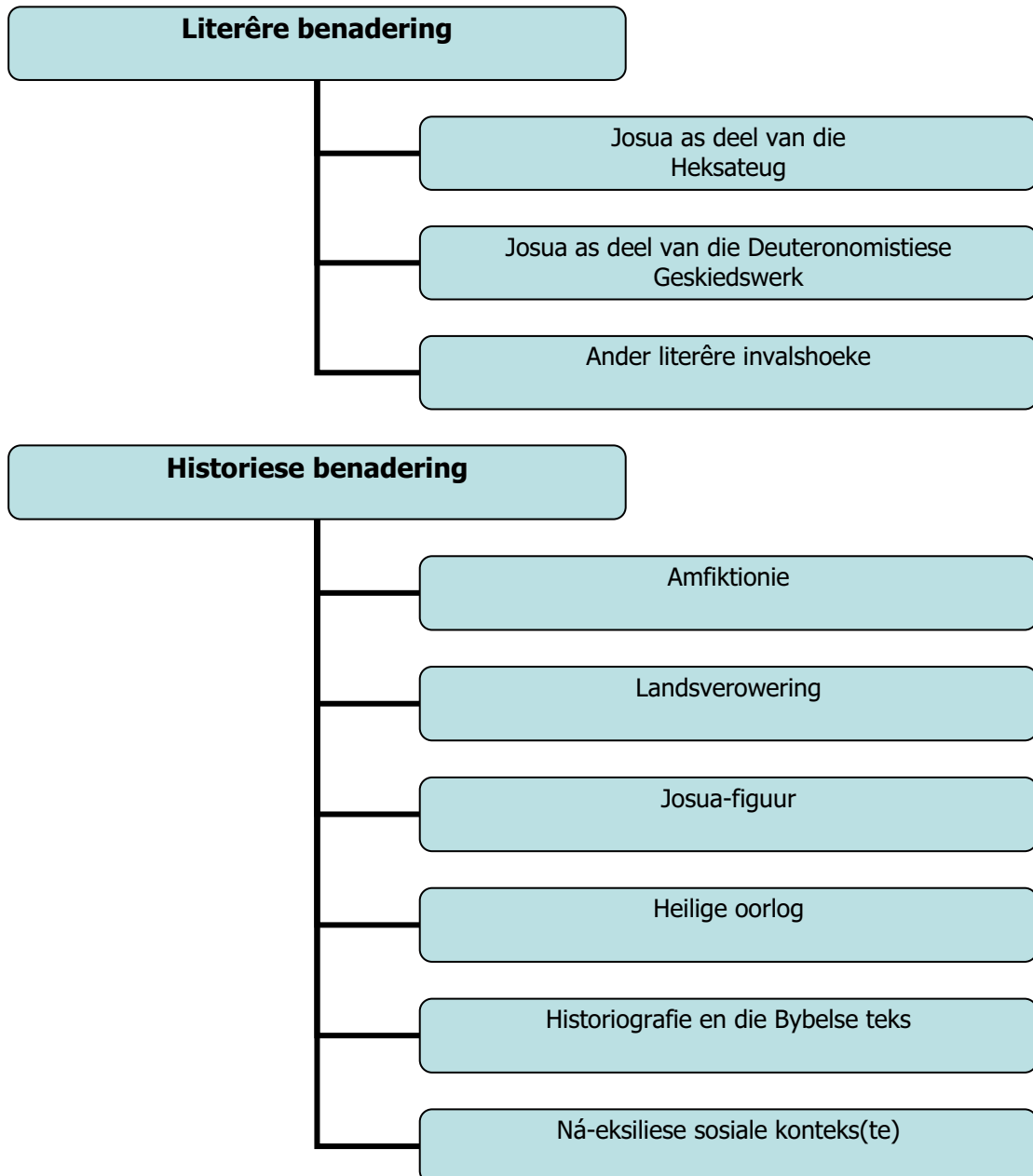
Ná-deuteronomisties. Hierdie woord verwys na 'n téén-deuteronomistiese tendens wat ontstaan het nadat die boek Deuteronomium deel van die Pentateug geword het.

---

¹¹ Ek is bewus daarvan dat die priesterlike materiaal geensins eenvormig is nie. Die skema help egter om die priesterlike en deuteronomistiese materiaal as die onderbou van die Pentateug/Heksateug aan te dui.

HOOFSTUK 2

LITERATUUROORSIG

In hierdie studie poog ek om aspekte van die boek Josua literêr-histories te ondersoek. Deel van die literêre studie sentreer rondom die vraag of die boek Josua deel van 'n groter korpus uitmaak. Daarom word die stand van navorsing rondom die boek Josua as deel van die Heksateug bespreek. As die boek Josua deel van die Heksateug uitmaak, beteken dit dat Josua by die voorafgaande boeke (Gen, Eks, Lev, Num,

Deut) aansluit. Verder kom die vraag na die verband tussen die boek Josua en die sogenaamde Deuteronomistiese Geskiedswerk (DG) aan die orde. As die boek Josua deel van die Deuteronomistiese Geskiedswerk uitmaak, beteken dit dat Josua saam met Deuteronomium by die daaropvolgende boeke (Rig, 1-2 Sam, 1 - 2 Kon) aansluit. Historiese aspekte kom ook aan die orde. Die boek Josua vorm die middelpunt van relevante historiese kwessies. Hier val die klem op bepaalde vraagstukke rondom die ontstaan van die volk Israel en dit sluit 'n bespreking van die amfiktionie-hipotese, verskillende benaderings tot die landsverowering, rol van die Josua-figuur, en die vraag na historisiteit en ideologie in die boek Josua in.

2.1 Literêre benadering

2.1.1 Josua as deel van die Heksateug

Zenger (2008:86ev) en Ska (2006) identifiseer verskillende modelle wat 'n invloed op die Pentateug en Heksateug- navorsing gehad het. In die eerste plek bespreek hy die **aanvullings-hipotese** (Ewald 1867-86; Van Seters 1983; Kratz 2005). Volgens hierdie teorie was daar 'n oorspronklike basisdokument (van die skepping tot die dood van Moses) wat later op verskillende tye uitgebrei is. So byvoorbeeld het Ewald Eksodus 20:2-17 en 21-23, tesame met 'n *Grundschrift* as die basisdokument beskou. Hierdie basisdokument is mettertyd deur Jehowistiese (later Jahwis) dokument uitgebrei.

Die tweede model is die **bronnehipotese** (Wellhausen 1883; Zenger 1971). Hierdie teorie het 'n beduidende rol in die Pentateug-navorsing gespeel. Volgens hierdie hipotese dateer verskillende bronne uit verskillende tye en is die bronne in die eksiliese of ná-eksiliese tyd deur middel van ingewikkelde redaksionele prosesse met mekaar verbind. Hierdie redaksies het moontlik in krisistyse van die geskiedenis plaasgevind, soos die val van die Noordryk (722vC), die val van die Suidryk (586vC) asook die herbou van die tweede tempel (520-515vC). Wellhausen het voortgebou op die werk van Graf, Reuss en Keunen en uiteindelik die hoeksteen gelê vir die navorsing van die Pentateug in die moderne tyd. Wellhausen het vier bronne onderskei, naamlik 'n Jahwis (J), Elohis (E), Deuteronomis (D), en 'n Priesterskrif (P). Hierdie 4 bronne verteenwoordig volgens Wellhausen se studies die

ontwikkeling in Israel se geskiedenis. So byvoorbeeld bevat J en E nog elemente van 'n primitiewe natuurgodsdiens, terwyl P 'n ontwikkelde kultiese stelsel verteenwoordig. Welhausen het dus sy literêre studie van die Pentateug in 'n Godsdiens-historiese raamwerk verpak.

Die derde benadering is die **fragmentehipotese** (De Wette 1805; Rendtorff 1967; Blum 1984). Hierdie benadering impliseer die samevoeging van verskillende verhaalkomplekse. Rendtorff se benadering het in 'n groot mate tot die val van die klasieke bronnehipotese gelei. Volgens hierdie model is daar geen deurlopende bronne nie, maar is die Pentateug/Heksateug eerder opgebou uit verskillende korter eenhede (geskrewe óf mondeling) wat oorspronklik onafhanklik van mekaar bestaan het. Die skepping, Abraham en Jakob-verhale, uittog, Sinai, en die intog is voorbeelde van verskillende narratiewe wat tydens of ná die ballingskap saamgevoeg is om 'n deurlopende verhaal te vorm. Die bronnehipotese het uiteindelik die grootste invloed op die studie van die Pentateug uitgeoefen. Die aanvullings, bronne, en fragmente-hipotese vorm steeds die basis vir die huidige Pentateugnavorsing. Om hierdie rede is die oorsig belangrik, omdat die rol en posisie van die boek Josua binne die Heksateug nie so eenvoudig is nie. Die onderstaande voorbeelde dui die nuutste stand van Pentateug en Heksateug-navorsing aan, terwyl die rol van die boek Josua binne elkeen van die modelle uitgelig sal word.

2.1.1.1 Nuwe bronnehipotese (Erich Zenger)

Hierdie model bou voort op die bousteen van die **bronnehipotese**, in dié sin dat Zenger (2008:100-105) drie bronne aandui, naamlik die Jerusalemse Geskiedswerk (JG), Deuteronomium (D), en die Priesterskrif (P). Hy maak gebruik van die **aanvullingshipotese** om die groei binne elkeen van die bronne aan te dui. Volgens Zenger se model is die ontstaansgeskiedenis van Israel oorspronklik in verskeie oorspronklik-losstaande verhale (bv uittog, Josua, Abraham) saamgevat. Die Abrahamverhale speel in die suide van die land af en dié van Jakob in die noorde. Hierdie verhale is aan spesifieke heiligdomme verbind (Abraham = Mamre; Jakob = Bet-El). Hierdie verhale is mettertyd uitgebrei. So byvoorbeeld is die Jakob-verhale waarskynlik ná 722vC met Abraham-verhale gekombineer. Verder is die Jakob-Abraham-verhale met die Josef-geskiedenis verbind (Zenger 2008:101). Die onderskeid tussen die Noord-en Suidryk-verhale het ná die val van die Noordryk

(722vC) verdwyn, sodat die verhale 'n geskiedenis van die hele volk Israel vertel. Die val van die Noordryk (722 vC) was heel waarskynlik die impetus vir die samevoeging van die verskillende verhale (Zenger 2008:101). Hierdie verhale vertel van die volk Israel se identiteit. In die lig van die bogenoemde is daar waarskynlik nie 'n historiese aartsvadertyd gewees nie. Sodoende beskryf die familiegeskiedenis van Genesis 13-50 eerder Israel se oorsprong in verhouding met die ander volke. Die uittog-verhaal is met die Josua-verhaal gekombineer om die groter landsverowering-verhaal te vorm.

Die tweede aspek van die hipotese is die sogenaamde Jerusalemse Geskiedswerk (JG). Zenger (2008:101) dui aan dat JG heel waarskynlik in Jerusalem tot stand gekom het onder politiese druk van die Assiriërs. Die val van die Noordryk het tot nadenke en gepaardgaande godsdienstige hervormings in Jerusalem gelei. Sodoende val die klem in JG veral op die oorsprong van Jahwe se verhouding met sy volk. Oorspronklik onafhanklike verhale soos die skepping van die mens (Gen 2), die roeping van Abraham en Jakob, die woestyntradisie en die verowering van die land is saamgevoeg. Hierdie tekste sorteer rondom kerngedeeltes soos Genesis 15, Eksodus 34 en Josua 24. Die landsbelofte (wat deel was van die aartsvader-tradisie), tesame met die uittog en die landsverowering dra die inhoud dat die hele land Kanaän as gawe deur Jahwe aan Israel geskenk is. Hierdie motief van die land as gawe was onder andere die inspirasie vir koning Josia se pogings om verder na die noorde uit te brei. Die uittog-tradisie, wat die oorspronklike oorsprongsmite van die Noordryk was, is op die hele Israel betrek (Zenger 2008:102). Die verbonds-motief en lojaliteit aan Jahwe, wat deel van die Sinai-gedeeltes was, is nou van toepassing op die hele volk. So word die berg Sinai nou die berg Sion, wat die middelpunt van God se volk uitmaak. Die Jerusalemse Geskiedswerk is in die eksiliese tyd deur 'n deuteronomistiese skrywer of redaktor uitgebrei (Zenger 2008:103). Hierdie werk het geen verband getoon met Deuteronomium (Deut) óf die Deuteronomistiese Geskiedswerk (Deut-2 Kon) nie. Daar was verder geen raakpunte met die Priesterskrif (P) nie. Eers in die Persiese tyd (5de-4de eeu vC) is JG met P en in 'n mindere mate met D verbind. In breë trekke kom die Jerusalemse Geskiedswerk met Wellhausen se klassieke Jahwistiese (J) en Elohistiese (E) bronne ooreen. Hier word egter nie na bronne verwys nie, maar na verhale wat saamgevoeg en herbewerk word.

Die tweede werk wat naas die JG deur die Josiaanse hervorminge tot stand gekom het, is die boek Deuteronomium. Die ontstaansgeskiedenis hiervan kan vermoedelik teruggevoer word na koning Hiskia se hervormings (7de eeu vC). Deuteronomium 12-26 (veral die Wette met betrekking tot 'n sentrale heiligdom) dateer uit bogemelde tyd, en die literêre verdragsvorm van die boek dateer uit koning Josia (639-609 vC) se tyd. Die raamwerk van Deuteronomium 1-3 en 29-34 is later gegiet. Volgens Zenger se model is die boek Deuteronomium tydens die ballingskap met die ander boeke verbind om 'n afgeronde eenheid (Gen 2:4-2 Kon 25) te vorm.

Volgens Zenger (2008:103-104) is die Deuteronomistiese Geskiedswerk 'n samevoeging van die Jerusalemse Geskiedswerk (JG), Deuteronomium (Deut), deuteronomistiese Rigterboek (Rig 3-16) en deuteronomistiese verwerkte boeke soos die Samuel en Koningsboeke. Die ontstaan van die Deuteronomistiese Geskiedswerk is te danke aan die nadenke wat veroorsaak is deur die Babiloniese ballingskap en die gepaardgaande verlies van die land. Om hierdie rede speel lojaliteit aan Jahwe 'n bepaalde rol in die tekste.

Die Priesterskrif ontstaan in die vroeë ná-eksiliese tyd (Zenger 2008:104). In die Priesterskrif val die klem op die kultus, en die geskiedenis wat vertel word, strek vanaf die skepping tot by die Sinai-gedeeltes. Nog 'n kenmerk van P is dat die volk Israel die doel en middelpunt van die skepping uitmaak. Zenger (2008:14) onderskei tussen 'n basisdokument (Pg) en 'n latere bron (Ps) wat byvoegings bevat.¹² Hierdie dokumente vorm saam die Priesterskrif (P). Volgens Zenger (2008:164) strek die Priesterskrif van Genesis 1:1 tot Levitikus 9:24. In ná-eksiliese tyd het die Priesterskrif deel van 'n groter verhaal (Gen 1:1-2 Kon 25) geword.

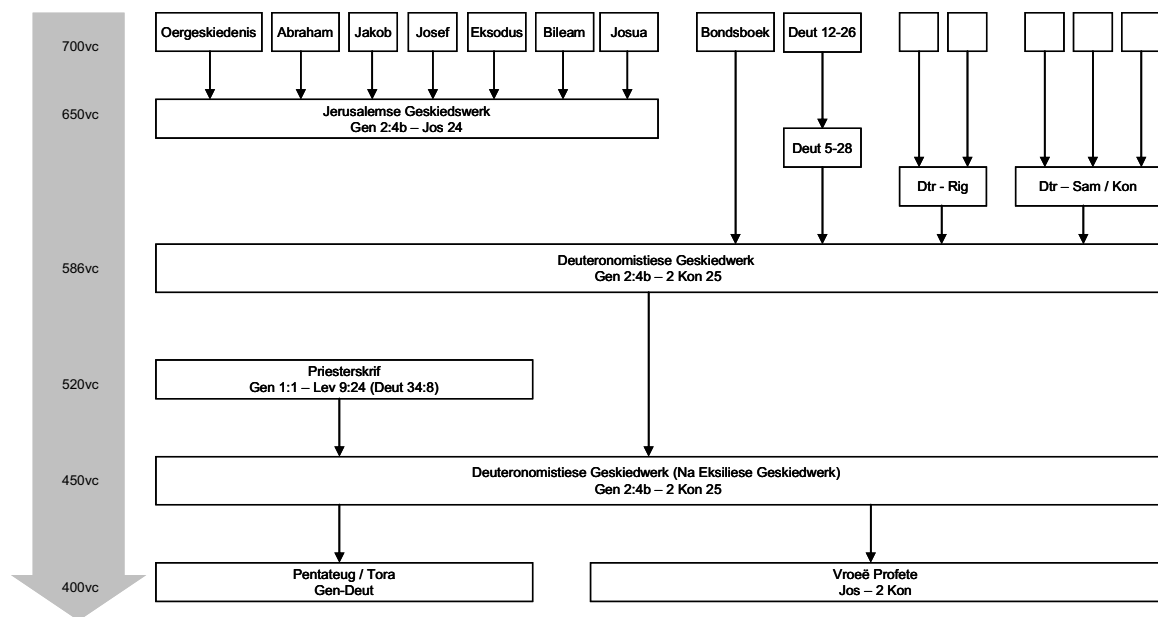
Die Deuteronomistiese Geskiedswerk en die Priesterskrif is in die Persiese tyd (5de-4de eeu vC) saamgevoeg om 'n Enneateug (Gen-2 Kon) te vorm. Onder Esra (400vC) is die Tora saamgestel uit die eerste 5 boeke. Die boeke vanaf Josua sorteer nou onder die profete. Die Pentateug strek nou vanaf Genesis 1 tot Deuteronomium 34. Latere ná-Pentateug-uitbreidings kom ook voor. Genesis 14, wat die verbond of ooreenkoms tussen Abraham en Melgisedek beskryf, is 'n voorbeeld hiervan. In die 4de eeu vC is

---

¹² Zenger (2008:104) verwys na "P^g (*Priestergrundschrift*) en P^s (*erweiterte Priesterschrift; s=supplementum/Ergänzung bzw. S=sekundär*)".

die verskeie geskryfte gekombineer en Genesis 1 tot Deuteronomium 34 is van die res afgeskei om die sogenaamde Pentateug te vorm.

Volgens die nuwe bronnehipotese is die boek Josua reeds vroeg (rondom 650 vC) in die Jerusalemse Geskiedswerk opgeneem. Later het dit deel van die sogenaamde Deuteronomistiese Geskiedswerk geword. Hierdie benadering impliseer dat die boek Josua deel van 'n groter korpus is, en dat dit al in die vóór-eksiliese tyd ontstaan het. Die volgende diagram (Zenger 2008:105) stel hierdie benadering voor:

Die probleem met Zenger se hipotese is dat die bestaan van die sogenaamde Jerusalemse Geskiedswerk nie bewys kan word nie (Ska 2006:140) 'n Later datering van die Jahwis (laat vóór-eksilies: Zenger [2008]), eksilies of ná-eksilies (Winnett 1965; Schmid 1976; Vörländer 1978; Rose 1981; Van Seters 1983; Levin 1993) verskuif die klem al verder van die oorspronklike motief van die bronnehipotese, naamlik om die geskiedenis van Israel der middel van die literêre bronne te rekonstrueer. Wellhausen se poging om te bewys dat Israel van 'n vrye aanbidding van Jahwe na 'n rigiede Judaïsme beweeg het, het grootliks op sy datering van die bronne gerus. Von Rad (2005:50-55) het die Jahwis in 'n teologiese raamwerk geplaas, maar enige aangepaste bronnehipotese kom op dieselfde as die fragmentehipotese neer, naamlik dat verskillende bronne oor 'n lang tyd bymekaargevoeg is totdat dit 'n gestolde teks tot stand gebring het. Zenger se bydrae

bly egter relevant, veral omdat hy verskillende modelle betrek om sy uiteindelijke hipotese daar te stel. In die vestiging van 'n aangepaste bronnehipotese speel die fragmente en aanvullingshipoteses 'n bepaalde rol. Ek is oortuig daarvan dat nie een model noodwendig voldoende is om die komposisie van die Pentateug oortuigend te verklaar nie. 'n Kombinasie van verskillende benaderings is waarskynlik die verantwoordelikste benadering.

2.1.1.2 Fragmentehipotese (Erhard Blum)

Hierdie benadering staan teenoor die klassieke bronnehipotese. Die kern van hierdie benadering lê daarin dat die oorgelewerde verhale van Genesis, asook die uittog en Mosesverhale in die ballingskapstyd nog onafhanklik bestaan het. Bogenoemde verhaalkomplekse is eers in die vroeë ná-eksiliese tyd deur 'n priesterlike redaksie saamgevoeg.

Blum (1990:175) se benadering is gebaseer op dié van Rendtorff, wat krities reageer teen die oorheersende bronnehipotese en Vormkritiek-modelle (Whybray 1995:22) Rendtorff (1990:177-206) beskou die Pentateug eerder as 'n samevoeging van verskillende losstaande temas. Hierdie temas is volgens Blum (1990:205) eers in die eksiliese of ná-eksiliese tyd saamgevoeg.

Volgens Blum se model het die aarstvaderverhale 'n komplekse ontwikkelingsgeskiedenis deurloop. So byvoorbeeld dien die Jakob-Esau en Jakob - Laban verhale (Gen 25-33) oorspronklik om die oorsprong van Israel in verhouding met die naburige volke te verduidelik. Die Jakobverhale se klem op die heiligdomme van Sigem en Bet-El dui op 'n sterk Noordryk-oorsprong. Hierdie verhale is waarskynlik gebruik om die bogenoemde heiligdomme in Jerobeam I (9de eeu vC) se tyd te legitimeer. Die Jakobverhale is later (ongeveer 8ste eeu vC) met die Josefverhale gekombineer. 'n Samesmelting van die Jakob (Gen 25-33) en Josefverhale (Gen 37-45) het die Jakobverhaal van 'n lewensloop voorsien van sy geboorte tot sy dood. Terselfdertyd het die Abrahamverhale in die Suidryk ontstaan. Die verhale speel rondom die heiligdomme van Mamre en Hebron af. Die Abraham /Lot-siklus, tesame met die oorspronklik onafhanklike Abraham/Sara/Hagar-verhale is in die ballingskapstyd met die Jakobverhale gekombineer. So is die aarstvadersgeskiedenis

saamgestel. Die Moses en uittog-verhale kan teruggevoer word na die tydperk vóór die val van die Noordryk. In die vroeë ná-eksiliese tyd is dit saamgevat in 'n deuteronomistiese komposisie wat eintlik eerder as ná-deuteronomisties getipeer kan word.

Blum (1990:101) voorsien eerstens 'n nié-priesterlike of deuteronomistiese komposisie (KD). Hy verskil egter van Noth se eksiliese datering van die deuteronomis en plaas KD eerder in die ná-eksiliese tyd. KD beskryf die gebeure rondom die uittog, Sinai, en die woestyntog in verhalende styl.

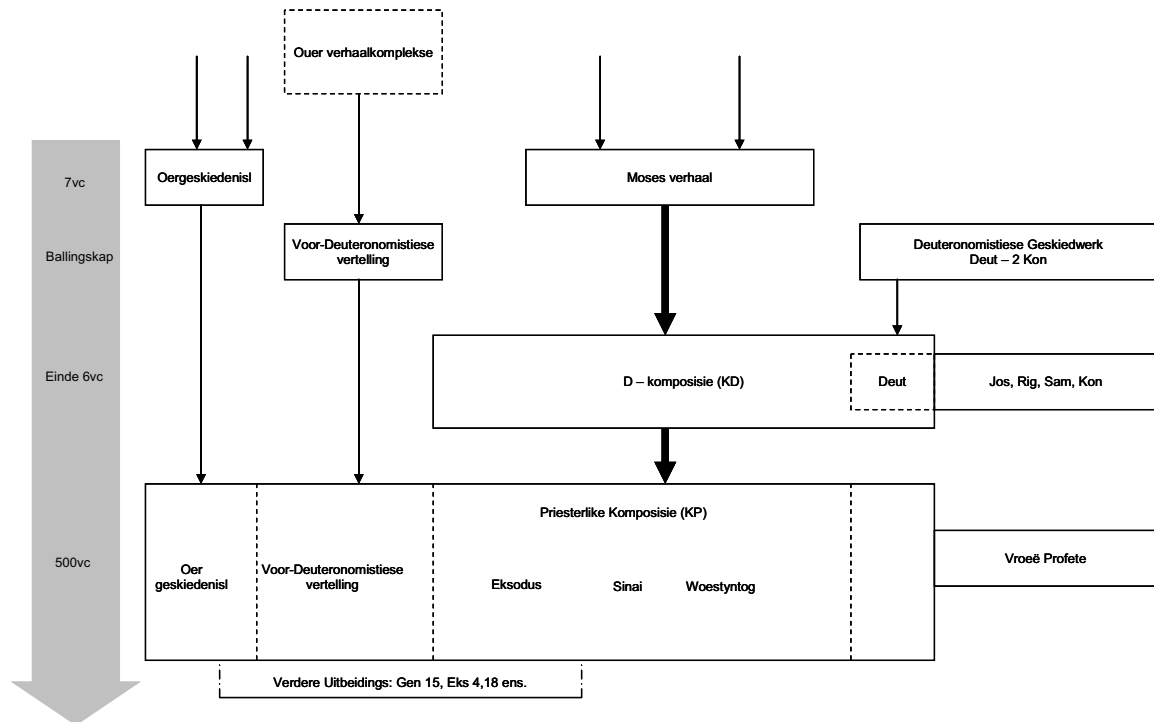
Die samevoeging van die aartsvadergeskiedenis en die Mosesverhale vorm 'n priesterlike komposisie (KP). Hierdie priesterlike komposisie is die kern van die Pentateug, en dit strek vanaf die skepping tot die dood van Moses (Blum 1990:288). Verder vertoon KP 'n universele karakter in die sin dat dit met die wêreldgeskiedenis begin (Blum 1990:288). Die Tora vorm die middelpunt van KP se verhaal (Blum 1990:288). KP verklaar volgens Blum die verskillende doeblette en spanninge in die Pentateug wat aanleiding gegee het tot die bronnehipotese. Die Pentateug bestaan uit nié-priesterlike stof (KD) wat deur 'n priesterlike hand (KP) oorgewerk is (Blum 1990:333). Sodoende kan die kultiese karakter van die priesterlike stof teruggevoer word na die soeke na 'n Judese identiteit in die Persiese era. Die Pentateug is volgens Blum se model 'n resultaat van die samevoeging van KD en KP.¹³

Blum (2002:119-156) het egter later sy hipotese van 'n kompromis tussen KD en KP hersien. Hy meen dat KD met die verhaal van Moses begin het, en dat dit nie die Genesis-tradisies ingesluit het nie.

---

¹³ Hierdie model sluit nou aan by die van Engnell (1969). Engnell meen dat die Pentateug ontstaan het toe twee afsonderlike literêre werke, naamlik 'n priesterlike (P) en deuteronomistiese (D) werk, saamgevoeg is.

Die volgende diagram (Zenger 2008:111) illustreer hierdie model:

Beide KD en KP is ná-eksilies van aard. KD bevat die deuteronomistiese en nie-priesterlike stof. KP is eerder 'n komposisie as 'n aanvulling, alhoewel Blum dit nie wil rekonstrueer as 'n losstaande bron nie (Blum 1992:46-57)

Volgens hierdie model toon die boek Josua noue bande met Deuteronomium en die sogenaamde KD. Die feit dat Josua met KD geassosieër word, impliseer dat dit later redaksioneel met P verbind is. Volgens hierdie model kon die boek Josua eers rondom die ballingskapstyd ontstaan het.

Blum se model is waardevol, en die fragmentehipotese bied 'n oortuigende verduideliking vir die vermenging van deuteronomistiese en priesterlike materiaal wat in die Ou Testament voorkom.

2.1.1.3 Aanvullingshipotese (Reinhard Kratz)

Kratz (2005:310) identifiseer 'n reeks individuele narratiewe wat uit die tydperk vóór 722 vC dateer. Die noorde en sentraal-Palestina vorm die Jakob-Laban narratiewe (Gen 29-31), Jahwe oorlog-gedeeltes (Eks 12-14), Balaam-narratief (Num 22-24),

Josua se landsverowering (Jos 6, 8), reeks helde (Rig 3-16), Samuel en Saul (1 Sam 1-14), aanhalings uit die annale van die konings van Israel en individuele tradisies uit die Konings-boeke (1 Kon 18:4vv; 2 Kon 4:9-10). Uit die suide identifiseer hy die Lot-verhaal (Gen 19), Isak en Esau (Gen 26-27), Dawid en Salomo (2 Sam 11-12; 1 Kon 1-2), aanhalings uit die annale van die konings van Juda en individuele tradisies uit die Koningsboeke (2 Kon 11). Sommige tradisies soos Kain se geslagsregister (Gen 2-4), Noag se geslagsregister (Gen 10), Miriam se lied (Eks 15:20vv), Abraham en Sara (Gen 12-13), Josef in Egipte (Gen 39-41), Moses in Midian en sommige losstaande tradisies (bv Jos 10:12) se herkoms is moeilik om te bepaal. Kratz (2005:310) merk dat die bostaande narratiewe almal uit die middel tot láát tydperk van die monargie dateer. Hierdie verskillende narratiewe weerspieël volgens Kratz eerder die godsdienstige en sosiale omstandighede van die vroeë, middel of láát monargiese tydperk.

In die tydperk ná 722 vC het die Assiriese bedreiging verreikende gevolge vir die tradisies van Israel en Juda gehad. As 'n reaksie op die val van die Noordryk (722 vC) het die verskillende losstaande tradisies saamgesmelt in drie oorsprongsverhale, naamlik die Dawidsryk, die Jahwistiese voorgeskiedenis en die uittog-verhaal. Die komposisie van 1 Samuel 1-1 Konings 2 omvat die oorsprongslegende van die huis van Saul (1 Sam 1-14) en die troonbestygingsverhaal van Dawid (2 Sam 11-2 Kon 2). Verder het die Jahwistiese voorgeskiedenis met die aartsvader-verhale saamgesmelt om sodoende die oorsprong van die volk Israel te verduidelik (Gen 2-35). Die uittog-verhaal (Eks 2-Jos 12) se kern omvat die verowering van Jerigo en Ai (Jos 6, 8), die heilige-oorlog motiewe in Eksodus 14 en die lied van Miriam (Eks 15:20ev). Kratz (2005:213) koppel die uittog-verhaal aan die kern van die sogenaamde Bondsboek wat uit die tydperk ná 722vC dateer. Die kern van die Bondsboek hoort waarskynlik by die hof en die tempel, maar dit is moeilik om die oorsprong van nader te bepaal.

Die opkoms van die neo-Babiloniese mag (597-587vC) het tot gevolg gehad dat Jerusalem onder Babiloniese beheer geval het. Sommige lede van die bevolking is na Babilonië gedeporteer. Kratz (2005:317) meen dat die drie oorsprongsverhale moontlik redaksies ondergaan het om sodoende die veranderende omstandighede te interpreteer. So byvoorbeeld het die Josef-verhaal (Gen 37-45) ontstaan as verduideliking hoe Israëliete buite die grense van die land leef. Jakob-Israel word

met Josef verbind om sodoende te verduidelik dat die aartvaderbeloftes buite die grense van die land voortleef. Die uittog-verhaal het mettertyd 'n suidelike karakter gekry. Verder is die sogenaamde oer-Deuteronomium (volgens Kratz 'n novella wat van die Bondsboek gebaseer is) by die uittog-verhaal gevoeg. Sodoende het Deuteronomium 12-26, met sy klem op die sentralisasie van die kultus, 'n belangrike rol begin speel in die sin dat Jerusalem die sentrum van aanbidding geword het. Op grond van oer-Deuteronomium en sy klem op die sentralisasie van die kultus, het die oorsprongsverhaal van die Israel-Juda monargie bepaalde redaksies ondergaan. Die deuteronomistiese invloede was verantwoordelik dat 1 Samuel 1-1 Konings 2 in 'n sinkroniese kroniek omskep is wat die konings van Israel en Juda oordeel met die maatstaf of hulle Jerusalem as sentrale heiligdom aanvaar het (DtrG). Sodoende is die uittog-verhaal (Eks 2-Jos 12) met sy klem op die Wet en uitverkiesing, met die deuteronomistiese-verwerkte verhaal van Samuel-Konings (DtrG) verbind. Om te verduidelik hoe die minagting van oer-Deuteronomium tot Israel en Juda se val gelei het, het die deuteronomistiese redaktors narratiewe van deuteronomistiese helde van Josua en Rigters (DtrR) by DtrG gevoeg. Sodoende het 'n Enneateug (Eks-Kon) ontstaan. Sekondêre of ná-deuteronomistiese redaksies (DtrS) het oor 'n lang tydperk plaasgevind.

Die opkoms van Kores (539vC) in Babilonië het nie die gewenste redding gebring waarop Israel gehoop het nie. In hierdie lig ontstaan die priesterlike verhaal (P) as onafhanklike narratief parallel met die Heksateug. Die skeppingsverhaal sentreer rondom die verbond met Noag, wat die beskerming van alle mense verseker. Sodoende sorteer die aartsvader- en uittog-verhale onder die belofte aan Abraham, wat belowe dat God vir Israel 'n God sal wees. Die Sinai-perikoop ondervang die Wet en ervaring van God by Sinai vorm die basis van die kultus (P^g:Gen 1-Eks 40+Lev). Sodoende veronderstel die priesterlike verhaal die nie-priesterlike verhaal in Genesis-Eksodus en Numeri, en skep 'n nuwe begin van Israel se geskiedenis in die tydperk van die Tweede Tempel. 'n Natuurlike gevolg hiervan was dat die priesterlike verhaal uiteindelik met die Enneateug (R-PJE) verbind is.

In proses het geëindig in die verdeling van die Wet van Moses (Pentateug) en die vertaling daarvan in Grieks. In die derde eeu vC is die boeke van Josua-Konings by die profete gevoeg.

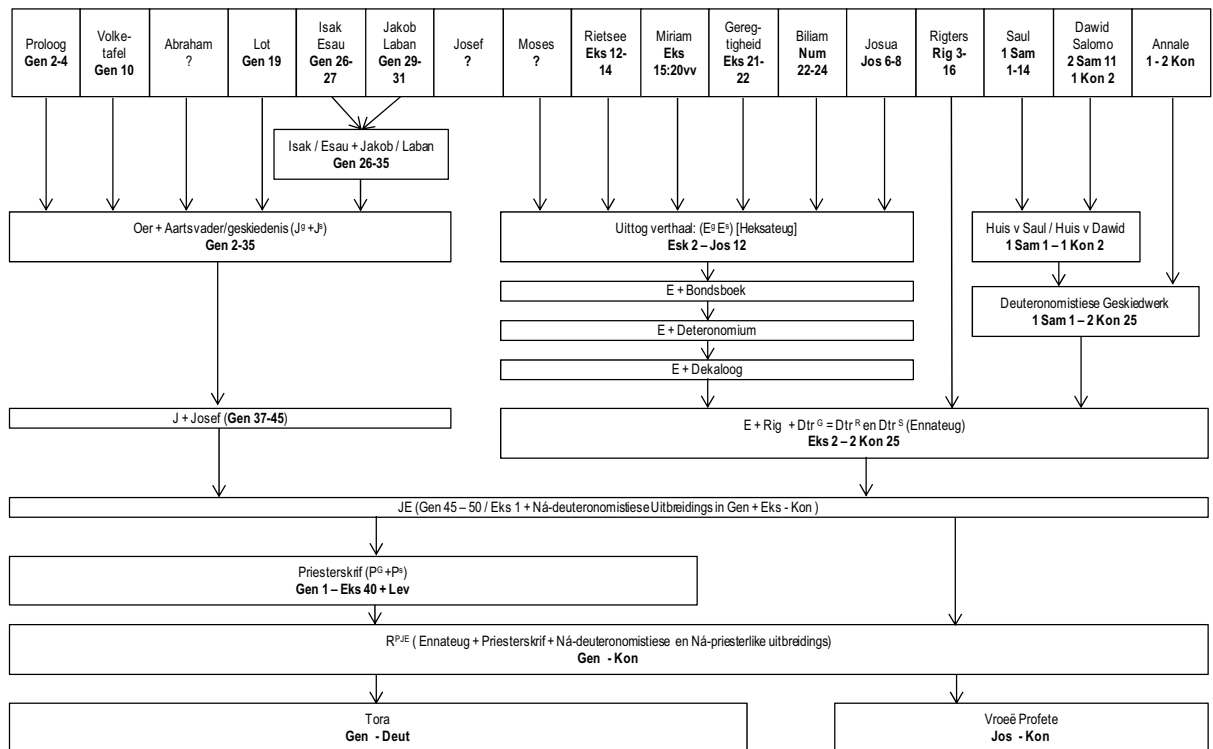
Wat die boek Josua betref, beskou Kratz (2005:201) Josua 6 (val van Jerigo) en Josua 8 (val van Ai) as die kern van die landsveroweringsverhaal. Uiteindelik is Josua 6 en 8 in 'n breër landsveroweringsverhaal (Eks-Jos) opgeneem. Sodoende keer Kratz terug na 'n Heksateug-model. Josua 2:1 sluit volgens Kratz by Numeri 25:1 aan en vorm 'n deurlopende narratief. Volgens Kratz se model vorm die verhale van Jerigo en Ai (Jos 6 en 8) die onderbou van die boek Josua, en daarom dateer hierdie gedeeltes waarskynlik uit die vóór-ballingskap tydperk. Die heksateug (Eks 2-Jos 12) het egter eers ná die landsverlies van 720vC ontstaan. Ná 587 vC het die boek Josua deel van die Enneateug (Eks 2-2 Kon 25) geword.

Kratz se model bied interessante moontlikhede. Die terugkeer na 'n Heksateug-model verskuif die klem van 'n deurlopende landsveroweringsverhaal. Die volgende geld egter as argumente téén Kratz se hipotese:

- Die invoeging van Deuteronomium in die oorspronklike Heksateug-verhaal is problematies. Volgens Kratz (2005:126) vorm Deuteronomium 5:1aa; 6:4-5; 26:1, 11, 18 en 34:1, 5 die raamwerk van die boek Deuteronomium. Sodoende vorm Deuteronomium 34:5-6 'n doodsberig van Moses (soortgelyk aan dié van Miriam (Num 20:1abb). Die rekonstruksie van 'n oer-Deuteronomium is egter spekulatief en moeilik om te bewys;
- 'n Rekonstruksie van 'n oorspronklike "proto-Heksateug" bied interessante moontlikhede, maar is moeilik bewysbaar. Kratz se hipotese dat Numeri 25:1 by Josua 2:1 aansluit, vereis die invoeging van Deuteronomium 34:5-6 asook verdere literêre bande met Eksodus en Numeri, wat myns insiens nog nie oortuigend aangedui is nie (vgl 4.5);
- Die klem op Josua 6 en 8 as vroegste onderbou van die Josua-verhaal, is nie oortuigend nie. Bieberstein (1995) se poging om Josua 6 as deel van die oorspronklike *Grundschrift* te maak, is myns insiens nie oortuigend nie (vgl 3.1.4.3). Josua 8 val eeder in die konteks van etiologie (vgl 4.7.5.2).

Alhoewel Kratz se hipotese interessante moontlikhede bied, is dit nie noodwendig 'n oplossing vir die groei en die komposisie van die boek Josua nie.

Die volgende illustrasie (Zenger 2008:123) verduidelik hierdie model:

2.1.1.4 Nuwe aanvullingshipotese (Eckart Otto)

Hierdie model is uniek omdat Otto die boek Deuteronomium as die kern van Pentateug navorsing beskou. Volgens Otto se model kan daar geen vóór-deuteronomistiese tekste gerekonstrueer word nie.

Otto (2000) fokus op die boek Deuteronomium as die vertrekpunt vir Pentateugnavorsing.¹⁴ Deuteronomium 13 en 28 vorm 'n oer-Deuteronomium. Die sogenaamde oer-Deuteronomium is gebaseer op die lojaliteitseed wat die volk moes opneem teenoor die Assiriese koning. Eintlik vervul hierdie tekste 'n anti-Assiriese funksie. Lojaliteit behoort aan Jahwe, nie aan die Assiriërs nie. Hierdie tekste vorm die basis van 'n hervorming wat in die tyd van koning Josia momentum sou kry. Otto sluit in sy model aan by Blum, deurdadig hy die Jakobverhale en die Mosesverhale as twee

¹⁴ Otto (2000:234) dui aan dat Deuteronomium sedert De Wette 'n belangrike funksie in die literêre samestelling van die Pentateug vervul het. Hy verwys na Deuteronomium as 'n spilpunt (*Angelpunt*) in die Pentateugnavorsing en neem standpunt in teen die huidige tendens van “*Deuteronomium Vergessenheit*” (2000:1).

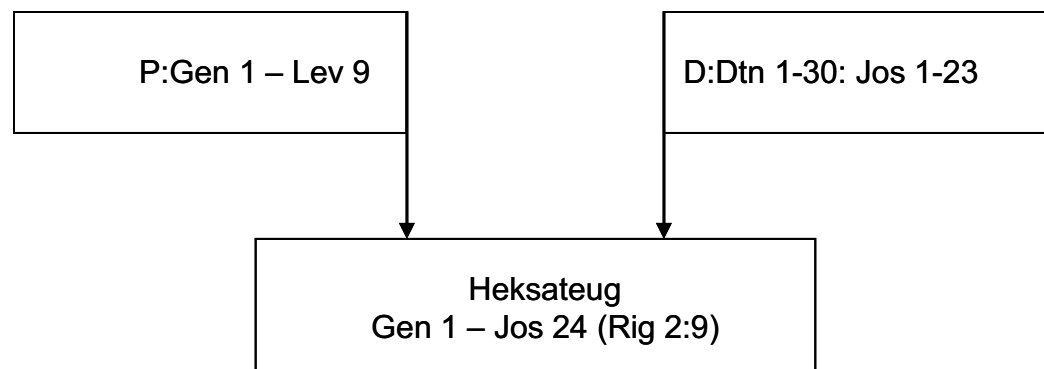
oorspronklik onafhanklike oorsprongsverhale van Israel beskou. Hierdie twee verhaalkomplekse word in die ballingskapstyd deur 'n priesterlike redaksie verbind. Albei verhale het moontlik 'n mondelinge oorsprong gehad. Die Jakobverhale is waarskynlik rondom die 9de of 8ste eeu vC by die heiligdom van Bet-El gekomponeer, terwyl die Moses-verhale rondom 7 vC in Jerusalem sy skriftelike oorsprong gehad het. Sodoende verteenwoordig die Moses-verhale 'n terugprojeksie in die geskiedenis om die politieke druk van die Assiriërs te verwerk. Die Assiriese situasie word in terme van die fiktiewe woestyntog geskets. Lojaliteit van die volk Israel behoort aan Jahwe en niemand anders nie. Weereens is die anti-Assiriese strekking in die hierdie tekste sigbaar.

Die derde oorsprongsverhaal is die Horeb-teofanie (Deut 5). Otto (2000:235) verbind dit met die konteks van die ballingskap. Israel is as gemeenskap gestig by Horeb. In die lig daarvan simboliseer dit die nuwe Israel wat in die ballingskap of ná-ballingskapstyd ontstaan het. Otto verwys na hierdie redaksie as DtrD. Die landsveroweringdeeltel (DtrL) ontstaan dan uit DtrD. DtrL verteenwoordig 'n eksiliese weergawe van Deuteronomium wat met die Josuaboek verbind is om die sogenaamde DtrL te vorm. Hier word die Horebverbond histories ingekleur en die Wet speel 'n rol in die landsbeloftes. Soos die Horeb-generasie in die woestyn gesterf het, spreek hierdie tekste tot die tweede generasie van die ballingskap. Hulle word opgeroep om gehoorsaam te wees aan die Wet, en om sodoende die landsbelofte te laat realiseer. DtrL spreek tot die volk in ballingskap en die volk word opgeroep om Jahwe te dien deur middel van 'n terugprojeksie na die woestyntog.

In die láát-eksiliese en vroeë ná-eksiliese tyd word DtrD en DtrL in die Priesterskrif (P) saamgevat. Genesis 1-11 verhef die Sinai-kultus tot die doel van die skepping. Die oorspronklik onafhanklike werke van DtrL en P (wat twee verskillende priester-groepe verteenwoordig, naamlik die Sadokiete en die Aäroniede) word eers in die ná-ballingskapstyd met die Heksateugredaksie verbind. Die hoofpunte van die Heksateuggeskiedenis, naamlik Genesis 15 en Josua 24, verteenwoordig die motief waarvolgens Israel deur God geskep is om in die land te woon. Die Heksateug bevat 'n anti-Persiese gevoel wat die klem op die land plaas.

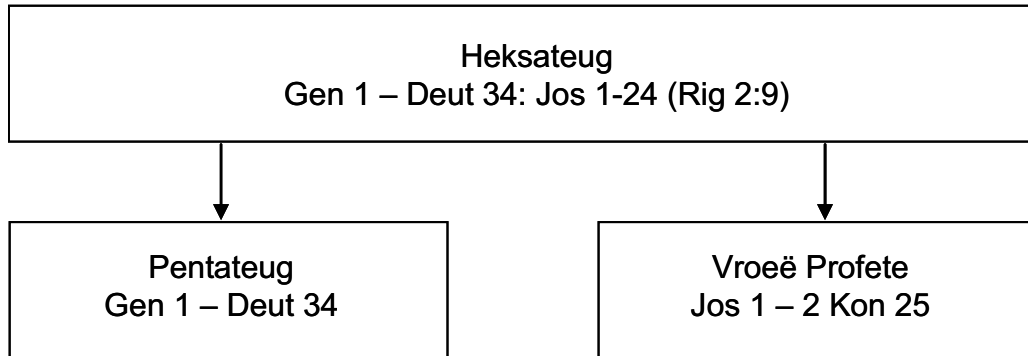
Teen ongeveer 400 vC word die Pentateug gevorm deurdat dit van die boek Josua geskei word. Die rede hiervoor is dat die Sinai-Wet as heilsgawe van Jahwe bó die land as heilsgawe verkies is. Verdere uitbreiding vind in die boeke van Levitikus en Numeri plaas, omdat die stryd tussen priestergroepe steeds voortduur. Latere redaksies en byvoegings kom selfs in die Hellenistiese tyd voor.

Otto (2004:27) se model soos volg saamgevat word. Die Pentateug is nie 'n kompromis tussen 'n priesterlike en nie-priesterlike teologie nie. Ná-eksiliese redaktors het twee teenoorgestelde programme vir die heropbou van Israel ontvang (Deuteronomium en die Priesterskrif). Terwyl P van die skepping (Gen 1) tot Jahwe se belofte om by Sy volk te bly (Eks 29:42-46)¹⁵ strek, vul Deuteronomium (wat noue bande met die deuteronomistiese boek Josua vertoon) die leemte rondom die besitname van die land (wat nie in P voorkom nie). Die volgende diagram dien as voorbeeld (Otto & Achenbach 2004:29).

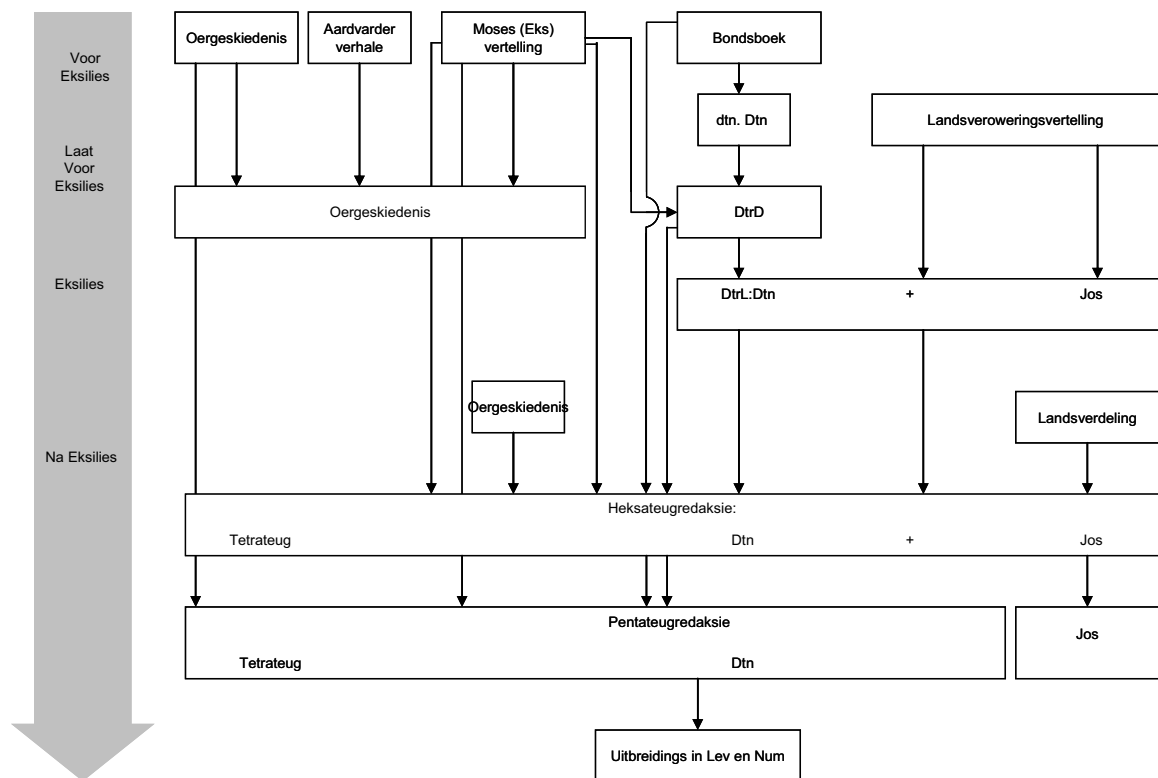

¹⁵ Volgens Otto (2004:28) is Eks 30-Lev 9 ná die ballingskap bygevoeg. Hy verwys daarna as P^s (*P supplement*).

Soos hierbo aangedui, het die daar uiteindelik 'n Heksateug ontstaan. Josua is egter in die Persiese tyd van die Pentateug afgesny. Die volgende diagram dien as illustrasie (Otto & Achenbach 2004:33).

Otto se model lyk soos volg (Zenger 2008:117):

Die boek Josua is volgens hierdie model deel van landsverowering-vertellings wat uit die laat-vóór-eksiliese tyd dateer. Otto (2004:29) plaas Josua nié in die konteks van 'n Deuteronomistiese Geskiedweswerk nie, omdat daar volgens hom nie genoeg bande tussen Josua, Rigters, Samuel en Konings bestaan nie. Josua is eerder deel van landsveroweringsverhaal (DtrL) wat tydens die ballingskap met die res van Deuteronomium verbind is. Later het die boek Josua deel van die sogenaamde Heksateug-redaksie geword voordat dit van die res van die Pentateug afgesny is.¹⁶ Josua was dus oorspronklik deel van 'n deuteronomistiese landsveroweringsverhaal. Eers in die ná-eksiliese tyd is die deuteronomistiese tekste met die Priesterskrif (P) uitgebrei.

Otto se model bring die relevansie van die boek Deuteronomium weer op die voorgrond. Römer (2007b) se rekonstruksie van die Pentateug sluit nou by dié van Otto aan. Volgens Römer (2007b:169-183) verteenwoordig die Pentateug 'n kompromis tussen priesterlike en deuteronomistiese materiaal. Die boek Deuteronomium word egter in die Persiese tyd deel van die voorafgaande boeke (Gen-Num), wat die rol van die *Tora* beklemtoon. Die boek Josua vorm dan in Römer se model deel van die deuteronomistiese korpus.

2.1.1.5 Ander benaderings

Knauf (2006:291-351) beskou die komposisie van die Ou Testament as die resultaat van 'n spanning tussen die priester-groepe van Bet-El en dié van Jerusalem. Knauf se hipotese hou bepaalde gevolge in vir die interpretasie van die Heksateug. Die groei van die bybelse tradisie het volgens Knauf soos volg verloop:

- Die heiligdom van Bet-El is nié deur Josia vernietig nie. Volgens Knauf (2006:296) het Bet-El in die 7de eeu vC deel van Juda geword. Verder dui hy aan dat Bet-El selfs in die neo-Babiloniese en Persiese tye 'n bepaalde rol gespeel het;¹⁷

---

¹⁶ Volgens Otto (2004:32) is Josua van Deuteronomium afgesny omdat die land nie meer as doel van Israel se heilsgeskiedenis kon funksioneer nie.

¹⁷ Knauf (2006:291-351) maak staat op die navorsing van Lipschits (2003:323-376). Volgens Lipschits het Juda in die 6de eeu vC nagenoeg 40,000 inwoners gehad, waarvan 20,000 in die gebied van Benjamin gebly het. Carter (1999:249-268) meen dat Benjamin selfs in die Persiese tyd tot 40% van Yehud se bevolking gehuisves het.

- Knauf (2006:308) rekonstrueer die geskiedenis van die heiligdomme van Bet-El en Jerusalem soos volg:
  - 586-515: Babiloniërs vernietig Jerusalem. Bet-El word die kulturele en kultiese sentrum van die provinsie Yehud;
  - 515-445: Tempel in Jerusalem word herbou. Die laaste verwysing na die tempel by Bet-El is te vinde rondom 518/517vC (Sag 7:2);
  - 445-444: Administrasie van Yehud skuif terug na Jerusalem (sedert 586 was dit by Mispa).
- Knauf (2006:325) dui die groei en kronologie van die bybelse tradisie aan. Ek gee `n verwerkte weergawe van Knauf se uiteensetting weer, omdat ek net op die Heksateug fokus:

Datum	Bet-El	Jerusalem	Babilonië
Vroeg 7 ^{de} eeu vC	Gen 26-35 (Jakob) Eks 1-Deut 34 (Moses)		
Láát 7 ^{de} eeu vC		Eks +Jos 1-11 Jakob	
598 vC			Eks 1-Jos 11 Jakob
582-525	Gen 12-35 (Abraham en Jakob)		
520		Gen 12-Jos 11 Gen 1-Jos 18 (P)	
398		Gen-Deut-Jos	

Knauf se benadering laat ruimte vir die ontstaan van die boek Josua in die 7de eeu vC. Latere redaksies van die boek vind tot in die 5de eeu vC plaas. Hy verklaar die Moses-Josua-verhale as `n nasionale oorsprongsmite van die Josiaanse Israel en Juda (Knauf 2002:290). Die boek Josua in sy gestolde vorm verteenwoordig vir Knauf `n byvoeging tot die Pentateug. Sodoende eindig die Penateug met die dood van Moses, maar die boek Josua is bygevoeg om te vertel hoe die verhaal van die landsverowering geëindig het. Om hierdie rede beskou Knauf die Moses-Eksodus-

Josua verhaal as 'n vroeë tradisie, maar wat die boek Josua aanbetref kom hy tot die gevolgtrekking dat die boek grootliks die produk van die ná-eksiliese Heksateug-redaksie uitmaak (Knauf 2002:280).

Volgens Knauf se model het die Josua-verhaal eers deel van die Heksateug geword toe Jerusalem se rol as heiligdom gelegitimeer is. In die eerste plek veronderstel dit 'n Josiaanse propaganda as agtergrond van die Josua-verhaal. So weerspieël die gebiede wat Josua verower het (Jos 6-10) die grense van Juda onder Josia.

In die tweede plek berus Knauf se hipotese rondom die komposisie van die boek Josua op 'n historiese Josua-figuur wat Jerusalem verower het. In hierdie geval reconstrueer Knauf die historiese Josua as 'n Jebusiet wat Jerusalem regeer het voordat Dawid die stad oorgeneem het (2 Sam 6). Alhoewel Knauf se hipotese interessante moontlikhede bied, is dit grootliks op 'n bepaalde interpretasie van Josua 10:12-15 gebaseer. Hierdie teks dateer moontlik uit die ná-eksiliese tyd en hoort waarskynlik eerder in die konteks van 'n "*celestial omen*" (Walton 1994:181-190).

In sy kommentaar op die boek Josua bied Knauf (2008) die volgende uiteensetting van die groei en komposisie van die boek Josua. Hy meen dat die boek deur die volgende fases gegroei het tot dit uiteindelik sy plek in die kanon gekry het:

- Moses-Josua narratiewe (±600vC);
- Deuteronomistiese of Pentateug-redaksie (Eks 2-Jos 11);
- Priesterlike dokument (±515 vC). Hier verwys hy onder andere na Jos 4-5; 18:1;
- Heksateug-redaksie (2de helfde van 5de eeu vC). Hierdie redaksie het ontstaan op grond van Jerusalem se verheffing tot heiligdom en dit bevat priesterlike byvoegings in deuteronomistiese taal (Jos 3-4; 6; 14-17; 21:43-45);
- Byvoeging van Jos 1; 24 maak Josua 'n profetiese boek;
- Jos 18-19; 23 vorm die uiteindelige band met die boek Rigters (wat waarskynlik in dieselfde tyd as Esegieël deel tot die profetiese gedeelte van die kanon bygevoeg is);
- 'n Tora-Profetiese redaksie ontstaan in die Hasmoniese tydperk. Hierdie redaksie het ontstaan omdat die boek Josua se posisie nie meer alleen op grond

van die Tora kon gelegtimeer word nie. Om hierdie rede word Josua deel van die profete.

Römer (2007a: 419-445) stel 'n alternatiewe benadering voor. Volgens hierdie benadering het die onderskeie boeke van die Pentateug op verskillende maniere ontstaan. So byvoorbeeld is dit inderdaad moontlik om 'n bronnehipotese in die boek Genesis te onderskei. Eksodus 1-15 bied weer die moontlikheid vir 'n hipotese van twee onafhanklike narratiewe wat saamgevoeg is om die huidige teks van Eksodus 1-15 te vorm. Die boek Deuteronomium is waarskynlik deur opeenvolgende redaksies gevorm, terwyl Numeri waarskynlik 'n goeie voorbeeld van 'n "*rolling corpus*" uitmaak.¹⁸

Volgens Römer se model was daar 'n priesterlike dokument (Gen-Num) en 'n Deuteronomistiese Geskiedswerk. Daar was waarskynlik pogings gewees om Deuteronomium van die sogenaamde priesterlike dokument te skei (Römer 2005:444). Die moontlikheid bestaan verder dat Deuteronomium oorspronklik aan die einde van Levitikus gekoppel is, omdat dit die doeblette uitskakel wat in Numeri en Deuteronomium voorkom. Römer se model laat dus ruimte vir 'n konfrontasie tussen 'n priesterlike dokument en Deuteronomistiese Geskiedswerk.¹⁹ Die interessante van hierdie model is dat die daar nie 'n verdeling van die Pentateug in vyf boeke teen die *einde* van 'n redaksionele proses plaasgevind het nie, maar dat sommige boeke soos Genesis en Deuteronomium waarskynlik reeds as onafhanklike boekrolle bestaan het voordat hulle deel gevorm het van 'n Pentateug-korpus.²⁰

Knauf se hipotese van die stryd tussen Bet-El en Jerusalem bied nuwe moontlikhede rondom die ontstaan van die Heksateug. Hy verstewig die vermoede dat die Moses en Josua-figure van vroeg af verbind was.

---

¹⁸ Mckane (1996:1-xxxiii) was die eerste navorser wat die term "*rolling corpus*" in die konteks van Jeremia gebruik het. 'n "*rolling corpus*" veronderstel 'n teks of tradisie wat deur kommentaar uitgebrei word.

¹⁹ Schmid (1999) meen dat daar vele deuteronomistiese verwysings in die Pentateug voorkom. Om hierdie rede konstrueer hy 'n 'Deuteronomistiese' Geskiedswerk wat van Eksodus tot 2 Konings strek..

²⁰ Blenkinsopp (1992:45) kom tot dieselfde gevolgtrekking, naamlik dat 'n deurlopende Pentateug-narratief nie bloot in verskillende boeke opgedeel is om 'n Pentateug te vorm nie.

2.1.1.6 Gevolgtrekking

Die klassieke bronnehipotese het nie die toets van tyd deurstaan nie (Ska 2006:127-129). Selfs die aangepaste bronnehipotese vertoon leemtes. So dui Ska (2006:140) aan dat die Jerusalemse Geskiedswerk (JG) wat 'n beduidende rol in die aangepaste bronnehipotese speel, 'n hipotetiese rekonstruksie van die ontstaan van die Pentateug is wat nie bewys kan word nie.

Die fragmentehipotese bied 'n aantreklike oplossing, en dit kon in 'n mindere of meerdere mate in elk van die benaderings voor. Noth se oorspronklike tese dat die Pentateug uit verskillende losstaande temas bestaan het, is nie haalbaar nie. Die figuur van Moses bind die uittog, Sinai en die woestyntog saam. Om hierdie rede is daar 'n gemeenskaplike band tussen die verhale. Römer se hipotese, wat onder andere by dié van Blum aansluit, lyk die waarskynlikste. Hierdie hipotese veronderstel dat die totstandkoming van die Pentateug aan te danke is aan 'n samevoeging van priesterlike en deuteronomistiese literatuur.²¹

Die Pentateug het waarskynlik sy finale vorm in die Persiese tyd gekry. Ska (2006:217-230) identifiseer twee moontlikhede. Aan die een kant is die Pentateug die dokument wat die Judeërs vir die Persiese owerhede oorgelaat het vir bekragtiging. Hiervolgens het die Judeërs die noodsaaklikheid besef om 'n eenheidsdokument saam te stel. Die verskillende ideologieë (veral die deuteronomistiese en priesterlike geskrifte) moes gekombineer word om sodoende die Judeërs se saak teenoor die Persiese owerhede te bevestig. Aan die ander kant verteenwoordig die Pentateug eerder die behoeftes van die ná-eksiliese gemeenskap. Om hierdie rede moes Deuteronomium en die res van die Pentateug versoen word, om sodoende die verskille tussen strydende priester-groepe teen te werk.

Römer (2007b:179-183) meen dat die samevoeging tussen die priesterlike en deuteronomistiese stof veroorsaak het dat die klem in die Persiese tyd op die *Tora* val. Deuteronomium 34 is dan bygevoeg sodat die *Tora* met die dood van Moses (buite die land) val. Josua 24 verstewig die verband tussen Josua en die Pentateug (en vorm sodoende 'n Heksateug). Ander tekste soos Deuteronomium 33; 11:26-31 en 27 is

---

²¹ Resente navorsing (Pola 1995) veronderstel P se einde in Eks 40 of Lev 9.

later bygevoeg om bande met die vooafgaande boeke te verstewig en om die guns van die Samaritane te wen.

2.1.2 Josua as deel van die Deuteronomistiese Geskiedswerk

2.1.2.1 Martin Noth

Martin Noth se rol in die Josua-studies kan nie onderskat word nie. Noth se bydrae tot die Ou-Testamentiese navorsing het tot 'n wending in Pentateug-navorsing gelei.²² Volgens Noth (1981:75) is daar geen teken van die Pentateug-bronne in die boek Josua nie. In die plek daarvan poneer Noth 'n Deuteronomistiese Geskiedswerk. (DG). Hierdie geskiedwerk strek volgens Noth (1981:4) vanaf Deuteronomium tot 2 Konings. So 'n benadering veronderstel dat geen eenheid tussen die eerste ses boeke, of die Heksateug bestaan nie. Noth baseer hierdie benadering op literêr-kritiese gronde. Verder maak hy dit duidelik dat die studie van die boek Josua belangrik is vir die groei en verstaan van die Pentateug. Sy literêr-kritiese navorsing neem hom sover terug as Numeri, op soek na die P-bron of Priesterskrif.

Vir Noth is dit belangrik dat P die struktuur van die Pentateug vorm. Die eerste woorde in Genesis 1 behoort aan P, en ook die laaste woorde in Deuteronomium (Gen 1:1; Deut 34:12). In die boek Numeri (hoofstukke 10-36) vind Noth voorbereidings vir die landsverowering. In P se laaste gedeelte (Deut 34:1,7-9) vind die oorgang tussen Moses en Josua plaas, maar daar is geen verwysing na die landsverdeling nie. Hierdie gedeelte dwing Noth om te vra of die intog-motief in P voorkom (Noth 1972:10-16). Numeri 32-35 verwys na die grense van die Wes-Jordaanland en toon ooreenkomste met Josua 13-19. Noth stel voor dat hierdie twee gedeeltes die oorgang van die Pentateug na Josua (wat vir hom twee oorspronklik onafhanklike gedeeltes is) bewerkstellig het. Hy aanvaar dat van die ouer bronne (Num 21:32) 'n landsverowering-vertelling bevat, maar dit beteken nie dat daar 'n literêre verband tussen die Pentateug en die boek Josua bestaan nie. Op 'n literêr-kritiese vlak is dit

---

²² “ The discovery made by Martin Noth during the Second world War supplies the key for the whole interpretation of the ‘former prophets’ of the Hebrew canon” (Soggin 1972:3). Hierdie stelling is 'n aanduiding van Noth se invloed op Ou Testament studies. Noth se hipotese is vir 'n lang tyd bloot aanvaar en uitgebrei. Die bestaan van 'n Deuteronomistiese Geskiedswerk (Deut-2 Kon) is eers later betwyfel.

onmoontlik om van `n Heksateug te praat.<sup>23</sup> In plaas van `n Heksateug, stel Noth `n Tetrateug voor. Noth se leerlinge sou hierdie teorie verder neem.

Noth het `n nuwe weg gebaan vir Pentateug-navorsing. Volgens sy hipotese vertoon Deuteronomium tot 2 Konings `n *literêre en teologiese eenheid*.²⁴ Hierdie eenheid staan bekend as die Deuteronomistiese Geskiedswerk (DG). Hierdeur sou Noth wegbreek van die term *Pentateug* of *Heksateug*. Die oorblywende boeke van Moses vorm dan `n Tetrateug, terwyl Deuteronomium tot 2 Konings dan die bogenoemde Deuteronomistiese Geskiedswerk vorm (Noth 1981:75). Volgens Noth is DG die werk van een outeur (1981:79).²⁵ Hy het verder aangedui dat die Deuteronomistiese Geskiedswerk tydens die Babiloniese ballingskap ontstaan het.²⁶ Die hipotese van `n Deuteronomistiese Geskiedswerk het `n groot invloed op Josua-studies gehad omdat dit die boek Josua in `n bepaalde teologiese en literêre raamwerk geplaas het (Soggin 1972:3-4). Navorsers wat in Noth se voetspore volg het intussen die teorie aangepas en uitgebrei.²⁷ Noth se teorie rondom die ontstaan van die Deuteronomistiese

---

²³ Volgens Auld (1980:6) handel dit nie net oor die Pentateug-bronne wat nie in Josua voorkom nie. Hy merk dat die inhoud van die Pentateug merkbaar van die deuteronomis se weergawe van die gekiedenis verskil. So byvoorbeeld val die klem in die Pentateug op die kombinasie van die Sinai-tradisie en die landsverowering-gedeeltes. Die deuteronomis se weergawe van Israel se geskiedenis verwys nie na Sinai nie.

²⁴ Die bostaande hipotese is wyd aanvaar. Schmidt (1989:136) verwys soos volg daarna “Bis in jüngster Zeit wurden immer wieder Versuche unternommen, die Pentateuchfäden (vor allem J und P, gelegentlich E) zumindest bis zum Josuabuch oder auch darüber hinaus bis in die Königsbücher durchzuziehen; aber die Ergebnisse blieben unterschiedlich und haben jedenfalls bisher keine allgemeine Anerkennung gefunden. Schon die Verknüpfung der Texte untereinander zu einem die verschiedenen Epochen umgreifenden Erzählwerk, noch mehr dessen Gleichsetzung mit einer der älteren Pentateuchquellenschriften stiessen auf Widerspruch. Im grossen und ganzen setzte sich M Noths These durch, wurde jedoch differenziert und modifiziert”.

²⁵ Die woord "outeur" doen egter nie reg aan Noth se beskrywing nie. Die kreatiewe hand agter die Deuteronomistiese Geskiedswerk is vir Noth `n "*Sammler*" of `n "*compiler*". Hierdie beskrywing impliseer eerder iemand wat bronne saamgevoeg het om `n teologiese en literêre eenheid te vorm.

²⁶ Sommige navorsers het Noth in hierdie verband gevolg. H D Hoffmann (1980) dui aan dat die Deuteronomistiese Geskiedswerk `n produk van een outeur is. Hy verskil egter van Noth in terme van die bronne. Hoffmann dui aan dat die bronne van mondelinge aard moes gewees het, terwyl Noth skriftelike bronne voorstel. Van Seters (1983) volg Noth in die hipotese van een outeur wat tydens die ballingskap die werk op skrif gestel het. Ander neem weer die teenoorgestelde posisie. DH Mayes (1983:133-138) voorsien `n ingewikkelde redaksieproses agter die toestandkoming van die Deuteronomistiese Geskiedswerk. Hierdie benadering impliseer meer as een outeur. Soggin (1972:5) stel `n middeweg voor. Hy merk dat die sistematiese karakter van die werk op een outeur dui, maar dat die lang tydperk waarin die Deuteronomistiese Geskiedswerk kon ontstaan (622-550vC) weer op `n kollektiewe werk dui.

²⁷ Van Seters (1983) volg in Noth se voetspore deurdat hy die hele DG aan `n enkeling toeskryf. Van Seters se benadering verskil egter van Noth in die sin dat Van Seters nie die teenstrydighede in DG aan die bronne toeskryf soos Noth nie. Van Seters beskou die teenstrydighede eerder as latere toevoegings. Mckenzie (1991;2000:286-314) ondersteun die hipotese van `n enkeling wat vir DG verantwoordelik is, asook die hipotese van `n eksiliese ontstaanstydperk vir die DG (alhoewel hy vroeër [1991] `n eerste uitgawe in die tydperk van Josia voorgestel het).

Geskiedswerk, en veral rondom die outeurskap, is vir baie Ou-Testamentici te simplisties.²⁸ Noth se studente sou sy teorie soos volg aanpas:

2.1.2.2 Aanpassings aan Noth se hipotese

In hierdie gedeelte wil ek 'n alternatiewe rekonstruksie vir die ontstaan van die Deuteronomistiese Geskiedswerk voorstel. Hierdie rekonstruksie poog om al die boegenoemde vrae in verband met die outeurskap en die teenstrydighede in DG te verklaar. Die benadering is gebaseer op Albertz (1994:382-398; 2000:1-18; 2003:273-302) se hipotese.

Die vraag of dit 'n "groep" of "skool" was wat verantwoordelik is vir die Deuteronomistiese Geskiedswerk is ingewikkeld. Noth (1981:79) se oorspronklike tese dat die deuteronomis 'n enkeling was wat geen bande met die priesterdom of die profete gehad het nie, is van die begin af betwyfel. So byvoorbeeld het Von Rad (1973:109-153) die oorsprong van die deuteronomiste by die Leviete gesoek. Verskeie navorsers het Von Rad se hipotese ondersteun (Preuss 1982:30; Steck 1982:291-317; 1991:145; Doorly 1994:147). Die probleem met hierdie hipotese is dat die Leviete juis nie 'n groot rol in die Deuteronomistiese Geskiedswerk speel nie (Albertz 2000:4).²⁹ Om die Leviete as die skrywers van die Deuteronomistiese Geskiedswerk aan te dui, is om ná-eksiliese begrippe op die vóór-eksiliese tydvak te projekteer. Nog 'n moontlikheid is om die oorsprong van die Deuteronomistiese Geskiedenis by die sinagogedienste te soek, waar uit die Skrifte voorgelees is. Die moontlikheid bestaan dat hierdie gebruik in die ballingskapyd ontstaan het, maar dit kan nie bewys word nie. Sinagoge het volgens alle aanduidinge eers in die ná-ballingskapyd ontstaan (Albertz 2000:5).³⁰ Noth se oorspronklike standpunt dat die deuteronomis nie in die kultus belang gestel het nie, het nie die toets van die tyd

---

²⁸ So ontstaan die hipotese van 'n deuteronomistiese skool, wat vir die Deuteronomistiese Geskiedswerk verantwoordelik is. Die klem verskuif van 'n enkeling na 'n groep. "Verschiedenartige Beobachtungen nötigen allerdings dazu, M. Noths Auffassung in einer Hinsicht zu korrigieren: Es gab kaum den einen Deuteronomisten, sondern eher eine dtr. Schule....Der Verfasser wechselte, die Schule blieb..Die Schule tradierte und kommentierte-unter dem Einfluss des Deuteronomiums?- geschichtliche und prophetische Überlieferung" (Schmidt 1995 [b]:139).

²⁹ Die Leviete het wel 'n bepaalde rol in die Kronistiese Geskiedswerk gespeel. Wat die fokus van hierdie studie betref, word tekste soos Jos 3:3 as kronistiese redigering geïnterpreteer omdat daar 'n duidelike fokus op die Leviete voorkom.

³⁰ Levine (1993:1421-1424) wys daarop dat die vroegste inskripsie wat na 'n sinagoge verwys uit die 3de vC dateer. Die spesifieke inskripsie is op die eiland Delos gevind.

deurstaan nie. Die duidelike klem op die bou en vernietiging van die tempel getuig van die teenoorgestelde (1 Kon 6-8; 2 Kon 24:13; 25:13-17). Die verdere klem op die hervorminge van koning Josia, wat veral die tempeldiens geraak het, is tereg as die hoogtepunt van die Deuteronomistiese Geskiedswerk aangedui (Hoffmann 1980:223 vv).

Die moontlikheid bestaan dat verskillende priestergroepe vir die ontstaan van die Deuteronomistiese Geskiedswerk verantwoordelik was. Albertz (2000:1-18) neem die hipotese nog `n tree verder. Hy identifiseer twee priestergroepe wat as deuteronomisties bestempel kan word. Hulle benadering en visie verskil egter radikaal. Daarom verwys hy eerder na `n deuteronomistiese denkstroom wat verskillende rigtings ingeslaan het. Koning Josia se hervorminge was volgens alle aanduidings vir die deuteronomistiese beweging se ontstaan verantwoordelik. Ná Josia se dood (609vC) het hierdie groep egter versplinter.

Die eerste groep noem hy die *Jeremia deuteronomiste*.³¹ Hierdie groep het polities gesproke `n pro-Babiloniese houding ingeslaan. Wat die hervorminge aanbetref, het hulle meer op die sosiale boodskap as die kultiese aspekte gekonsentreer. Die Safan priesterfamilie (tesame met Jeremia), asook die latere goewerneur Gedalja (die kleinseun van Safan) wat deur die Babiloniërs as goewerneur aangestel is, het hier `n bepaalde rol gespeel. Selfs nadat Gedalja deur die nasionaliste vermoor is, het die invloed van hierdie groep waarskynlik gegroei. Dit blyk dat die bogemelde groep so laat as 550 vC nog die Jeremia-tradisies geredigeer het. Die Jeremia deuteronomiste wou deur die redigering probeer aantoon dat dit die nasionaliste was wat vir die ballingskap-straf verantwoordelik was.

Die tweede groep is die *nasionaliste*. Hulle is deur die Gilkija-priesterfamilie en onder ander koning Jojakim en die profeet Genanja ondersteun. Verder het hulle op die kultushervorminge gefokus, en die sentralisasie van die kultus het waarskynlik `n

---

³¹ Die verband tussen Jeremia en `n sogenaamde deuteronomistiese skool word grootliks op die volgende terminologiese ooreenkomste gebou (Fischer 2005:57-58):

- Jer 1:1-3 = 2 Kon 22:22-25;
- Deut 1:7, 9, 17 = Deut 18:18.

Nogtans is Fischer versigtig om oorhaastige gevolgtrekkings rondom die verbande tussen Jeremia en `n sogenaamde deuteronomistiese skool te maak.

sentrale deel van hulle agenda gevorm. Die vóór-eksiliese Sionsteologie, met die klem op Dawid se koningskap kom nie so sterk in die Deuteronomistiese Geskiedswerk voor nie. Nogtans val die klem op Dawid en die tempel. Die hoop op die geslagslyn van Dawid vir verlossing van hulle vyande, is verder in die ná-eksiliese tyd in die persoon van Serubbabel en die hoëpriester Jesua beklemtoon. Hierdie groep het die herstel van Dawid se ryk verteenwoordig. Die Perse het later toegelaat dat die tempel herbou word, en die Sadokiete was weereens in beheer van hierdie onderneming. Die hoop op Serubbabel as 'n messiasfiguur het egter konflik onder die Judeërs veroorsaak. As gevolg daarvan is Serubbabel se invloed beperk, en is hy uit die politieke stryd gedwing. Die Perse het 'n nie-monargale stelsel laat posvat nie, en sodoende die nasionalistiese hoop op die herlewing van Dawid se koninkryk in die kiem gesmoor. Teenstrydighede in die deuteronomistiese skole is waarskynlik 'n regstreekse gevolg van die geveg tussen die verskillende priesterroepe.

Lohfink (1999:36-66) verskil van Albertz se siening van deuteronomistiese skole. Volgens Lohfink se benadering word godsdienstige of politieke bewegings nie deur retoriek gevorm nie, maar deur 'n gemeenskaplike doel. 'n Groep wat 'n ander taal as die res van die beweging praat, kan nog steeds deel van die groep wees, want hulle streef dieselfde doel na. Albertz se metode om op retoriek en woordeskat te fokus en sodoende verskillende groepe in 'n groter beweging te identifiseer, word dus deur Lohfink (1994:321) bevraagteken. Lohfink neem dus standpunt in teen die hipotese dat 'n groep of skool vir die sogenaamde deuteronomistiese materiaal verantwoordelik is. Albertz (2000:6) antwoord hierop deur die argument om te keer. Groepe van gemeenskaplike agtergrond kan dieselfde retoriek gebruik en nog steeds verskillende bewegings vorm, want hulle streef verskillende doelwitte na. Hiermee bevestig hy dat daar verskillende groepe in een deuteronomistiese beweging kon bestaan.

Die bostaande gesprek beklemtoon die vermoede dat die Deuteronomistiese Geskiedswerk deur verskillende groepe gevorm is. Hierdie hipotese bied 'n moontlike verklaring vir die teenstrydighede in die Deuteronomistiese Geskiedswerk.

2.1.2.3 Doel van die Deuteronomistiese Geskiedswerk

Verder bestaan verskillende standpunte rondom die doel van die Deuteronomistiese Geskiedswerk (Zenger 2008:196). Dietrich (1972:141) huldig 'n somber invalshoek deur Noth se standpunt van rondom die doel van die Deuteronomistiese Geskiedswerk as 'n "etiologie van die nulpunt" (*Ätiologie des Nullpunkts*) te beskou. Volgens Noth (1981:89) het Israel afgedwaal van die wette soos uiteengesit in Deuteronomium. Die ballingskap was God se straf op die volk se ongehoorsaamheid (Noth 1981:89). Sodoende funksioneer die Deuteronomistiese Geskiedswerk om antwoorde op die lyding van die ballingskap te bied. Noth se gevolgtrekking is die somber antwoord op die vraag na die doel of sin van die ballingskap.

Von Rad (1953:85, 89, 90) neem 'n ander standpunt in. Die Deuteronomistiese Geskiedswerk bied deur middel van belydenis hoop vir 'n nuwe toekoms. Wolff (1964:308-324; 1982: 83-100) sluit hierby aan deur die Deuteronomistiese Geskiedswerk te tipeer as 'n oproep tot terugkeer (*Umkehr*) na Jahwe. Tydens die ballingskap is geleentheid vir klaaglied en verootmoediging by Mispa en Bet-El gehou (Jer 41:4-9; Sag 7:2-3; 8:18-19). Dit is juis hierdie twee plekke wat Noth as die waarskynlikste oorsprong van die Deuteronomistiese Geskiedswerk aangedui het.³²

Die bostaande benaderings skep die geleentheid om die teenstrydighede in die Deuteronomistiese Geskiedswerk te verklaar. Noth het ooglopende teenstrydighede in die Deuteronomistiese Geskiedswerk nie noodwendig as 'n probleem geïnterpreteer nie.³³ Die sentrale tese dat die boek Josua deel is van 'n groter Deuteronomistiese Geskiedswerk, is moeilik te betwyfel. Die raakpunte tussen Josua en Deuteronomium is te veel om hierdie teorie in twyfel te trek. Nogtans pla ooglopende teenstrydighede tussen die twee boeke. So byvoorbeeld propageer Deuteronomium die gedagte van 'n sentrale heiligdom. In die boek Josua kom daar egter verskillende heiligdomme voor: Silo (Jos 21), Ebal (Jos 8:30-35) en Sigem (Jos 24). Verder dui Noth aan dat die deuteronomis teen die monargie gekant is (Noth

³² Weinfeld (1991:16-30) kom tot dieselfde gevolgtrekking sonder om eers na Noth te verwys.

³³ So byvoorbeeld het Cross sy hipotese van 'n vóór-eksiliese ontstaan van DG op die uitdrukking "tot vandag toe" gebaseer. Volgens Cross se benadering impliseer hierdie verwysing na die bestaan van Juda. Noth verklaar die tekste wat Cross aanhaal (bv 1 Kon 8:8; 9:21) as byvoegings wat nie deuteronomisties van aard is nie.

1981:77-84,133). Tussen die anti-monargiese gedeeltes is daar gedeeltes soos 1 Samuel 7-12 wat pro-monargiese tendense vertoon. Dit is juis hier waar die redaksionele blokke na 'n besondere moontlikheid lyk. 'n Vóór-eksiliese redaktor sou positief oor die monargie wees. Die hervorminge van Josia sal meer as genoeg rede gee tot 'n pro-monargiese idee. 'n Eksiliese redaktor sal aan die ander kant weer negatief wees oor die monargie, omdat die ballingskap juis as die straf op die koningshuise geïnterpreteer is.

Nog 'n voorbeeld van teenstrydighede kom voor waar Noth (1981:91) meen dat die tempel nie'n belangrike rol vir die deuteronomis speel nie. Op grond daarvan voer Noth aan dat die deuteronomis nie baie geïntereerd was in die kultus nie. Die klem op die bou en vernietiging van die tempel getuig van die teenoorgestelde (1 Kon 6-8; 2 Kon 24:13; 25:13-17). Die bogenoemde is relevant in terme van die argument van verskillende redaksies. Nógans is daar die moontlikheid dat Noth reg gehad het, en dat daar net een outeur was. Dit sou beteken dat die deuteronomis verskillende opinies oor 'n saak gehad het. So byvoorbeeld was die deuteronomis nie teen die monargie gekant nie, maar teen 'n vorm van die monargie wat reglynig teenoor die Wet staan (Buber 1965:113-73).

Die doel van die Deuteronomistiese Geskiedswerk speel 'n integrale rol in die interpretasie daarvan. Datering, outeurskap en komposisie van DG is op die *doel* van die Deuteronomistiese Geskiedswerk gebaseer. Die bepaalde rigting wat die eksegeet in hierdie verband kies, beïnvloed die interpretasie van DG.

2.1.2.4 Deuteronomistiese Geskiedswerk as gelaagde werk

Die sogenaamde Göttingen-skool (Smend 1971; Dietrich 1972; Veijola 1977) identifiseer drie verskillende lae wat uit die ballingskap dateer. Smend (1971:464-509) dui aan dat sekere verhale beklemtoon dat die landsverowering nog nie afgehandel is nie (Jos 1:7-9; 13:1-6; 23), terwyl ander gedeeltes wel 'n algehele landsverowering beklemtoon (Jos 21:43-45). Josua 1:7-9; 13:1-6 en 23 sentreer rondom die wet (*nomos*).³⁴ Om hierdie rede noem hy dit 'n *nomistiese* laag (DtrN).

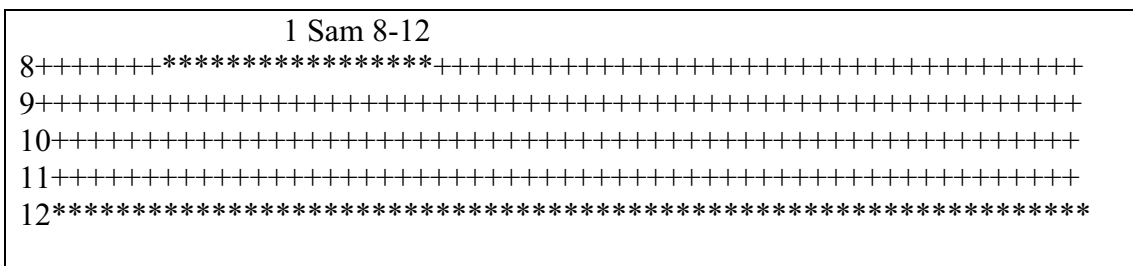
---

³⁴ Volgens Smend (1989:115) het hierdie gedeeltes nie noodwendig uit dieselfde hand ontstaan nie. Hy skep ruimte vir die moontlikheid dat verskillende outeurs vir DtrN verantwoordelik was. Sommige navorsers sluit hierby aan. So byvoorbeeld beskou Noort (1994:69-87) DtrN eerder as 'n *proses*,

Dietrich (1972:107) vind in die koningsboeke `n *profetiese* laag (DtrP). Hierdie gedeeltes sentreer rondom profetiese oorlewering. Smend (1971:464-509) identifiseer verder `n derde laag. Hier vind hy gedeeltes wat na die val van Jerusalem geskryf is, en wat Israel en Juda se geskiedenis uit `n spesifieke hoek vertel. Hy verwys na hierdie redaksie as *historiografiese* laag (DtrH). Die Smend-skool identifiseer drie redaksies (DtrN, DtrP, DtrH). Dietrich (1972:143-144) dateer die verskillende lae soos volg. Hy plaas DtrH rondom 580vC. DtrN (bv die hoop wat met koning Jojagin se vrylating geskep word: 2 Kon 25:21) dateer volgens hom rondom 560vC.³⁵ Dit skep `n tydperk van omtrent twintig jaar waarin DtrP kon ontstaan.

Ander navorsers brei uit op hierdie basiese skema. Veijola (1977:79, 133) meen in sy studie oor die Dawidsverhale dat elke redaksie `n eie unieke beeld van Dawid vertoon. Die *historiografiese* laag (1 Sam 8-12; 25:28,30; 2 Sam 3:9-10,18; 5:2; 7:11; 10:13,16) tipeer Dawid as stigter van `n ewige dinastie. Die *profetiese* laag skets `n beeld van `n gewone mens wat sonde doen. Die *nomitiese* (1 Sam 8:6-22;12) beskryf die moontlikheid van `n ewige Dawidsdinastie.³⁶

Die volgende diagram dien as voorbeeld van DG as gelaagde werk:

+ DtrH (Historiografiese laag)

* DtrN (Nomitiese laag)

terwyl Latvus (1998:86) en de Vos (2003: 245-307) DtrN eerder in die konteks van *Fortschreibung* plaas.

³⁵ Alhoewel Smend DtrN oorspronklik net tot die boek Josua beperk (Smend 1971:509), merk hy in latere navorsing tog spore van DtrN in Rig, Sam en 1 en 2 Kon. Hy laat ruimte vir die moontlikheid dat bepaalde deuteronomistiese elemente in die Tetrateug aan DtrN toegeskryf kan word (Smend 1998:125). Smend se studente sou hierdie hipotese uitbrei. So byvoorbeeld meen Auld (1976:229-234) dat die een van DtrN se hoofemas, naamlik die mislukking van die landsverowering, in verskeie gedeeltes voorkom (Jos 13:13; 15:63; 16:10; 17:11-13). Lohfink (1981:87-100; 1991:125-142) merk DtrN in die boek Deuteronomium (6:17-19; 8:1; 11:8, 22-25). Bieberstein (1995:392-394) sluit by Noort (1986:110) aan deur Jos 1:3-5, tesame met Deut 11:24-25 in die raamwerk van DtrN te plaas. Fritz (1994:3-4) integreer eerder DtrN in `n breër deuteronomistiese redaksie (RedD).

³⁶ Sommige navorsers skep nòg redaksionele snitte. So byvoorbeeld dui Lohfink (1981:87-100) `n DtrÜ (n deuteronomistiese *Überarbeiter*) aan.

Die illustrasie dien as voorbeeld van hoe 'n bepaalde korpus (1 Sam 8-12) uit verskillende redaksies bestaan.

Sommige navorsers gebruik juis hierdie model om die boek Josua te analiseer. Bieberstein (1995:297-301) baseer sy noukeurige studie van Josua 3-6 op die hipotese van redaksionele lae en skryf die teenstrydighede in Josua 3 en 4 aan die verskillende redaksies toe. Die Göttingen-model vertoon egter talle leemtes. So byvoorbeeld is dit moeilik om te verklaar hoe verskeie lae in 'n kort tydperk (580 vC-50 vC) kon ontstaan. Verder skep hierdie model die 'n fragmentariese konsep van die Deuteronomistiese Geskiedswerk. So byvoorbeeld slaag die aangepaste blokkemodel (Römer 2007b) beter daarin om uiteenlopende materiaal onder een model te verenig.

2.1.2.5 Deuteronomistiese Geskiedswerk as redaksionele blokke

'n Ander benadering impliseer weer 'n samevoeging van redaksionele *blokke*. Frank Moore Cross (1972:279-89) verteenwoordig hierdie standpunt. Hy voorsien 'n dubbele deuteronomistiese redaksie van die Koningsboeke. Die eerste redaksie het in die tydperk van koning Josia se regering plaasgevind. Jerobeam se sonde en die voortgang van die Dawidsdinastie vorm in hierdie geval die hooftemas. Die tweede redaksie het tydens die Babiloniese ballingskap plaasgevind. Laasgenoemde verklaar weer die einde van die Dawidsdinastie.³⁷ Die gevolge van Cross se datering is belangrik vir die verstaan van die Deuteronomistiese Geskiedswerk. As dit tydens die ballingskap gedateer word, kan dit inderdaad verstaan word as 'n verduideliking van Israel se val, omdat dit dan sou poog om die krisis van die ballingskap te verwerk en antwoorde te soek op hulle lyding. 'n Vóór-eksiliese redaksie dui op die idee van 'n Josiaanse hervorming wat voortbou op die hoop van 'n ewige Dawidiese dinastie, omdat daar in die vóór-eksiliese tyd juis hervorminge was wat die volk op godsdienstige en politieke terreine wou opbou.³⁸ Die volgende diagram dien as illustrasie:

---

³⁷ Omdat Noth (1981:12) 'n eksiliese datering vir die Deuteronomistiese Geskiedswerk daarstel, skep dit probleme wanneer sekere tekste nie eksilies gedateer kan word nie. Cross konstrueer 'n Josiaanse redaktor, wat uit die tydperk vóór die ballingskap dateer. Later sou 'n eksiliese redaktor nog gedeeltes bywerk.

³⁸ Sommige van Cross se studente het gepoog om meer gewig aan Dtr² te verleen. So byvoorbeeld plaas Boling (1982:133-134; 1992:1002-1014) Dtr² in die konteks van Levitiese vlugteling wat na die Suidryk gevlug het ná 722 vC. Sodende het hulle geslaag om die *genre* van die (Aaronitiese) Dtr¹ van

Eerste redaksie	Redaksionele oorgang:	Tweede redaksie:
Deut- 2 Kon 22:1-23:5	2 Kon 23:25	2 Kon 21:2-15; 2 Kon 23:6-25:30

Die blokkemodel kan verder uitgebrei word. Nelson (1981:73-76) veronderstel 'n eerste redaksie rondom die Dawidsbelofte. Hy betwyfel nie die voortbestaan van die Dawidsdinastie nie. Die tweede redaksie fokus op die ballingskap as oordeel van die volk se ongehoorsaamheid. Die tweede redakteur veronderstel glad nie 'n voortsetting van die Dawidsdinastie of 'n terugkeer na die land nie.

Weippert (1972:301-339; 1983: 344-375) stel 'n drie-ledige redaksie voor. Die eerste redaksie dateer uit koning Hiskia se tyd (8ste eeu vC), en beoordeel die Judese konings positief, terwyl die Israelitiese konings negatief beoordeel word. Die tweede redaksie dateer uit koning Josia se tyd (7de eeu vC), en beoordeel al die konings van die Noordryk, en sommige van die Suidryk in 'n negatiewe lig. In hierdie geval is die maatstaf van beoordeling die wyse waarop sommige konings monoteïsme aanvaar het. Die derde redaksie beoordeel alle konings negatief. Hierdie redaksie dateer volgens Weippert uit die ballingskap.

Peckham (1985) brei die Cross-model uit deur meer tekste aan die tweede (eksiliese) deuteronomis toe te skryf. Sodoende verskil Peckham van Noth ten opsigte van die aard en oorsprong van die Deuteronomistiese Geskiedswerk. Noth identifiseer 'n vóór-literêre stadium of mondelinge oorsprong van die Deuteronomistiese Geskiedswerk. Hy voorsien verder 'n oorspronklike kultiese konteks as die *Sitz im Leben*. Die deuteronomis is in Noth se woorde 'n "Sammler" of "compiler" (Noth

---

'n Josiaanse propagandewerk na 'n tragies-komiese verhaal te omskep. Die volgende gedeeltes behoort volgens Boling se analise tot Dtr²: Jos 1:12-2:24; 3:17-4:9; 4:12-5:12; 6:22-25; 8:3-11, 20-25, 30-35; 9:16-27; 10:12-15; 12-14; 17:3-6; 19:51-21:42; 22-23. Volgens Peckham (1994) het Dtr¹ oorspronklik by J aangesluit, terwyl Dtr² ná P (d.w.s. eksiliese tyd) dateer. Die volgende gedeeltes is deel van Peckham se Dtr²: Jos 1:1b^b, 5b^b, 6-18; 2:9-11, 12b^b, 17-21, 24b; 3:1-4, 6-10a, 11-16a; 4:1-24; 5:1-15; 6:1, 3-16a, 17-19, 20a^b.b^a, 21, 23a^b, 24,25a^b, 26-27; 7:1-26; 8:2a^b, 3b^b, 5b, 6a^b, 8, 9a^b, 9-10, 11b-15, 17-18?, 19a, 19b-35; 9:1-2, 6a-7, 9a^b-11, 14, 15a^b, 15b-27; 10:1a, 4b, 6-7, 9b, 10b-43; 11:2-4, 6b, 8, 9-17, 19-22, 23ab^b, asook die hele Jos 12-24 en Rigters. Nie een van hierdie pogings slaag egter daarin om 'n duidelike tematiese, ideologiese en idiomatiese profiel aan Dtr² toe te skryf nie (Preuss 1993:226-264, 341-395; Van der Meer 2004:147). Nelson (1997:259) verwerp Cross se hipotese van 'n Dtr² in verband met die boek Josua en plaas die boek Josua in die raamwerk van Dtr¹.

1981:79). Hierdie persoon het die ou, onvolledige en teenstrydige bronne geneem en saamgebind tot `n eenheid.

Verder beskou Peckham (1985:3) die rol van die deuteronomis en die bronne in `n ander lig. In die eerste plek is die bronne nie onvolledig en fragmentaries soos wat Noth voorstel nie. Verder neem hy standpunt in teen Noth se voorstel van een outeur van die Deuteronomistiese Geskiedswerk. Hy wys op die feit dat Noth se navolgers gesukkel het om die gelaagdheid van die werk te verduidelik (1985:7). Peckham se hipotese berus op die feit dat die Deuteronomistiese Geskiedswerk uit twee dele bestaan (Dtr¹ en Dtr²). Volgens Peckham (1985:1) is die Deuteronomistiese Geskiedswerk opgebou uit die volgende geskrewe bronne, wat ooreenkom met die tradisionele bronne (J, E, P). Peckham se benadering is eiesoortig in die sin dat hy Dtr¹ as `n bron van die Deuteronomistiese Geskiedswerk aandui.

Dtr¹ is volgens Peckham (1985:7) `n opvolg van die Jahwistiese bron (J). Dtr<sup>1</sup> strek van die einde van Moses se lewe tot die geskiedenis van koning Hiskia. Verder beskou hy Dtr<sup>1</sup> op teologiese vlak as `n herinterpretasie van die Jahwistiese weergawe van die Sinai-verbond. Dtr¹ fokus op die intog en lê klem op die gehoorsaamheid aan die wet as kriterium vir `n geseënde verblyf in die land. Die Dawidsbelofte en sentralisasie van die kultus is verdere hoogtepunte in hierdie spesifieke weergawe van Israel se geskiedenis.

Peckham identifiseer Dtr² as `n verwerking van al die bestaande bronne (J, Dtr<sup>1</sup>, P en E). Die outeur van Dtr<sup>2</sup> het al die bogenoemde bronne verwerk. Dtr<sup>2</sup> is nie `n bron nie en dit staan nie los van die ander bronne nie. Volgens Peckham se model is Dtr² eerder `n deurlopende kommentaar op al die bronne.

Hierdie benadering het implikasies vir die studie van Josua 3 en 4. Volgens Peckham se model val Josua 3:5, 10b en 16b onder Dtr¹. Die res van hoofstuk 3 asook die hele hoofstuk 4 is deel van Dtr².

Eynikel (1996) brei uit op die blokkemodel. In die plek van `n deurlopende geskiedswerk, verwys hy na verskillende blokke wat afsonderlik geskryf is. So byvoorbeeld vorm Josua – 1 Samuel 12 een blok, terwyl 1 Samuel 13-2 Samuel en 1

Konings 1-2 `n volgende blok vorm. 1 Konings 3-2 Konings 23 voltooi die prentjie. Die gedagte is dat die verskillende blokke baie laat saamgevoeg is. Lohfink (1981:87-100) sluit hierby aan. Hy identifiseer byvoorbeeld `n losstaande deuteronomistiese landsverowering-korpus (DtrL) wat vanaf Deuteronomium tot Josua 22 strek. Hierdie blok het eers op `n later stadium deel van die groter Deuteronomistiese Geskiedswerk geword.

Die blokkemodel hou implikasies vir die interpretasie van die boek Josua in. Verskeie navorsers (Boling 1982:66-72; Nelson 1997:53-62) verklaar die teenstrydighede en oneffenhede in Josua 3 en 4 juis op grond van die samevoeging van verskillende redaksionele blokke. Die model vertoon egter leemtes, veral in die sin dat die navolgers van hierdie model (Cross 1973; Nelson 1981; Weippert 1983: 344-375) steeds die klem op die vóór-eksiliese blok plaas. Ek is oortuig dat Noth se klem op die ballingskap as ontstaanstyd van die Deuteronomistiese Geskiedswerk steeds die beste verduideliking rondom die doel van die Deuteronomistiese Geskiedswerk bied. Römer (2007b) kombineer die blokkemodel met resente navorsing rondom die boek Deuteronomium. Die gevolg is dat Römer se verwerkte blokkemodel myns insiens meer sin maak as die klassieke blokkemodel.

2.1.2.6 Kombinasie van redaksionele lae en blokke

Nog `n benadering is om die redaksionele lae en blokke te kombineer. Lohfink (1981:87-100) onderskei redaksionele blokke *en* lae. Die gedeeltes wat oor die land handel maak `n groot deel van die Deuteronomistiese Geskiedswerk uit. Hierdie blok strek vanaf Deuteronomium 1 tot Josua 22. Die res van die Deuteronomistiese Geskiedswerk (Rig-2 Kon 23:25) is in Koning Josia se tyd bygewerk. Hy voorsien dan `n blokkemodel wat onderhewig is aan verskillende redaksies.

Een van die mees omvattendste benaderings is dié van Mayes (1983:133-138). Hy beskou die eerste redaksionele laag as die skepping van `n *geskiedskrywer* (Deut 1-3; 5; 9-10; 12:8-11; 31:1-8,14-15,23; 34:1-6). Die tweede laag is die werk van `n *redaktor* (Deut 4:1-40; 6-11; 26:16-19; 27:10-11; 28-30; 32:45-47). Hier val die klem veral op die verbond en die bepalinge. Hierdie klemverskille vind `n plek in die boek Josua. Die eerste redaksie veronderstel `n totale verowering van die land deur `n

verenigde Israel onder Josua (Jos 1:1-6,9; 11:21-23; 12:1-6; 13:1,7; 14:6-15, 20; 21:43-45; 22:1-6;24:29-30). Volgens die tweede redaksie is die verowering van die land 'n gevolg van gehoorsaamheid aan die Wet (Jos 1:7-8; 13:1-6; 23). Die klem is op die standpunt van die tweede redaksie, naamlik dat die verowering nog nie afgehandel is nie, en dat totale verowering sal afhang van die gehoorsaamheid aan die wet. Die derde redaksionele laag vind 'n besondere belangstelling in die Levitiese kultus en die heiligdom by Sigem (Deut 10:8-9; 27:1-8, 11-26; 31:9-13, 24-29; Jos 8:30-35; 24:1-8; Rig 1:1-2,5; 17-21).

O'Brien (1989:288-292) kombineer die redaksionele blokke en lae op die volgende manier. Hy fokus op die Göttingen-skool se hipotese van 'n deurlopende profetiese laag (DtrP). Die verskil met die Göttingen-skool is dat O'Brien die profetiese laag in die vóór-eksiliese tyd plaas. Hy beskou die profetiese laag as die onderliggende basis van die Samuel en Koningsboeke. Hierdie profetiese laag het egter tydens die ballingskap weer 'n redaksie ondergaan.

Die kombinasie van die redaksionele blokke en lae bring meer balans tot die gesprek. Römer (2007b) se model is grootliks op hierdie die kombinasie van die Cross en Göttingen-modelle gebaseer, maar Römer het meer genuasneerd te werk gegaan deur die nuutste deuteronomium-navorsing met die gesprek rondom DG te kombineer.

Die vraag na redaksionele blokke of lae is relevant in terme van die boek Josua. Een van die belangrikste vrae ten opsigte van 'n literêre invalshoek is juis of die boek Josua deel van 'n groter korpus uitmaak. Navorsers soos Strange (1993:136-141) en Lindeque (2001:133) wyk af van die hipotese dat die boek Josua tot 'n groter korpus behoort. Dit verleen aan hulle die impetus om die boek as 'n losstaande dokument te beskou wat in die laat ná-eksiliese tyd ontstaan het. Hierdie benadering het implikasies vir die historisiteit van die boek, omdat die komposisie van die boek dan ver verwyderd is van die tyd waarin dit afspeel. Verder laat hierdie benadering nie veel ruimte vir die literêre groei van die boek nie.

2.1.2.7 Bestaan van 'n Deuteronomistiese Geskiedswerk betwyfel

Nie alle navorsers is oortuig van 'n Deuteronomistiese Geskiedswerk nie. Fohrer (1984:195) gee toe dat daar in Deuteronomium tot 2 Konings 'n mate van deuteronomistiese redaksie aanwesig is,³⁹ maar die gedagte van 'n deurlopende geskiedswerk is nie vir hom aanvaarbaar nie. Die hoofrede vir hierdie skeptisisme is die ooglopende teenstrydighede wat in Josua-2 Konings voorkom.⁴⁰ Die onderstaande is voorbeelde van benaderings wat nie 'n Deuteronomistiese Geskiedswerk voorstaan nie, maar wel deuteronomistiese redigering as 'n alternatiewe benadering voorhou.

In hierdie geval word die sogenaamde eenheid van die korpus Deuteronomium – 2 Konings betwyfel.⁴¹ Westermann (1994:39-40) argumenteer dat daar geen eenheid kan bestaan vanaf Israel se voorbereidings om die land te besit tot die ballingskap nie. So byvoorbeeld ontbreek 'n verwysing na die skepping. Westermann meen dat die verwysings na die uittog in die afsonderlike boeke van Deuteronomium – 2 Konings voorkom. Op grond hiervan begin die vóór-deuteronomistiese narratief by die uittog (Westermann 1994:40-49). Wat die res van die geskiedswerk aanbetref, is sy standpunt dat die verskillende boeke nie 'n saamgestelde eenheid vorm nie. Elkeen van die boeke in die sogenaamde korpus is afsonderlik saamgestel en geredigeer.⁴² Westermann baseer sy hipotese op vormkritiek, want die vorm en funksie van elke afsonderlike boek van die Deuteronomistiese Geskiedswerk vorm die basis van

---

³⁹Fohrer (1984:195) verwerp die hipotese van 'n eenvormige werk wat deur 'n skrywer of redaktor gevorm is. Hy laat wel ruimte vir 'n deuteronomistiese redaksie van Deuteronomium tot 2 Konings. Elkeen van hierdie boeke is verskillende wyses saamgestel en geredigeer. Noth (1981:25) se oorspronklike tese was dat DG 'n werk van eenheid is, in plaas van bloot 'n deuteronomistiese redaksie
⁴⁰“Ist das deuteronomistische Geschichtswerk (DtrG) noch zu retten? Nach so vielen scharfsinnigen und widersprüchlichen exegetischen Analysen denken mancher Experte oder manche Expertin: ‘Resquiescat in Pace-1943 bis 1993-ein erfülltes Leben für eine Hypothese!’.[Hat] O'Brien das DtrG gerettet? Ich habe Zweifel daran” (Gerstenberger 1995:114-5). Kratz (2005:216) meen dat die hipotese van 'n Deuteronomistiese Geskiedenis nie haalbaar is nie. Hy is oortuig dat dit die Heksateug van sy natuurlike einde beroof.

⁴¹ Kratz (2005:158) som dit as volg op “Furthermore we must rid ourselves of the notion of a Deuteronomistic History extending from Deuteronomy to Kings”. Laasgenoemde stelling verteenwoordig die groeiende skeptisme teen die bestaan van 'n Deuteronomistiese Geskiedswerk. Auld (1995:173) en Davies (1992:131) is maar enkele voorbeelde van die laasgenoemde tendens. Thompson (1994b:86) is spreek sy oordeel skerp uit “ He (Noth) invented what he needed: a migration from Mari to Jericho, a cultic covenant among a historically unrelated but nevertheless numerically specific grouping of pastorales, a unique conjunction among the tribal storytellers at the watering holes to save him from the Pentateuch's variant tales, an imperial catalogue of provinces as a cure for the geographical incoherence of tales and finally a cornucopia of historical events refracted from that *mother of all fictions, the Deuteronomic History*” (my kursivering).

⁴² Agter hierdie benadering skuil die gedagte wat reeds bespreek is, naamlik dat geen geskiedskrywer soveel verskillende en ooglopende teenstrydige bronne sal wil saamflans tot 'n eenheid nie (Westermann 1994:55,122).

Westermann se studie. Sy gevolgtrekking is dat die boeke nie 'n deurlopende Deuteronomistiese Geskiedswerk vorm nie. Die idee van 'n deuteronomis is egter nie vir hom totaal oorbodig nie (Westermann 1994:16-18;28-29;97-124). 'n Redaktor sou teologiese interpretasies of verduidelikings verskaf op sekere gebeurtenisse. Westermann se benadering kom neer op deuteronomistiese redigering van die individuele boeke, eerder as op 'n eenheidsgeskrif.

McConville (1993) se benadering is op dieselfde vlak as die Westermann. Alhoewel hy die verskillende boeke as afsonderlike literêre eenhede benader, vind hy tog 'n mate van kontinuïteit in terme van temas, verhaallyn en karakterisering (McConville 1993:10). Hy wys voorts op 'n verband tussen die afsonderlike boeke in terme van 'n belofte-ervullingskema.⁴³

Ander navorsers is nog meer radikaal in hulle benaderings. Hulle beskou die verskillende boeke as die resultaat van losstaande eksiliese en ná-eksiliese redigering. Knauf (2000:392) verwys verder na die feit dat die boeke nie in die kategorie van geskiedskrywing val nie. Noth se oorspronklike tese word van alle kante gekritiseer. Eerstens is dit nie 'n geskiedskrywing nie. Tweedens is die gedagte van een skrywer ook hierdeur afgewys. Die afsonderlike boeke het in 'n minder of meerdere mate redigering deurgemaak, en in sekere gevalle was dit deuteronomisties van aard. Knauf (2000:394-397) analiseer elke boek van die Deuteronomistiese Geskiedswerk afsonderlik en kom tot die gevolgtrekking dat hulle nie 'n samehangende eenheid vorm nie. Deuteronomium 1-3, wat deur Noth as die begin van die Deuteronomistiese Geskiedswerk geïdentifiseer is, is volgens Knauf 'n latere invoeging om die boek Deuteronomium met die res van die Pentateug te verbind.⁴⁴ Die boek Josua word deur

---

⁴³ So byvoorbeeld is die landsbelofte in die boek Josua gerealiseer. Die band tussen die verskillende boek moet nie net tot die idee van belofte-ervulling te strek nie. So byvoorbeeld herinner 1 Sam 21:1-6 aan Josua se verbond met die Gibeoniete (opsigself 'n sonde in terme van Deut 7:2).

⁴⁴ Hy steun hier op die werk van Mittmann (1975:187), wat aangedui het dat Deut 1-3 'n latere invoeging is. Die rol en agtergrond van Deut 1-3 is egter 'n komplekse saak. Deut 1-3 bevat verwysings na die volgende episodes wat in Num voorkom:

- Deut 1:19-45/ Num 13-14: vrees vir bewoners van die Beloofde land;
- Deut 21-23/ Num 20:10-21: deurtog deur Edom en Moab;
- Deut 2:25-3:11/ Num 21: 21-35: verowering van Transjordaniese gebiede;
- Deut 3:21-29/ Num 27: Goddelike opdrag om Josua as leier aan te stel.
- Aan die een kant is daar navorsers (Heckl 2004:451-458; Gertz 2006:103-125) wat die bronne in Num as die ouer bronne beskou. Deut 1-3 vorm dan 'n band met die gedeeltes in Num 13-14; 20:1-20; 21:21-35. Aan die ander kant argumenteer Römer (2007b:125) dat Deut 1-3 nie 'n terugskouing op die gebeure van Num 13-14; 20:1-20; 21:21-35 is nie. As

Knauf as 'n toevoeging tot die Pentateug beskou. Hy koppel die ontstaan van die boek met die stryd tussen priester-groepe van Jerusalem en Elefantine. Die boek Rigters bestaan uit oorspronklik onafhanklike sages oor helde van die Noordryk. Hoofstuk 17-21 is deur pro-monargiese groepe bygevoeg. 'n Anti-monargiese groep het weer hoofstuk 9 ingevoeg. Die priesters van die Tweede Tempel het die kronologie bygewerk om dit by die Heksateug te laat aansluit. Die boeke van 1 en 2 Samuel pas volgens Knauf nie in by die patroon van Antieke Oosterse historiografie nie. So byvoorbeeld is Dawid en Salomo nie te vinde in die annale wat as bron van 1 en 2 Konings dien nie. 2 Samuel 7 is deur pro-monargiese groepe ingevoeg en 1 Samuel 1-3; 7; 8; 12 deur anti-monargiese groepe. 1 en 2 Konings kondig nie die einde van 'n geskiedenis aan nie, maar eerder die begin van 'n nuwe geskiedenis. Hy vind ooreenkomste met ander tekste soos Esra 7; 9:1-6,11; Miga 5:1-5; Haggai 2:21-23. Daarom beskou hy 1 en 2 Konings eerder as die begin van die profetiese boeke.

Provan (1988) beskou Deuteronomium se klem op 'n sentrale aanbiddingsplek in die konteks van 'n reaksie teen die opelug heiligdomme wat deur Hiskia vernietig is. Die sogenaamde Deuteronomistiese Geskiedswerk het oorspronklik by 2 Konings 19 geëindig, en die eerste weergawe van DG het net Samuel en Konings omvat. Deuteronomium, Josua en Rigters het later deel van DG geword.

Würthwein (1994:1-11) beskou Samuel, Rigters en Josua as latere inleidings tot die koninklike verhaal van die Koningsboeke. Elke inleiding volg op die inleiding vóór (of ná) hom, en elkeen begin die inleiding vroeër as die vorige inleidings. Würthwein se benadering veronderstel dat die boek Deuteronomium aan die einde van die proses staan, en nie aan die begin nie. Deuteronomistiese redaksies het van Konings terugwaarts plaasgevind, nie van Deuteronomium na Konings nie.

Auld (1999:116-126) verwerp die hipotese dat Josua tot 2 Konings op Deuteronomium gebaseer is. Hy stel die hipotese dat Samuel, Konings en Kronieke op 'n vroeër verhaal van die "huis van Dawid" en "huis van Jahwe" gebaseer is. Auld

---

Deut 1-3 'n samavattning van die verhale in Num was, sou daar volgens Römer méér verwysings na die gebeure in Num gewees het. So byvoorbeeld is daar in Deut 1-3 geen verwysing na Num 14 waar Moses vir die volk intree voor Jahwe nie. Op grond hiervan beskou Römer 2007b:125) Deut 1-3 as die ouer teks waarop Num gebaseer is. Ek sluit by Römer se benadering aan in hierdie studie.

se studie impliseer dat hierdie vroeë verhaal uiteindelik die boek Deuteronomium gevorm het. Die invloed strek dus nie van Deuteronomium tot 2 Konings nie, maar van Samuel, Konings en Kronieke na Deuteronomium. Auld betwyfel nie net die hipotese van 'n Deuteronomistiese Geskiedswerk (Deut-2 Kon) nie, maar selfs die term “deuteronomisties” as verwysing na Josua tot 2 Konings word hierdeur in twyfel getrek.

2.1.2.8 Gevolgtrekking

Alhoewel die konsep van 'n DG vir baie navorsers nie meer aanvaarbaar is nie, bring Römer (2007b) se model nuwe insigte tot hierdie gesprek. Römer probeer om die verskillende benaderings te kombineer en sodoende slaag hy daarin om die konsep van 'n Deuteronomistiese Geskiedswerk te laat herleef. Römer sluit aan by Noth se konsep van 'n Deuteronomistiese Geskiedswerk wat van Deuteronomium tot 2 Konings strek, maar hy veronderstel dat DG uit vóór-eksiliese, eksiliese en selfs ná-eksiliese weergawes bestaan. Elkeen van hierdie weergawes van DG het verskillende oogmerke en karakter gehad.

Sy benadering is op die volgende fundamente gebou:

- Die boek Deuteronomium is deur ingewikkelde redaksionele prosesse gevorm. In terme van inhoud strek die eerste weergawe van Deuteronomium (6:4-28:69). Die sogenaamde sentralisasie-wette vorm die middelpunt van die eerste weergawe van Deuteronomium. 'n kenmerk van hierdie weergawe van Deuteronomium is die ooreenkomste tussen Deuteronomium en die sogenaamde Assiriese vasaalverdrae. Hierdie eerste weergawe van DG het in die 7de eeu vC ontstaan;
- In die eksiliese tydvak bevin die volk Israel hullself in Babilonië. Die eksiliese weergawe van DG spreek tot die volk, wat net soos Moses, hulleself buite die beloofde Land bevind. Deuteronomium 1-3 funksioneer om die volk se oorsprong te verduidelik. Sodoende word die ballingskap die nuwe oorsprongsmite van die volk Israel (Römer 2007b:164). Die eksiliese weergawe vertel op grond van Deuteronomium 5 die res van Israel se geskiedenis (2 Kon 25).

- Redaksies van DG vind plaas tot in die Persiese tyd (Römer 2007b:166).

Römer se model hou die volgende gevolge in vir die komposisie van die boek Josua:

- `n Eerste (vóór-eksiliese) weegawe van die boek Josua bevat net die verwysings na die landsverowering (Jos 5-12). Die landsveroweringverhaal dien oorspronklik om Koning Josia se uitbreiding na die noorde te legitimeer.
- Die eksiliese weergawe sluit Josua , asook die verhaal van die deurtog deur die Jordaan (Jos 3-4) in. Hier val die klem op Israel se gehoorsaamheid aan die Wet, wat as voorwaarde van die landsbesit geld.
- In terme van hierdie studie, meen Römer (2007b:134) dat die Jordaanorgang oorspronklik net Josua 3:2,4, 6-7, 14-16; 4:10-14 ingesluit het. Deuteronomium 23 sluit die eksiliese weergawe van die boek Josua af.⁴⁵

Die sogenaamde Deuteronomistiese Geskiedswerk het volgens Römer se model `n baie ingewikkelde ontstaansproses deurgemaak. Nóg tans vorm DG in die eksilise tyd tog `n deurlopende verhaal wat Israel se geskiedenis aan die hand van die ballingskap konstrueer. Daar is egter twee probleme met Römer se model:

- Alhoewel Römer (2007b:136-139) die boek Rigters deel maak van die Deuteronomistiese Geskiedswerk, is daar probleme met hierdie hipotese. Die boek Rigters is moontlik `n latere invoeging tussen die boek Josua en 1 Samuel.⁴⁶ Deuteronomium toon bande met 1 en 2 Konings.⁴⁷ Nóg tans is daar nie sulke sterk verbande tussen Deuteronomium, Rigters en die Samuelboeke nie;
- Römer se model vra `n ingewikkelde rekonstruksie van DG. Uit die aard van die saak is dit moeilik om die verskillende boeke (Deut-2 Kon) in die onderskeie weergawes van DG op te deel.

---

⁴⁵ Die oorspronklike (Josiaanse) weergawe van die boek Josua het waarskynlik met Jos 11:23 of 21:43-45 geëindig (Römer 2007b:90).

⁴⁶ Vgl 3.1.2. Die LXX bevestig die tematiese verband tussen Josua 24 1 Sam 1:9. Römer (2007b:137) verklaar die verskille tussen die boek Rigters en Deuteronomium (bv verskillende benamings vir afgode, ens) as `n resultaat van twee verskillende deuteronomiste (of twee verskillende skole) wat die tekste geredigeer het. Indien die boek Rigters tussen Josua en 1 Konings ingevoeg is, bring dit die vraag na die ontstaan en rol van die LXX na vore. Die *Vorlage* van Josua en 1 Sam verteenwoordig dan `n Hebreeuse teks wat vroeër as die proto-MT teks dateer. Die probleem is dat die boek Rigters nie in die raamwerk van `n Deuteronomistiese Geskiedswerk pas nie.

⁴⁷ Die verwysing na “ander gode” kom as herhalende motief in Deuteronomium en Konings voor.

Römer (2007b) se benadering bied steeds die mees waarskynlikste oplossings tot die komposisie van Deuteronomium-2 Konings. Indien die boek Rigters egter 'n laat ná-eksiliese byvoeging tot DG verteenwoordig, beteken dit steeds dat daar genoeg bande tussen Deuteronomium en 1 en 2 Konings bestaan. Ek aanvaar dus Römer se konsep van 'n DG wat in reaksie tot die ballingskap ontstaan het. Die komposisie van Rigters en Samuel skep vra egter herbesinning.

Ek is oortuig daarvan dat die boek Josua nou bande met Deuteronomium en deuteronomistiese geskrifte vertoon. Nogtans is daar merkbare verskille tussen Josua en Deuteronomium. Noth (1953) se hipotese van Josua as deel van DG word steeds vandag deur sommige navorsers aanvaar (Soggin 1972; Boling 1982; Butler 1983; Fritz 1994). Hierdie vraagstuk maak 'n groot deel van hierdie studie uit.

2.1.3 Ander literêre invalshoeke

2.1.3.1 Etiologie

Etiologie is 'n verhaal wat die oorsprong van 'n volk, 'n plek of 'n taal verduidelik (Van Seters 1999:44) stel dit soos volg: “Not a few sagas and legends (the major exception being the hero legend) have the purpose of explaining the origin and cause of something presently existing, that is to say, they are etiological”. Die definisie van etiologie het 'n beduidende invloed op die interpretasie van die boek Josua.⁴⁸ Die rol van etiologie is sentraal in die studie van die Josua-boek omdat die meeste navorsers saamstem dat groot gedeeltes van die boek (hfs 2-11) moontlik etiologies van aard is.⁴⁹ Die vraag is of daar 'n historiese kern agter 'n etiologiese legende is. Noth

---

⁴⁸ So byvoorbeeld verklaar Fohrer (1984:92): “it has long been demonstrated conclusively that a great part of the traditions concerning Israel's early history are etiological”.

⁴⁹ Soggin (1972:9-11) stel dit soos volg: “it is easy to see that we are faced with a mosaic of different materials, almost all of which, however, are associated with the territory of Benjamin and its sanctuary, Gilgal. [T]he literary forms of the stories collected in the first part of the book is in most cases ‘aetiological’ legend. that is, they are legends which set out to explain the names, usages and customs, rites and traditions and other special features of a place or its inhabitants, etc., by linking them with a hero or with legendary events from pre-history, traditionally associated with the region” (Soggin 1972:9-10).

Noth (1953:11-12) stel dit soos volg: “Die Überlieferungsgrundlage der Erzählung von der in einer Reihe von Einzelakten erfolgenden Eroberung des Westjordanlandes durch die in gemeinsamen Handeln vorgehenden israelitischen Stämme wird gebildet durch die Reihe in der c.2-9 zu einem fortlaufenden Erzählungs-zusammenhang verarbeiten ätiologischen Sagen und durch die beiden in c.10 und 11:1-9 zurgrunde gelegten Kriegserzählungen. Die ätiologischen Sagen haften an bestimmten

(1957:7-22; 1971: 34-51) het nie self 'n duidelike verband getrek tussen die historiese gebeurtenis, die tradisie wat ontstaan het rondom die etiologie nie.⁵⁰

Volgens Bright (1956:91-110) word die rol van etiologie oorbeklemtoon. Hy argumenteer dat etiologie nie die kreatiewe krag is wat 'n tradisie vorm nie. Bright beskou etiologie as sekondêr in verhouding tot tradisie.

Navorsers verskil verder in terme van daterings van etiologiese legendes. Fichtner (1956:372-396) dateer hierdie etiologiese legendes vóór-eksilies. Volgens hom kom dit nie in later werke voor nie. Golka (1970:90-98) sluit hierby aan deur aan te voer dat etiologie oorspronklik in die tyd van Israel se stamme 'n groot rol gespeel het. Verskeie navorsers het standpunt ingeneem teen 'n kultiese benadering tot etiologie. Die volgende dien as voorbeeld:

- Childs (1963:279-292) plaas etiologie in die konteks van 'n didaktiese hulpmiddel wat latere generasies gehelp het om die volk se geskiedenis te herleef;
- Long (1968:25-260) en Butler (1983:81) merk dat die Akan-verhaal, wat die kern van Noth se etiologie-hipotese uitgemaak het, juis van die ander etiologieë verskil. So byvoorbeeld verwys die benaming “Akor” nie na die klippe nie, maar na die vallei. Die naam van die etiologie speel dus nie 'n sentrale rol in die narratief nie;
- Soggin (1972:67) beskou etiologie in 'n literêr-liturgiese konteks. Die agtergrond en funksie is volgens hom didakties van aard. Hy merk op dat die meeste van hierdie etiologieë verband hou met heiligdomme soos Gilgal en Sigem. In die konteks van die Deuteronomistiese Geskiedswerk is hierdie etiologieë saamgebind in 'n groter verhaalkompleks;
- Brichto (1992:28-30) en Van Dyk (1990:19-33) meen dat die term etiologie nie bydra tot die verstaan van die narratief self nie. Etiologie funksioneer eintlik as 'n retoriese hulpmiddel in narratiewe. Sodoende help etiologie om

---

lokalen Tatbeständen in Gilgal und seiner näheren Umgebung und sind ohne Zweifel an eben diesem Heiligtum Gilgal bei Jericho geformt und weiterüberliefert worden”.

⁵⁰ Volgens Millard (1994:41) bestaan daar 'n wankonsepsie ten opsigte van etiologie. Sodra 'n gebeurtenis (bv die Gilgal-klippe) in die raamwerk van etiologie val, word dit feitlikheid daarvan dadelik betwyfel. Hy meen dat elke etiologie op sy eie meriete beoordeel moet word.

sekere narratiewe te beklemtoon. Brichto maak `n klemverskuiwing van die kultiese verstaan van etiologie na die retoriese;

- Bieberstein (1995:418-427) plaas die etiologiese verwysings van Josua 1-12 in die ná-eksiliese konteks. Hierdie benadering impliseer dat die heiligdomme waarna verwys word in hierdie gedeeltes nie meer bestaan nie. Verder beteken dit dat daar geen historiese waarde in hierdie tekste te vinde is nie. Etiologie is dan `n terugprojeksie wat deur middel van die rekonstruksie van `n fiktiewe verlede betekenis aan `n ná-eksiliese gemeenskap te gee;
- Younger (1990:224-225) vind die etiologiese formule “tot vandag toe” in die annale van Tutmose III (15de eeu vC). Net soos die narratiewe in die boek Josua, kom hierdie gedeeltes in die konteks van oorlog voor.

2.1.3.2 Gevolgtrekking

Ek is van mening dat Josua 1-12 nie uit oorspronklik losstaande etiologieë bestaan nie. Myns insiens het Josua 5-12 deel oorspronklik deel van `n eerste weergawe van `n Deuteronomistiese Geskiedswerk gevorm. Hierdie eerste weergawe van DG het waarskynlik gedien om koning Josia se uitbreiding na die noorde te legitimeer. Die byvoeging van die eksiliese weergawe van DG (Jos 3-4 se oorspronklike weergawe) het bygedra tot die boek Josua se ingewikkelde ontstaangeskiedenis. In die ná-eksiliese tyd kon die etiologiese verwysings, soos byvoorbeeld Josua 4:9; 5:9; 6:25 `n ander betekenis dra. So byvoorbeeld sentreer hierdie etiologiese verwysings rondom plekke wat ook in Esra 2, Nehemia 3 en Nehemia 7 voorkom. In hierdie tekste word die name en die oorsprong van die helpers aangedui wat die mure van Jerusalem help herbou het. Ek is van mening dat die ná-eksiliese gemeenskap wat die mure van Jerusalem herbou het die Josua-narratief gebruik het om die voetspore van hulle voorgeslagte te rekonstrueer. Hierdie hipotese word in hierdie studie verder uitgebou (vgl 4.7.5.2).

Etiologie speel `n bepaalde rol in die ontstaan en vorm van die boek Josua. Tog wil ek `n klemverskuiwing aandui. Waar Alt (1953a:176-192) en Noth (1953:11-12) die etiologie as `n vroeë bousteen van die boek Josua beskou het, verteenwoordig die etiologie myns insiens eerder `n later (moontlik ná-eksiliese) ontwikkeling wat meegehelp het dat die boek Josua uitgebrei het tot `n deurlopende narratief.

2.2 Historiese benadering

2.2.1 Amfiktionie of twaalfstammebond

Noth (1972:47) se hipotese aangaande die ontstaan van die Pentateug en sy klem op losstaande temas wat later in verhaalvorm saamgevoeg is, noodsaak 'n sentrale plek waar die verskillende verhale van die stamme saamgevoeg is tot 'n eenheid. In hierdie verband postuleer Noth die gedagte van 'n "amfiktionie" of twaalfstammebond. Hy merk dat die getal twaalf 'n belangrike rol in terme van stamme speel, en dat dit die vertrekpunt vir sy teorie was (Noth 1983:87). Noth se hipotese behels dat die twaalf stamme by 'n sentrale heiligdom bymekaar gekom het om te aanbid. Ander navorsers wys egter daarop dat Noth se teorie op 'n latere konsep gebaseer is (Butler 1983:xxxiii). Die idee van 'n twaalfstammebond wat 'n politiese en ideologiese eenheid voorstel, dateer eintlik uit die Griekse tydperk (Butler 1983:xxxiii; Ska 2006:123). Teenstanders van Noth se teorie is dit eens dat hierdie tipe twaalfstammebond nie in die Ou Testament self te vind is nie.

Hier volg 'n uiteensetting van Noth se teorie:

Aanvanklik sou die 6 Lea-stamme rondom Sigem byeenkom (1983:92). Noth maak dit duidelik dat die ark heel waarskynlik 'n groot rol in die kultus gespeel het (Noth 1983:91). Benjamim en die 4 "byvrou"-stamme was reeds in Palestina gevestig en die ander stamme het mettertyd bygekom. Die Josef-stamme het uit die suide gekom en het die verhale van die uittog uit Egipte en die Sinai-gebeurtenis saamgebring (Noth 1983:126) Die Juda en Simeon-stamme het weer hulle eie bondgenootskap in Mamre gehad. Volgens Noth sou hierdie skeuring 'n blywende indruk op die res van Israel se geskiedenis maak, en daarom beskou hy dit as 'n rede vir groot spanning tussen latere groepe. Smend (1963) sluit hierby aan deur te stel dat die twaalf-stam Israel gevorm is by Sigem toe die 6-stam Lea-groep (met 'n amfiktionie-tradisie) en die Ragel-stamme (met 'n Jahwe-oorlog tradisie) saamgesmelt het. Hy maak die gevolgtrekking dat die amfiktionie-tradisie nie historiese narratiewe produseer nie. Die sogenaamde Jahwe-oorlog tradisie vervul eerder hierdie spesifieke funksie.

- Ander navorsers brei verder uit op die amfiktionie-gedagte. Tengström (1976) verwys na 'n twaalfstamme-*ideologie*, eerder as 'n twaalfstamme*bond*. Weereens speel Sigem 'n beduidende rol. Volgens Tengström het hierdie ideologie nie 'n groot invloed na buite gehad nie. Die enigste invloed na buite was die Sigem-pasgatradisie, gereelde byeenkoms van stamverteenwoordigers, en die vorming van die Heksateug. Otto (1975) skuif die fokus na Gilgal, en dui aan hoe kultiese realiteit later politieke realiteit word. Hiervolgens was die Gilgal-heiligdom die enigste wat die stam van Juda geakkomodeer het. In Saul se tyd sou dit politieke realiteit word (1 Sam 15:1-9). Nie alle navorsers stem egter saam met hierdie teorie van Noth, of die verwerkte teorieë van sy navolgers nie.⁵¹ Teenstanders van die bostaande hipotese neem standpunt in omdat Noth bestaande Griekse en Italiaanse modelle in die teks teruggeprojekteer het.⁵² Ander navorsers meen dat die amfiktionie op veranderde politieke alliansies gebaseer is. Die enigste saambindende faktor tussen die verskillende stamme was die aanbidding van Jahwe, en dit het waarskynlik by verskillende heiligdomme plaasgevind (Fohrer 1969:84-119; Hermann 1969:139-158).

2.2.1.1 Gevolgtrekking

Alhoewel Lemche (1977:48-59) Noth se hipotese gedeeltelik aanvaar het, is die amfiktionie-hipotese nie vandag 'n werkbare hipotese nie (Raurell 2006:5; Ska 2006:123). Die volgende geld as argumente téén die bestaan van 'n amfiktionie in Israel:

---

⁵¹ “Adamant opposition to the amphictyonic theory has come from Fohrer, De Geuss, Herrmann, Mayes and Anderson, among others... they have trouble finding evidence for a central sanctuary and close tribal cooperation. The twelve-tribe system is seen to be based on genealogical developments reflecting changing political alliances. No political office really joins the tribes, the only abiding feature being the common worship of Yahweh, though this was practised at separate sanctuaries” (Butler 1983:xxxiv).

⁵² Noth het voorbeelde uit Griekeland en Italië geneem om sodoende die voorgeskiedenis van Israel te rekonstrueer (Butler 1983:xxxiii).

- Die amfiktionie is 'n terugprojeksie uit die Griekse tydvak (Butler 1983:xxxiii). Noth het 'n latere konsep deel van die bybelteks gemaak. Die idee van 'n twaalfstammebond wat 'n politieke en ideologiese eenheid voorstel, dateer eintlik uit die Griekse tydvak (Butler 1983:xxxiii; Ska 2006:123). Teenstanders van Noth se teorie is dit eens dat hierdie tipe twaalfstammebond nie in die Ou Testament self te vind is nie;
- Noth (1983:87) se klem op die getal 12 as basis van die amfiktionie-hipotese is misplaas. Volgens De Vaux (1978:702) is dit net by die amfiktionie van Delphi waar die getal 12 'n bepaalde rol gespeel het.⁵³ Behalwe vir 'n paar verwysings na die getal 12 (Gen 22:30-34; 25:12-16, 36:10-14) speel die getal nie 'n belangrike rol in die Ou Testament nie;
- Volgens Noth (1953:139) weerspieël Josua 24 die amfiktionie-verdrag waarmee die stamme hulle tot die amfiktionie verbind het. Die agtergrond van Josua 24 is egter kompleks, en die moontlikheid bestaan dat Josua 24 eerder 'n ná-eksiliese teks is wat Josua met die res van die Pentateug verbind (Römer 2005:180). Om hierdie rede is dit moeilik om Josua 24 met die amfiktionie-hipotese te verbind;
- Die kern van die amfiktionie-hipotese is dat die ark die middelpunt van 'n sogenaamde sentrale heiligdom gevorm het. "Amfiktionie" impliseer 'n sentrale heiligdom waar die verskillende stamme aanbid het. Daar is egter geen bewyse dat die ark 'n rol in 'n sentrale heiligdom gespeel het nie. Volgens Soggin (1984:171) pas die konsep van 'n amfiktionie in elk geval nie in die tydperk vóór die ballingskap nie. Hy beskou die ná-eksiliese tydperk, toe die sentrale heiligdom 'n realiteit was, as 'n moontlike ontstaan van die amfiktionie-motief. Alhoewel hy die argument nie verder voer nie, is die implikasie dat 'n ná-eksiliese gemeenskap hulle motief van 'n sentrale heiligdom kon terugprojekteer na Israel se voorgeskiedenis in die vorm van 'n amfiktionie. Die klem op die ná-eksiliese tydperk hou egter implikasies in vir Noth se oorspronklike hipotese. Soggin se benadering lei tot die gevolgtrekking dat daar geen bewyse bestaan dat Israel in die vóór-eksiliese tyd 'n godsdienstige of politieke eenheid was nie;

---

⁵³ In Rigters 5 is daar 'n verwysing na 10 stamme. Nogtans moet ons in ag neem dat daar geen suidelike stamme in Rigters 5 voorkom nie. Selfs as daar suidelike stamme sou bykom, sou dit baie meer as net twaalf stamme gewees het.

- Noth se hipotese is op die basis van 'n historiese Rigtertydperk gebou. Die amfiktionie het hiervolgens in die vóór-monargale tydperk die godsdienstige en politieke middelpunt van die volk Israel se bestaan beheer. Vandag word die Rigtertydperk as historiese werklikheid (wat sentraal tot Noth se hipotese was) bevraagteken (Raurell 2006:5). Die amfiktionie-hipotese veronderstel 'n verenigde politieke Israel, terwyl daar bloot nie genoeg letterkundige en argeologiese verwysings bestaan om 'n betroubare rekonstruksie van Israel se vóór-monargale geskiedenis te maak nie.

Op grond van die bogenoemde argumente is dit moeilik om die amfiktionie-hipotese te aanvaar. Die amfiktionie-motief het egter die studie van die boek Josua vergemaklik, omdat dit 'n fondament geskep het waarop die vóór-monargale Israel gerekonstrueer kon word.⁵⁴

2.2.2 Landsverowering

Die intog in die beloofde land is die sentrale tema van die boek Josua (Fohrer 1968:197; Soggin 1972:1). Hierdie tema van die landsverowering is egter verantwoordelik vir die meeste van die historiese probleme aangaande die boek Josua. Die probleem is dat verskillende weergawes of invalshoeke van die intog in die boek voorkom (Weinfeld 1993:99). Sekere gedeeltes van die boek verwys na 'n oorlog (Jos 24:11), terwyl ander weer 'n meer kultiese atmosfeer vertoon (Jos 6). Sommige gedeeltes meen dat die hele volk aan die intog deelgeneem het (Jos 3:17), terwyl die konteks van die Josua-boek eintlik op die stam Benjamin val (Weinfeld 1993:121; Hentschel 2008:204). Die probleem word verder geaksentueer deur die feit dat argeologiese studies nie die literêr-kritiese probleme (soos byvoorbeeld die val van Jerigo) kan oplos nie (Finkelstein 2001:81-83).

---

⁵⁴ Crüsemann (1978:200-208; Schäfer-Lichtenberger 1983:333) ondersoek die verband tussen die vóór-monargiese Israel en sogenaamde “gefragmenteerde”gemeenskappe van Afrika. Hierdie konsep veronderstel dat daar nie 'n sentrale heiligdom in vroeë Israel was nie, maar dat daar 'n struktuur bestaan het waarin leiers gekies was om te regeer. Die ooreenkomste tussen hierdie model en die stamme-modelle wat ons in Afrika vind, bied interessante moontlikhede vir die rekonstruksie van 'n vóór-monargiese Israel.

Twee hoofstrome staan duidelik teenoor mekaar. Aan die een kant is die Albright skool (Bright 1981) wat meer konserwatief met die bybelse gegewens omgaan.⁵⁵ Volgens navolgers van hierdie benadering het 'n algehele militêre inval in Palestina plaasgevind waardeur Israel die land bekom het. Teenoor hierdie skool is die Graf-Wellhausen skool, wat nie die bybelse weergawes van die intog as histories interpreteer nie.⁵⁶ So byvoorbeeld beskou Alt (1951:126-175) die intog as 'n natuurlike immigrasieproses. Die weergawe wat in die boek Josua voorkom, is in hierdie raamwerk bloot 'n versameling van etiologiese legendes.

Tradisioneel bestaan daar drie skole of benaderings rondom die landsverowering. Albright (1939:11-23) se oorlog-model, Alt (1953b:126-175) en Noth (1983:68-84) se immigrasie of infiltrasie-model, en Mendenhall (1962:66-87) se sosiologiese model. Latere studies (Merling 1996:59-103) identifiseer egter nog twee benaderings. Die sogenaamde oorgangs-model (Laat-Brons, Begin-Ystertydperk), en die projeksie-model.⁵⁷ Ek bespreek en evalueer elkeen van hierdie benaderings soos volg:

2.2.2.1 Oorlog-teorie

Die kern van hierdie benadering is dat Israel die land bekom het deur oorlogvoering, soos die boek Josua vertel. Die Albright-skool vind aansluiting by hierdie benadering. Die implikasie is dat die bybelse verhale rondom die verowering 'n historiese weergawe van die gebeure is. Die veroweringsverhale in Josua is volgens Albright (1939:11-23) nié etiologie nie, aangesien dit die historisiteit van die verhale aantas. Volgens Albright het die Israëliete die land Kanaän teen 1220 vC ingeval. Albright lê klem op argeologie as bewyse vir sy hipotese.⁵⁸ Vandag is daar steeds navorsers wat die Albright-skool steun.⁵⁹ Nogtans is daar kritiek teen die hierdie skool se benadering. Een van die groot probleme met hierdie benadering is juis die

---

⁵⁵ "The Graf-Wellhausen reconstruction of Israel's history, he believed, had been formulated by those who lived in a pre-archaeological era and who breathed the atmosphere of German idealism" (Boling 1982:73).

⁵⁶ Volgens Boling (1982:72) het die meeste van die 19de en 20ste eeu navorsers probeer om die Bybel te bestudeer sonder vooropgestelde teologiese of dogmatiese voorveronderstellings. Die resultaat is dat die historisiteit van die landsverowering in twyfel getrek is deur sommige navorsers.

⁵⁷ Merling (1996:52) verwys na hierdie hipotese as "*conquest by imagination*".

⁵⁸ Albright (1939:13) verwys na die feit daar "*external evidence*" moet wees. Volgens Albright moet hierdie buite-bybelse bewyse in alle gevalle die bybelse verhale bevestig.

⁵⁹ Wood (1986:141-153), Free (1992:111-116) en Halpern (1983:91,92) ondersteun die argument van 'n verowering op 'n kleiner skaal as wat die bybelse narratiewe voorhou. Nogtans is die volk Israel volgens hom deur oorlog gevorm (Halpern 1983:90).

gebruik van argeologiese bewyse.⁶⁰ Alhoewel daar baie bewyse is van stede wat tydens die Laat Bronstydperk, of die Vroeë-Ystertydperk vernietig is, is dit 'n vraag of dit die gevolg van die Israelitiese verowering was.⁶¹ Die verowering van Jerigo is 'n goeie voorbeeld. Jerigo is 'n voorbeeld waar bybelse gegewens en argeologie met mekaar bots (Long 1994:117; Finkelstein 2001:81-83).⁶² Argeologie is dikwels nie in staat om antwoorde op vrae te verskaf nie (Butler 1983:xxxviii).⁶³ Die feit dat argeologie 'n wetenskap is wat gedurig verander, veroorsaak dat dit nie alleen as 'n primêre bron kan beskou word waarmee geskiedenis gerekonstrueer of bewys kan word nie (Long 1994:145).

Finkelstein (2001:21) dui aan dat die literêre benadering reglynig teenoor die argeologiese benadering staan. Die literêre benadering dateer 'n teks op grond van 'n rekonstruksie van die onderliggende bronne. 'n Argeologiese benadering hanteer tekste in die meeste gevalle as 'n historiese werklikheid (Finkelstein 2001:21). Die grens tussen die literêre en argeologiese dissiplines is egter besig om kleiner te word. Selfs die argeologie kan nie bewys dat die intog plaasgevind het soos die boek Josua dit vertel nie (Finkelstein 2001:21). Opgrawings by Jerigo en Ai het geen bewyse gelewer dat die stede in die 13de eeu vC vernietig is nie. Ander stede wat in die boek Josua genoem word, soos Bet-El, Lakis en Hasor, is nie noodwendig deur die Israeliete vernietig nie (Finkelstein 2001:83). Die landsveroweringsverhaal, soos opgeteken in die boek Josua, is nie meer vandag histories bewysbaar nie.⁶⁴

---

⁶⁰ Die strukture wat uit die eerste Bronstydperk dateer en volgens Albright op die werk van die Israeliete dui, is onder andere deur Gottwald bevraagteken. Daar is geen bewyse dat dit die werk van die Israeliete is nie (Merling 1996:60).

⁶¹ Die moontlikheid bestaan dat Kanaäniete onderling mekaar se stede vernietig het, en dat burgeroorloë en opstande vir die vernietiging van die stede verantwoordelik is (Merling 1996:60). Lemche (1990:82) stel dit soos volg: "Thus the 'natural' situation in Palestine was inevitably characterized by internal rivalries among the various mini-states, each of which attempted to advance its interests at the expense of its neighbours. For this reason we may assume that hostilities between the various states were common occurrences, perhaps to such a degree that this situation may be regarded as the 'normal' picture, except in those periods in which either internal political circumstances or external political pressures kept the many petty things in check" (Lemche 1990:82).

⁶² Weinfeld (1993:144) verwys na die feit dat Jos 24:11 eerder na 'n militêre slag as 'n wonderwerk verwys. Hy vra hoekom daar spioene gestuur is as hulle geweet het dat daar 'n wonderwerk sou plaasvind.

⁶³ Boling & Campbell (1987:264) stel dit as volg: "Only rarely will archaeology settle an issue and only rarely is it of total irrelevance".

⁶⁴ Die rol van argeologie in die inpretasie van Israel se geskiedenis bly 'n kontroversiese saak. Hierdie kwessies raak nog ingewikkelder as dit die verhouding tussen argeologie en bybelse tekste raak. Ahlström (1991:140-141) vind dit onmoontlik om 'n balans tussen argeologie en bybelse tekste te vind. Hy beskou bybelse tekste as ideologiese geskrifte wat nie bedoel was om historiese gebeurtenisse weer te gee nie. Volgens Ahlström is argeologie en literêre studie van die Bybel twee afsonderlike

2.2.2.2 Infiltrasie-model

Die Albright-skool se teenvoeter is die sogemaande Leipzig-skool, wat bekendheid verwerf het onder Albrecht Alt in Leipzig. In sy studie oor van die oorsprong van Israel dui Alt (1953b:126-175) aan dat die land Kanaän vóór die Ystertydperk uit verskillende onafhanklike stede bestaan het. Die heuwellande was nog bewoon deur nomades wat 'n geïsoleerde bestaan gevoer het. Die Israeliete (wat toe nog semi-nomadies was) het stadig die verskuiwing van die heuwellande na die stede meegemaak. Die intog sou volgens hierdie model 'n lang, uitgebreide en natuurlike proses wees.

Noth (1983:82) steun die gedagte dat die intog nie met oorlog gepaard gegaan het nie. Verskillende semi-nomadiese groepe het die onbewoonde heuwelagtige gedeeltes van die land ingeneem. Konflikte tussen verskillende stede het heel waarskynlik daartoe gelei dat van die stede wel vernietig is. Volgens Noth (1983:83) het Israeliete egter niks daarmee te doen gehad nie. Die semi-nomades se migrasie na die stede was deel van 'n groter Aramese migrasie wat rondom 1200 vC plaasgevind het (Noth 1984:83).

Merling (1996:59-102) poog om elkeen van die modelle (oorlog, infiltrasie, sosiale opstand, projeksie) te evalueer. Sy doel is om die verhouding tussen die Bybelse gegewens en argeologie in elke model te identifiseer. Wat Alt en Noth se hipotese betref, vind Merling dat dit nie op argeologie óf bybelse gegewens gebaseer is nie.⁶⁵ Die vraag is of daar 'n model bestaan wat aan argeologie en die Bybel verantwoordbaar is. Meer relevante kritiek op die model sentreer rondom die hipotese dat Bedoeïene-stamme gebiede infiltrer het om land te bekom. Dever (2003:52) illustreer dat die teenoorgestelde waar is. Bedoeïene word altyd deur eksterne faktore (droogte, ekonomie) geforseer om hulle te vestig. Selfs dan is dit slegs 'n tydelike maatreël. Hulle keer altyd terug na 'n nomadiese lewensstyl (Dever 2003:52). Dever wys verder op die feit dat dit gewoonlik regerings was wat

---

dissiplines. Argeologie kan nie sommer gebruik word om bybelse tekste te inpreteer nie. Knauf (1991:51) beskou die Bybel nie as 'n primêre bron vir die rekonstruksie van Israel se geskiedenis nie. Thompson (1991:92) meen dat slegs 'n onafhanklike bestudering van Israel en Palestina se geskiedenis 'n verantwoordelike interpretasie van Israel se geskiedenis kan meebring.

⁶⁵ Thompson (1994b:80) beskou die feit dat Noth se model nie op bybelse tradisie gebaseer is nie, as 'n mislukking. Thompson merk dat Noth sy teorie op buite-bybelse bronne bou en die bybelse tekste slegs as 'n verwysing gebruik.

Bedoeïene-stamme gedwing het om hulle êrens te vestig, omdat hulle in meeste gevalle `n stoornis geraak het.<sup>66</sup> Verder het argeoloë en antropoloë sekere kriteria vasgestel waarvolgens `n mens kan oordeel of groepe `n sekere land infiltreer het. Hierdie kriteria sluit in:

- Nuwe gemeenskap moet elemente vertoon wat `n unieke karakter aan die gemeenskap verleen;
- Tuisland van die immigrante moet wel bekend wees;
- Roete moet duidelik identifiseerbaar wees, sodat dit maklik gerekonstrueer kan word;

Nie een van die bostaande kriteria kan in hierdie model verantwoord word nie. Om hierdie rede is die infiltrasie-model alleen nie meer `n werkbare oplossing nie. Die klem verskuif eerder na `n kombinasie-model wat moontlik die infiltrasie-model insluit. Die infiltrasie-model vorm in sekere gevalle die basis van `n kombinasie-model (vgl 2.2.2.6).

2.2.2.3 Sosiale opstand-model

Die sosiale opstand-model word verteenwoordig deur Mendenhall en Gottwald. Mendenhall (1983:66-87) beskou sy benadering as `n teenvoeter vir Alt en Noth se infiltrasiehipotese. Sy rekonstruksie van Israel se voorgeskiedenis verloop soos volg. `n Groep Kanaäniete vlug uit Egipte (Mendenhall 1976:20). By die berg Sinai sluit hulle `n verbond met Jahwe (Mendenhall 1962:73). Met die terugkeer na Kanaän begin sommige van die ander groepe met hulle belewenis identifiseer (Mendenhall 1962:74). Verskillende groepe vorm `n gemeenskap wat nie op etniese gronde gebaseer is nie (Mendenhall 1992:85-86). Hierdie groep kom later teen die Kanaänitiese heerskappy in opstand (Mendenhall 1976:12). Die verowering van die land was dus `n politieke gebeurtenis. Die Israëliete was nie, soos Noth beweer het, `n groep semi-nomades nie. So `n groep het volgens Mendenhall nie in die Laat-Bronstydperk bestaan nie (Mendenhall 1976:4). Die aartsvadergeskiedenis is later gekonstrueer om identiteit aan die Israëliete te verleen (Mendenhall 1976:178-183).

---

⁶⁶ Dever (2003:52) wys daarop dat die Mari-tekste na Bedoeïene verwys as "Amoriete". Die tekste verwys ook na die feit dat daar dikwels probeer is om vir belastingdoeleindesensus op die groepe toe te pas, maar dat dit nie `n maklike proses was nie. Waarskynlik het dit tot 500 jaar geneem om die Bedoeïenes te vestig.

Die Tel-Amarna tablette verwys na 'n groep mense wat as die *`Apiru* bekend staan. Gottwald (1985:402,404) beskou die *`Apiru* as huursoldate of “outlaws”. Waar Mendenhall se teorie op 'n kulturele of ideologiese hoeksteen gebou is, fokus Gottwald op die politieke sfeer. Die *`Apiru* was op 'n sosiaal-politieke vlak eerder as 'n etniese vlak verbind (Gottwald 1985:401). Hierdie groepie mense het Egipte verlaat en Kanaän binnegekom, waar hulle in 'n feodale stelsel beland het. Hulle het saamgespan om die juk van die Kanaänitiese feodale stelsel af te gooi (Gottwald 1983:6). Die laer klasse van die gemeenskap het met hierdie groep geïdentifiseer en meegedoen aan hierdie opstand. Sodoende het ons die ontstaan van die volk Israel aan 'n politieke opstand te danke. Gottwald se teorie is deur Mendenhall (1983:91) gekritiseer. Sy kritiek behels dat Gottwald 19de eeuse begrippe terugprojekteer op antieke Israel. Hierdie 19de eeuse begrippe sluit die Marxisme in. Die Marxistiese ideologie speel inderdaad 'n bepaalde rol in Gottwald se rekonstruksie van die landsverowering.⁶⁷

Gottwald (1985:28) beskou die Bybel as 'n primêre bron vir die rekonstruksie van Israel se geskiedenis. Nogtans vind hy die Bybel histories onbetroubaar as gevolg van die verskillende redaksies en outers se selektiewe benadering tot die geskiedenis. Om hierdie rede bou hy sy teorie op politieke fundamente.

Verdere kritiek teen die sosiale opstand-model kom vanuit die antropologiese velde. Younger (2004:181-182) verduidelik die kritiek soos volg:

- Nomades het nie 'n gelykmakende sisteem van regering nodig nie;
- Boere en stadsbewoners staan nie noodwendig teenoor mekaar nie. Gewoontlik is boere en stadsbewoners juis afhanklik van mekaar;
- Boerdery is nie noodwendig 'n hoër klas as nomadiese bestaan nie.

Younger (2004:182) verwys verder na die feit dat die *`Apiru* nie noodwendig met bybelse Hebreërs verbind kan word nie. Daar is te veel etnies-sosiale en historiese struikelblokke wat 'n verband tussen die groepe verhoed.

---

⁶⁷ Gottwald (1985:xv) het dit self erken. Hy verwys na die wortels van sy benadering as die burgerregtestryd, anti-oorlog bewegings (Viëtnam), asook imperialisme en kerk en skool politiek.

Die kritiek teen die sosiale opstand-model is 'n aanduiding dat hierdie model alleen nie as verklaring van die intog kan dien nie. Hierdie model maak egter deel uit van 'n kombinasie-model tussen die infiltrasie en sosiale opstand-modelle.

2.2.2.4 Oorgang-teorie (Laat-Bronsvroeë Ystertydperk)

Hierdie model is 'n samreelterm vir 'n klomp benaderings wat daarop fokus dat Israel deur eksterne faktore gevorm is. Coote & Whitlam (1987:128) meen dat 'n ekonomiese ineenstorting veroorsaak het dat die mense uit die stede na die heuwellande gevlug het. Om by die veranderde omstandighede aan te pas, het hulle begin boer (Coote & Whitlam 1986:121). Die ekonomie het die mense saamgebind as Israel. Later word hulle geskiedenis in die vorm van 'n familieverhaal vertel om sodoende die gedagte van 'n kulturele eenheid te vorm. McGovern (1987:269) sluit hierby aan. Sy teorie berus op die feit dat die stedelinge na die afgeleë streke gevlug het en 'n nuwe ekonomiese bestaan gevestig het omdat handeldryf in die stede doodgeloop het.

Israel Finkelstein (1988) is 'n voorstander van hierdie model. Hy probeer aantoon dat Israel deur die land, klimaat, politieke omstandighede, en ekonomie gevorm is. Finkelstein (1988:27-28) is oortuig dat Israel nie 'n etniese groep is nie. Hy beskou die Israëliete bloot as die bewoners van die heuwellande wat in die vroeë Ystertydperk (1200-600vC) geleef het en wat in die proses was om hulle lewensstyl te verander. Die bostaande teorieë van Coote en Whitlam, McGovern en Finkelstein omvat die hipotese dat Israel deur evolusionêre prosesse gevorm is. Finkelstein (1993:124) se teorie is dat daar 'n skuif plaasgevind het by die bewoners van die heuwellande. Hierdie skuif impliseer dat hulle van 'n nomadiese lewensstyl na 'n gevestigde lewensstyl beweeg het. Laasgenoemde was 'n noodsaaklike skuif in die oorgang van die Laat-Bronstydperk na die tweede Ystertydperk. Hy verwys na boustyle, silo's en ysterimplemente wat dui op 'n oorgang na 'n boerderybestaan.⁶⁸ Hy vind egter ook kontinuïteit met die Ystertydperk in die potskerwe wat wel met die Ystertydperk verband hou (Finkelstein & Silberman 2001:105-110).

---

⁶⁸ Esse (1988:8-10) voer aan dat die teenwoordigheid van silo's nie noodwendig 'n aanduiding van 'n oorgang na boerdery is nie.

Finkelstein het intussen sy hipotese uitgebrei. Hy fokus onder andere op demografiese ontwikkelinge tussen die laaglande en die hooglande. Finkelstein (1994:150-178) merk dat die geskiedenis van die hooglande en laaglande gekenmerk is deur sikliese veranderinge. Volgens Finkelstein se hipotese is die veranderinge deur die geskiedenis die gevolg van sosio-ekonomiese faktore. So byvoorbeeld is die skuif van 'n nomadiese bestaan na boerdery nie die gevolg van migrasies van verskillende groepe of demografiese veranderinge nie. Hy soek die oorsake van die skuif na boerdery eerder op 'n sosio-ekonomiese vlak. Finkelstein (1996:209) identifiseer verdere kort-termyn faktore (politie, ekonomie, migrasies). Hierdie nie-sikliese faktore is die oorsaak van die verskille tussen die sikliese fases. Die verskyning van Israel is volgens Finkelstein te danke aan 'n kombinasie van langtermyn geskiedenis en kort-termyn historiese gebeurtenisse. Younger (1999: 187) dui aan dat die gebrek aan data vir die rekonstruksie van Antieke Ooste dit moeilik maak om sikliese patrone te identifiseer. Selfs in die moderne tyd is die vasstelling van sikliese patrone 'n uitdaging.

Kritiek teen die oorgangs-model sluit die volgende in. Finkelstein probeer Israel in die heuwellande lokaliseer deur te wys op die feit dat potskerwe en oorblyfsels van huise wat Israelitiese sou wees, in die gebiede ontdek is. Nogtans kom hierdie potskerwe verder as die heuwellande voor. Dever (2001:261) dui aan dat Finkelstein sy benadering intussen verander het, om sodoende 'n meer skeptiese houding jeens die bestaan van 'n vroeë Israel te vorm. Hierdeur impliseer Dever dat Finkelstein 'n instrument in die revisioniste⁶⁹ se hande geword het. Finkelstein se navorsing het daartoe gelei dat van die ou veroweringsteorieë uitgedien geraak het.

Finkelstein se teorie kan nie bewys word nie. Die feit dat potskerwe en ander artefakte nie noodwendig met Israel verbind kan word nie, tesame met die feit dat sikliese patrone nie noodwendig nagespeur kan word nie, maak dit moeilik om die oorgangs-hipotese te bewys.

---

⁶⁹ Daar word na die navolgers van die projeksie-model (Thompson, Lemche) as *revisioniste* of *minimaliste* verwys (Dever 2003:137).

2.2.2.5 Projeksie-teorie

Davies (1992), Thompson (1994) en Lemche (1996) is bekende voorstanders van hierdie benadering. Volgens die teorie is Josua tot 2 Konings 'n laat ná-eksiliese werk wat geen historiese waarde het nie. Om hierdie rede is die bybelse weergawe nie vir hierdie skool 'n belangrike bron nie.⁷⁰ Hierdie benadering berus op 'n spesifieke interpretasie van die geskiedenis. Vir Thompson (1999:375-397) is bybelse geskiedenis 'n skepping van die skrywers. Geskiedenis is deel van 'n literêre skepping (Thompson 1999:375).⁷¹ Die siening van Bybelse geskiedenis is volgens Thompson (1999:376) deur 'n Europese wêreldbeeld gekleur. So verwys hy na die tradisionele siening van die tussen-testamentêre tydperk as 'n leë en onbeduidende tydperk. Die Christendom het dié spesifieke deel van die geskiedenis bloot in die konteks van 'n oorgang van die Ou na die Nuwe Testamente hanteer. Die teenstelling tussen geloof (mites en legendes van die Ou Testament) en rede (die rasionele Hellenistiese wêreldbeeld) lei gewoonlik tot spanning. Thompson beskou die teenstelling tussen geloof en rede egter nie as spanning nie. Volgens Thompson (1999:228) was die bybelskrywers nooit geïntereesd in historiografie nie. Die Westerse leser het die laasgenoemde benadering op die Bybel afgedwing. Volgens Thompson se benadering hoort die Bybel tot die literêre wêreld van mites en legendes. Mense het mites en legendes nodig, omdat dit vir die mens antwoorde op lewensvrae besorg. In hierdie sin het die Bybel vir Thompson 'n positiewe rol te speel.⁷² Thompson se geskiedenis van Israel begin by Omri, en hy beskou alle verhale rondom Saul, Dawid, en Salomo as fiksie.⁷³

---

⁷⁰ “We must be ready to radically alter and consciously distance ourselves from all presuppositions that have been imposed on us by the biblical account” (Thompson 1994:169).

⁷¹ Thompson se benadering is nou gebaseer op die sogenaamde *Annales*-skool (Burke 1990:114-116). Hierdie skool het sy wortels in 'n tydskrif wat gepoog het om geskiedenis met ander dissiplines soos geografie, sosiologie antropologie en argeologie te kombineer. Een van die voorstanders van hierdie skool, Fernand Braudel, vat die filosofie van die skool in die volgende struktuur saam. Braudel (1980) se teorie van historiese rekonstruksie funksioneer op drie vlakke. Eerstens is daar die “structures”. Hierdie term verwys na gebeure wat oor lang tydperke strek. Tweedens is daar “conjectures” wat na ekonomiese en sosiale gebeuternisse verwys wat oor 'n lang tydperk kan verander. Laastens is daar “events”. Historiese gebeurtenisse wat hieronder geklassifiseer word, is aan ons bekend, maar dit strek oor 'n kort tydperk. Thompson gebruik die eerste twee vlakke, maar die laasgenoemde, waaronder bybelse tekste klassifiseer, is nie vir hom van groot waarde nie. Die “structures” (klimaatomstandighede) en “conjectures” (socio-ekonomiese invloede) is vir hom belangrik, maar tekste speel nie 'n beduidende rol in sy historiese rekonstruksie nie.

⁷² Thompson (1999:386) probeer aantoon dat mites en verhale nie afbreek doen aan die bybelse oorlewering nie. Teologie en mitologie hoort saam. Die Tora is deel van Judaïsme, en die opstanding is sentraal tot die Christendom. Net so is verhale onlosmaaklik deel van die Bybel.

⁷³ In 1993 is 'n Stela in die noorde van Palestina ontdek wat in Aramees verwys na die “huis van Dawid”. Die teks verwys na ‘...k bytdwd. Die vertaling van “huis van Dawid” is gebaseer op 'n

Die bybelse Israel dateer volgens Thompson se benadering uit die Persiese tyd. `n Klein groepie mense probeer die ná-eksiliese situasie definieër in terme van die verlede. Hierdie verhale van `n Verenigde Koninkryk, `n goue era in Israel se geskiedenis, was belangrik in die skep van hoop en identiteit in die Persiese tyd. Uit sy oogpunt was die bestaan van `n verenigde koninkryk nie moontlik gewees nie. Die rede daarvoor is dat daar geen politieke of ekonomiese magsbasis in Israel was voor die Assiriese uitbreiding nie (7de eeu vC) nie.

Thompson se benadering is `n voorbeeld van `n teorie wat nie op bybelse gegewens óf op argeologie gefundeer is nie. Lemche (1996:25, 28) se werkswyse word duidelik in sy studie van die boek Josua. Die historiese Israel verwys volgens Lemche na `n klein Palestynse staat in die noorde en sentrale deel van die land. Die bybelse Israel is dus `n ideologiese konsep.⁷⁴ Verhale wat in die Bybel neerslag gevind het, is die produk van terugprojeksie deur die ná-eksiliese gemeenskap.⁷⁵ Davies (1992) vind geeneen van die drie Israels, naamlik die historiese Israel van die Ystertydperk, die bybelse of “literêre” Israel, óf die antieke Israel wat uit die eerste twee gerekonstrueer word, nie. Die laaste twee is vir hom fiktiewe rekonstruksie, terwyl die eersgenoemde moontlik gerekonstrueer kan word. In die lig hiervan beskou hy die historiese Israel as `n koninkryk in die noorde van die Palestynse hooglande. Die politieke Israel het uit verskillende bevolkingsgroepe bestaan wat verskillende gode aanbid het. Later is `n ideale beeld geskep van een God en een volk (Thompson 1994:56).⁷⁶ en Lemche se

---

rekonstruksie van die gapings in die teks. Behalwe vir die rekonstruksie van *mlk* (koning) verwys *byt* nie noodwendig na huis nie. Wanneer die woord saam met `n godenaam gebruik word, kan ons dit met *tempel* vertaal (Thompson 1999:203). Die eienaam *dwd* is nie noodwendig `n verwysing na Dawid nie. So kry die woord in die Mesa-steel die betekenis van `n god se eienaam. In die lig hiervan kan die inskripsie net sowel vertaal word as “*tempel van dwd*”. Die bostaande dien as `n goeie voorbeeld van die kompleksiteit wat gepaardgaan met `n historiese rekonstruksie. Terwyl sommige navorsers (Biran 1995:1-18; Becking 1995:108-123; Smelik 1996:131-141; De Geuss 1998:121-138; Lemaire 1998:3-14; Wesselius 1999:177-190) die inskripsie as `n verwysing na Dawid beskou, is daar ander navorsers (Cryer 1995:52-58; Thompson 1995:59-74) wat dit nie as `n verwysing na Dawid beskou nie.

⁷⁴“It has now become evident that little common ground exists between a biblical narrative of conquest and genocide (the extinction of Canaanites) and historical developments in Palestine between 1300 and 1000 BCE. This has dire consequences for the traditional historically orientated interpretation of the biblical evidence, and has created many problems for scholars still looking for the traces of Israel’s early history buried somewhere in the biblical narrative” (Lemche 1996:25).

⁷⁵ Strange (1993:136-143) en Lindeque (2001) dateer die boek Josua in die ná eksiliese tyd.

⁷⁶ “The true essence and significance of Israel- and implicitly its future glory-was traced in the tales of the patriarchs, the stories of the wilderness and of the Judges, and the great legends about the golden age of the united monarchy” (Thompson 1999:81). Davies (1992:133) dui aan dat daar gedurende die Persiese tyd die gewoonte onder Judeërs was om te probeer identifiseer wat dit beteken om `n ware

benadering behels dat 'n ná-eksiliese gemeenskap in die Persiese of Hellenistiese tyd probeer het om hulle identiteit te vestig deur onder andere die verhale van die verowering te skep.⁷⁷ Sodoende het hulle hoop probeer skep vir die toekoms. Daar is niks histories te vinde in hierdie verhale nie.

Thompson en Lemche se modelle verskraal die rol van literêre analise. Die hele Ou Testament het in die ná-eksiliese tyd ontstaan en daar is geen historiese waarde in die verhale nie. Die lang redaksionele prosesse bly steeds 'n betroubare verklaring vir die teenstrydighede en herhalings in die Pentateug en die boek Josua.

Merling (1996) probeer die balans tussen argeologie en verowering vind. Hy evalueer al die bogenoemde benaderings (oorlog-, infiltrasie-, sosiale opstand-, oorgangs-, en projeksie-modelle), en vind dat nié een voldoende antwoorde lewer nie. Die klassieke veroweringsmodel van Albright weeg nie op teen die argeologiese data nie (Merling 1996:63). Alt en Noth se infiltrasiemodel word by die teks ingelees, met die gevolg dat die hipotese lynreg bots met dit wat in die Bybel opgeteken is (Merling 1996:68). Die sosiale opstand en Laat-Bronstydperk, Vroeë-Ystertydperk-oorgang is volgens Merling (1996:79) op die sosiale konteks van die 20ste eeu gebou. Hierdie oorgangsmodel bied vir Merling (1996:89) nie genoeg bewyse dat die oorgang van die Laat-Bronstydperk na die Vroeë-Ystertydperk vir die toestandkoming van die volk Israel verantwoordelik was nie. Die projeksie-hipotese is vir hom te ekstreem om ernstig opgeneem te word, omdat nóg argeologie nóg bybelse teks dan 'n deurslaggewende rol speel.

Merling (1996:155) vra na die hoofmotief van die boek Josua. Sy gevolgtrekking is dat die boek Josua nie soseer oor die intog handel nie, maar dat dit eerder 'n belydenis is dat Israel uniek is en dat hulle aan Jahwe behoort (Merling 1996:155). Volgens Merling het die intog nie op 'n groot skaal plaasgevind nie. Skermutselinge wat wel plaasgevind het, was van so 'n aard dat die landsbewoners byna onmiddellik gevlug het. Volgens Merling se benadering het die Israëliete eintlik min grondgebied ingeneem. Die boek Josua speel rondom die heiligdom van Gilgal af, want dit is

---

Judeër te wees. Hierdie soeke na identiteit is volgens hom die krag of impetus agter die verhale en geskiedenis.

⁷⁷ "Antieke Oosterse historiografie is nie geïnteresseerd in wat regtig gebeur het nie. Die klem val eerder op wat *gebeur* het, om sodoende 'n "perfekte" wêreld te skep (Knauf 1991:45).

waar die Israëliete vir 'n lang tyd gekamp het. Later het hulle Silo en Sigem oorgeneem. Hy vind nêrens 'n aanduiding dat die Israëliete 'n groot menigte was nie. Histories en polities was die Egiptenare aan die kwyn. In hierdie vakuum het kleiner koninkryke soos Israel ontstaan.

Merling (1996:271) vind dus geen diskrepansie tussen die rol van argeologie en die Bybelse verhale nie. Daar was volgens hom geen groot verowering nie. Die boek Josua se doel is eerder om Jahwe se teenwoordigheid by Israel te skets. Merling (1996:271) beskou dié gebeure in die boek Josua as 'n historiese realiteit. Dit staan teenoor Lemche en Thompson se teorie (en selfs in 'n mate teenoor Alt en Noth).⁷⁸

2.2.2.6 Ander benaderings

Weippert (1971:145) sluit by Alt en Noth aan deurdat hy die aartsvaders as semi-nomades beskou. Sy model sluit ook by dié van Gottwald en Mendenhall aan, met die verskil dat hy nie die Hebreërs met die *'Apiru* verbind nie. In 'n sekere sin bring Weippert se model niks nuuts nie, maar dit is eerder 'n kombinasie van die infiltrasie en sosiale opstand-modelle.

Halpern (1983:90) kombineer Alt en Noth se infiltrasie-model met dié van die oorlog-model. Hy beskou vroeë Israel as 'n kombinasie van dié wat die uittoeg meegemaak het, en dié wat reeds in Kanaän was. Hy beskryf egter nie hoe hierdie groepe versmelt het om die volk Israel te vorm nie. Halpern beskou die uittoeg as 'n tipologie van bevryding, maar laat wel ruimte vir 'n historise kern. Hier is reeds 'n samevoeging van verskillende modelle. Aan die een kant is daar ruimte vir Israel wat van buite die land binnegekom het, maar daar is ook ruimte vir groepe wat reeds in Kanaän was.

Chaney (1983:72) verwerp die oorlog-en infiltrasie-modelle. Hy sluit by Gottwald en Mendenhall se sosiale opstand-model aan, maar met 'n belangrike verskil. Chaney beskou nie die Jahwistiese godsdiens as 'n belangrike faktor in die sosiale opstand nie. Volgens Chaney se model is die vroegste Israëliete verwant aan die *'Apiru* van die Amarna-briewe. Hy noem egter die moontlikheid dat boerdery-patrone 'n

---

⁷⁸ "What benefit could authors of the Babylonian or Hellenistic periods receive by inventing the conquest story, then limiting the extent of that conquest?" (Merling 1996:272).

belangrike rol in die navorsing na die vroeë Israel behoort te speel. Hierdie motiewe is later deur navorsers soos Finkelstein uitgebrei.

Coote & Whitelam (1987:177) beskou die oorgangs-model as deel van die breër geskiedenis van die vestiging van groepe in Palestina. Volgens Coote & Whitelam is geskiedenis deel van langdurige verandering oor millenia (hulle sluit hier by die sogenaamde *Annales*-skool aan). Hulle gee egter 'n belangrike rol aan bybelse tekste. Volgens hulle model was die vroeë Israel 'n groep wat in die hooglande van Palestina gewoon het. Hulle het in Kanaän ontstaan as gevolg van die afname in handeldryf en uitwissing van die stedelike Kanaänitiese kultuur aan die einde van die Brons-tydperk (1200vC). Alhoewel Coote & Whitelam se model interessante moontlikhede bied, het die multi-dissiplinêre dialoog wat hulle vooropgestel het nog nie gerealiseer nie (Dever 2003:134).

Ahlström (1986:57-83) identifiseer Israel as 'n geografiese area eerder as 'n etniese groep. Hy plaas hierdie groep in die hooglande van Palestina. Volgens Ahlström se model het die populasie wat as Israel bekend gestaan het uit verskillende etniese groepe bestaan.⁷⁹ Die probleem is dat Ahlström sy hele model op die Mernepta-stela in plaas van argeologiese data plaas. Volgens sy model het groepe van die oorspronklike Kanaänitiese laaglande na die hooglande migreer as gevolg van veranderende omstandighede aan die einde van die Brons-tydperk. Hy laat ruimte vir die insluiting van die *'Apiru* in hierdie groep. Ahlström gebruik egter nie die term "Israeliete" vir enige groep voor die 10de eeu vC nie. Sy model is 'n variasie op die oorgangsmodel.

Fritz (1981:69-71; 1987:84-100) kombineer die benaderings van Alt en Noth en dié van Gottwald en Mendenhall. Hy gebruik die term "simbiose" om sy benadering te beskryf. Hiervolgens het die Israeliete in die eerste Ystertydperk saam met die Kanaäniete in die land gewoon. Dit beteken dat die Israeliete reeds in die 13de eeu vC gevestig was in die land, en dat die Israeliete en Kanäniete dieselfde herkoms deel. Hulle was nie nomades nie, maar semi-nomades wat deur ekonomiese omwentelinge in 'n meer gevestigde lewensstyl ingedwing is. Die kern van die argument is dat die

---

⁷⁹ Verskeie moderne navorsers (Herzog 2002: 89-92; Van der Steen 2004: 306-310; Killebrew 2005:149-196; 2006) sluit by hierdie hipotese aan.

Israëliete nie van buite af gekom het nie, maar dat hulle bloot deel was van die Kanaänitiese bevolking tydens die oorgang van die laat-Bronstydperk na die Ystertydperk.

Dever (2003:223-241) bou voort op Fritz se “simbiose”-benadering. Hy sentreer sy model grootliks op die Mernepta-stela, waar ’n verwysing na Israel voorkom.⁸⁰ Omdat die stela uit 1210 vC dateer, is dit die vroegste verwysing na Israel. Die verwysing is in meervoudsvorm en kan vertaal word as “*die volk Israel*”(Dever 2003:203). Hy maak dan die volgende gevolgtrekkings:

- Daar was reeds teen 1210 vC ’n politieke of etniese identiteit wat as “Israel” bekend gestaan het;⁸¹
- Hierdie “Israel” was ’n teenstander vir Egipte;
- Hulle was waarskynlik ’n los etniese groepering;
- Hulle was nie in die laaglande gevestig waar Egipte ’n houvas gehad het nie, maar eerder in die sentrale heuwellande.

Dever (2003:228) noem hierdie groepering “*proto-Israëliete*”. Hierdie groepering was volgens hom die voorgangers van die bybelse Israel. Dever kom dan tot dieselfde gevolgtrekking as Fritz, naamlik dat die Israëliete eintlik uit Kanaäniete ontstaan het en dat daar nie van ’n historiese intog gepraat kan word nie. Die Kanaänitiese samelewing van die laat-Brons, begin-Ystertydperk het teen die einde van die 13de eeu vC in duie gestort. Verskillende redes is hiervoor geformuleer, byvoorbeeld die invloed van droogte en die inval van veroweraars van buite. Dever (2003:176) meen dat die kwynende ekonomie, tesame met ’n gepaardgaande afname in kwaliteit tegnologie ’n beduidende rol gespeel het in die val van die samelewing. Invloede van groepe van buite, soos die *’Apiru*, het spanning in die gemeenskap tot op breekpunt gebring. Die burokrasie het geen antwoorde op al hierdie situasies gehad nie. As ’n resultaat het groepe uit die stede gevlug na die heuwellande. Die heuwellande het bevolk geraak met verskillende groepe waaronder die bogemelde

---

⁸⁰ Whitelam (1996:209-210) beskou die verwysing as ideologiese en politieke perspektiewe van ’n Egiptiese farao. Volgens Lemche (1998:37,38) is dit ’n verwysing na ’n etniese groepering met die naam “Israel”. Hy plaas hierdie groep in die noorde van Kanaän of in die sentrale heuwellande. Hy gee toe dat daar ’n politiese of etniese verhouding met die koninkryk van die Ystertydperk mag wees. Thompson (1994:79) dui aan dat dit ’n metaforiese verwysing is na die stede (Askelon, Gezer, Yanoam), wat deur Egipte vernietig is.

⁸¹ Grabbe (2007:80) kom tot dieselfde gevolgtrekking.

vlugtelinge uit die stede, die `Apiru en ander “social bandits”, vlugtelinge van die Egiptiese regstelsel, asook nomadegroepe (waaronder `n moontlike Eksodus-groep wat uit Egipte gevlug het). Dever (2001:188) dui aan dat interpretasie van argeologiese data wel op `n sosiale krisis dui. Verder is daar ook tekens van `n massa-verskuiwing na die heuwellande. Alles dui volgens Dever op `n sosiale revolusie. Hierdie is `n kombinasie van die infiltrasie-model, sosiale opstand-model, en oorgangs-model.

Knauf (2008:23-30) meen dat die landsverowering en oorlog nie die middelpunt van die boek Josua uitmaak nie. Volgens Knauf (2008:70) bevat slegs 5 uit 24 hoofstukke verwysings na oorlog, en verkry Israel die land uiteindelik voordat `n veldslag plaasgevind het (Knauf 2008:63). Tekste soos Josua 2 en 9 verteenwoordig volgens Knauf eerder `n anti-heilige oorlog tendens. Knauf slaag dus daarin om die *landsgawe* van die *landsverowering* te skei.

2.2.2.7 Gevolgtrekking

Die volgende opmerkings is van belang:

- Daar is min argeologiese bewyse vir die landsverowering (Yamauchi 1994:17). Die rol van argeologie in die rekonstruksie van bybelse geskiedenis is nog altyd kompleks, en dit bied min antwoorde op historiese vrae;
- Bybelse verhale bied nie genoeg antwoorde op historiese vrae nie (Na’aman 1994:280-281). Nógans is dit onverantwoordelik om die hele Ou Testament as fiksie of ideologie te tipeer. Net omdat die bybelse verhale later gekomponeer is, beteken nie noodwendig dat dit nie historiese akkuraathede bevat nie. Net omdat daar wel ideologie in die bybel voorkom, beteken dit nie dat alles fiksie is nie. Die rol van vroeë bronne (mondeling of skriftelik) bly `n hoeksteen van hierdie debat. Literêre kenmerke in `n teks neem nie noodwendig die historiteit van tekste weg nie. Volgens Yamauchi (1994:29) is geskiedenis `n literêre genre, maar dit beteken nie dat dit fiksie is nie.

Die historisiteit van die landsveroweringsverhale is in gedrang. Die bespreking rondom die landsverowering is `n goeie aanduiding dat die bybelse verhale en die argeologie reglynig teenoor mekaar staan. Om hierdie rede val die landsverowering

waarskynlik meer in `n literêre en `n ideologiese konteks. Dever se hipotese lyk na `n werkbare oplossing. Die probleem is egter dat dit implikasies vir die historisiteit van die intog-verhale inhou. As die “*proto-Israeliete*” oorspronklik deel van die Kanaänitiese bevolking was, maak dit `n intog oorbodig. Natuurlik kan geargumenteer word dat van die groepe, wat deel van die proto-Israeliete uitgemaak het, wel die land vroeër ingekom het (soos Dever met die sogenaamde Eksodus-groep impliseer). Lede van `n groep wat hulle in daardie tyd Israel genoem het, kon `n bevryding uit Egipte beleef het. So `n belewenis kon maklik in een van Mernepta se strooptogte van Israel plaasgevind het. `n Groep kon ontsnap het en dit as goddelike redding ervaar het. Die feit dat Israel as `n nagevolg van die Assiriese oorheersing (rondom die 7<sup>de</sup> eeu vC) `n uittog na Egipte beleef het, kon hierdie verhaal impetus gegee het. Sodoende kon die verhaal van die uittog en die landsverowering `n kernbelydenis van die volk Israel word. In die lig van die argeologie en die leemtes in al die ander modelle wil dit steeds voorkom asof Dever se simbiotiese benadering die gapings vul wat die ander modelle nie kan doen nie.

2.2.3 Josua-figuur

Die vraag na die rol van die Josua-figuur is nou gekoppel aan die rol wat etiologie in die boek speel. Fohrer (1984:93-95) onderskei *sage* en *legende* as literêre tipes.⁸² Die terminologie is problematies, veral omdat die terme uit Duits vertaal word. So byvoorbeeld word die Duitse term ‘*Sage*’ in Engels as ‘*saga*’ vertaal (Kirkpatrick 1988:75). In Engels is daar twee vertalingsmoontlikhede vir die woord ‘*saga*’. Die Oxford English Dictionary (1997:703) vertaal dit soos volg:

- “A long heroic story of achievement esp medieval Icelandic or Norwegian”;
- “Any long, involved story”.

---

⁸² Volgens Fohrer (1984:90) bestaan die oorgrote meerderheid van die Ou Testament uit sages en legendes.

Alhoewel die term legende as 'n spesifieke *genre* gebruik word, en legende en sage dikwels uitruilbaar voorkom (Kirkpatrick 1988:75),⁸³ is dit steeds sinvol om die woord *sage* met 'legende' te vertaal. Sodoende word alle misverstande uitgekakel.

Fohrer onderskei die volgende tipe legendes:

- **Geografiese legendes:** in hierdie geval verduidelik narratiewe die oorsprong of naam van sekere geografiese gebiede. So byvoorbeeld word die verhaal van Sodom en Gomorra vertel om te verduidelik waar die stad met sy groot toring (*Ziggurat*) vandaan kom;
- **Heiligdom-legendes:** sekere tekste verduidelik waar 'n spesifieke heiligdom vandaan kom. So byvoorbeeld vertel die Jakob-verhale van die ontstaan van die heiligdomme van Bet-El en Sigem (Gen 33:18-20;35:1-7);
- **Kultus-legendes:** hierdie legendes verduidelik die rol van gebruike in die kultus, byvoorbeeld die gebruik van die besnydenis (Gen 17; Eks 4:24-26);
- **Nasionalistiese of stamme-legendes:** die aartsvaderverhale is 'n goeie voorbeeld hiervan. Hierdie legendes verduidelik dat 'n voorvader se karakter die hele stam of groep se karakter verteenwoordig en verklaar;
- **Helde-legendes:** verhale rondom Moses en Josua is voorbeelde hiervan;
- **Persoonlike legendes:** hierdie legendes fokus op verhale rondom priesters, profete en ander godsdienstige leiers. Die Samuel- en Koningsboeke bevat legendes rondom profete (byvoorbeeld Elia en Elisa).

Fohrer (1984 93-95) verduidelik verder die groei van die etiologiese tradisies.

- Legendes word aan 'n persoonlike aspek van Jahwisme verbind. So byvoorbeeld word die heiligdom-legende van Bet-El met 'n religieuse ervaring deur Jakob verbind;
- Legendes word "genasionaliseer". So byvoorbeeld blyk die agtergrond van die Josef-novelle van Egiptiese oorsprong te wees, maar dit word voorgedou as 'n integrale deel van Israel se geskiedenis;

---

⁸³ In Frans word die term *Saga* as *légende* vertaal (Gilbert 1974:411-420).

- Legendes brei uit deur na Jahwe te verwys. So verwys die naam "Bet-El" na die Kanaänitiese god El. In die Ou Testament word hierdie gedeeltes gebruik as 'n verwysing na Jahwe;
- "Teologisering" vind plaas. Die verhale funksioneer nou om godsdienstige vrae aan te spreek. So is die vloed-narratief (Gen 6) 'n bekende motief in die antieke Nabye Ooste. Die Genesis-vertelling koppel hierdie bekende verhaal aan God se oordeel oor die mens se sonde.

Die bogemelde is 'n poging om die groei van legendes aan te dui. Die legendes verloop in fases. Dit groei van etiologiese vertellings, wat gewoonlik die aanspraak van 'n bepaalde heiligdom wil legitimeer tot teologiese nadenke. Weinfeld (1993:149) illustreer die groei van legendes in Josua 1-12 soos volg:

Die verhale rondom Josua het by die heiligdomme van Gilgal, Silo, en Sigem ontstaan. Josua 2 (Ragab-verhaal) het waarskynlik oorspronklik niks met Josua te doen gehad nie, omdat die verhaal moontlik oorspronklik 'n losstaande tradisie was (Weinfeld 1993:143).⁸⁴ Josua 3 en 4 verteenwoordig liturgiese motiewe wat spesifiek aan die heiligdom van Gilgal verbind word. Die Jordaandeurtoeg is verder 'n herhaling van die uittog-gebeure. Die Jordaandeurgang, tesame met Josua 5:9 (heiligdom by Gilgal), die klippe in die Akorvallei (Jos 7:24-26), die ooreenkoms met die Gibeoniete (Jos 9:27) en die grot by Makkeda (Jos 10:26-28) is etiologies van aard. Om hierdie rede beskryf Weinfeld (1993:148) dit as religieus-opvoedkundige verhale. Die verdrag met die Gibeoniete en die oorlog met die vyf Amoriete konings weerspieël volgens Weinfeld (1993:145) 'n historiese gebeurtenis. Hierdie ooreenkoms het die koning van Jerusalem bedreig, en as 'n resultaat stuur hy 'n koalisie van vyf Amoritiese konings om teen die Israëliete en die Gibeoniete te veg. Die daaropvolgende veldslag by die waters van Merom (Jos 11:7-9) is waar Josua bekend geword het, want die oorwinning onder Josua het daartoe gelei dat hy bekendheid verwerf het as leier wat die Israëliete in die landsverowering aangevoer het. Die beeld van Josua het gegroei en 'n samevoeging van verskillende

---

⁸⁴ Baie van die motiewe in die verhaal is gek. In Hetitiese dokumente word stede verbied om 'n prostituut se huis naby die stadsmuur te bou. Verder word genoem dat iemand vir drie dae agtervolg moet word as hy die stad probeer binnedring. Verhale rondom prostitute wat 'n weermag help om 'n stad in te val, is wyd in Griekse literatuur bekend (Weinfeld 1993:143).

veroweringstradisies het daartoe gelei dat hy die deur latere geslagte die militêre aanvoerder van die hele volk beskou is.

Fohrer (1984:201) dui aan dat Josua die se heldhaftige karakter op volgende narratiewe gebaseer is:

- Josua 11:1-9: die veldslag van Merom;
- Josua 10:1-11,15: die veldslag tussen Gibeon en Ailajon;
- Josua 24: Sigem-verbond.⁸⁵

Fohrer formuleer die beginsel dat die figuur van Josua op 'n sekondêre manier in die teks ingevoeg is. Die Josua-figuur is onlosmaaklik verbind aan die intog. Sodra die verowering verstaan word as 'n militêre verowering deur 'n verenigde Israel is die figuur van Josua as leier van die *hele Israel* as 'n historiese werklikheid aanvaarbaar. Wanneer 'n mens Alt en Noth se voetspore volg in terme van verskillende stamme wat die land uit verskillende hoeke binnekom, is die gedagte van 'n historiese Josua-figuur as leier van die *hele Israel* nié meer haalbaar nie. Josua was dan hoogstens die leiersfiguur vir 'n paar van die stamme. Hy kon egter later 'n literêre figuur word wat 'n aantal verhale rondom die intog saambind tot 'n eenheid.

Die samestelling van die boek Josua speel 'n beduidende rol in die rekonstruksie van 'n Josua-figuur. Hierdie studie fokus veral op die kompleksiteit en groei van die boek Josua. Om hierdie rede is dit moeilik om 'n historiese Josua-figuur te voor te stel wat die hele Wesjordanland met een oorlogspoging verower het. 'n Gereduseerde Josua-figuur is die naaste wat ons kan probeer rekonstrueer. Josua 2-11 speel af rondom die heiligdom van Gilgal, wat binne die stamgrense van Benjamin val. Die spesifieke verhaal van die stam Benjamin kom in Josua 2-11 voor. Josua was egter 'n Efraimiet. Die vraag is egter hoe'n Efraimiet in die verhaal van Benjamin se verowering inpas.⁸⁶ Alt (1953a:176-192; 1959:276-288) gaan verder deur aan te dui dat die historiese Josua net oorspronklik deel was van een gedeelte, naamlik Josua 10:1-11, 25. In hierdie gedeelte tree hy op as 'n rigter wat landsgrens-kwessies oplos.

---

⁸⁵ “Nevertheless (Jos 24) is based upon an earlier source, which, like the other sagas, presupposes the unity of Israel under the leadership of Joshua. In its earliest form, it goes back to a tribal narrative in which a historical background with the figure of Joshua can be recognized: not a Covenant Festival regularly celebrated at Shechem, but Joshua’s unique commitment of his own tribe to Yahweh” (Fohrer 1984:201).

⁸⁶ Jos 19:49 en 24:29. Num 13 en Deut 32:44 (onder die naam Hosea) asook 1 Kron 7:27 maak dit duidelik dat hy van die stam Efraim was.

Alt koppel hierdie funksie aan die rol wat Josua in hoofstuk 24 (die verbond tussen Jahwe en sy volk) speel. Soggin (1972:15) stel ondersoek in na die moontlikheid dat die Josua-figuur gebaseer is op koning Josia, wat ook 'n herbevestiging van die verbond bemiddel het. Omrede Soggin die rol van die deuteronomistiese skool sterk beklemtoon, is die die Josia-Josua hipotese 'n logiese gevolgtrekking. Koning Josia was inderdaad bekend vir sy hervorminge wat geskoei was op die boek Deuteronomium. Die sogenaamde deuteronomistiese skool sou Josua teken as 'n Josia wat die volk oproep het om die Wet van Jahwe na te volg.⁸⁷ Ottosson (1991:261) sien die boek Josua as 'n deuteronomistiese program vir die herstel vir die Dawidiese koningskap. Schäfer-Lichtenberger (1995:219) plaas die boek Josua in die raamwerk van die verteller se bedoeling om Josua as die ideale politieke leier voor te stel.

Knauf (2002:290-294) beskou die 7de eeu vC as die ontstaanstydperk van die Josua-narratief. Alhoewel Knauf Josua as 'n spieëlbeeld van koning Josia beskou, verwys hy na Josua 10:12vv as 'n rigtingwyser na die oorspronklike Josua-figuur. Hy beskou die verwysing na die son en die maan in Josua 10:12-15 as 'n verwysing na Jerusalem (son) en Jerigo (maan).⁸⁸ Sodoende rekonstrueer hy die oorspronklike Josua as iemand wat Jerigo en Jerusalem verower het.⁸⁹ Hy neem die argument verder en meen dat Josua moontlik 'n Jebusiet was wat Jerusalem regeer het in die tyd tot Dawid die stad oorgeneem het (2 Sam 5-6). Die enigste etimologiese verband met die term "Jebusiet" is in die naam Jabes (Gilead) te vinde (Knauf 2002:288). Indien ons

---

⁸⁷ Nelson (1981:125) sien die Josua-figuur as 'n literêre skepping wat op die persoon van koning Josia gebaseer is. Doorly (1994:39) onderskei die volgende ooreenkomste tussen Josua en koning Josia.

- Beide doen voorlesings uit die Wet (2 Kon 23:2; Jos 8:34-35);
- Beide organiseer 'n nasionale pasgafees;
- Beide doen 'n oproep om afgode te vernietig (2 Kon 23:5-14; Jos 23:14-16; 24:20);
- Beide lei publieke verbondsvernuwingsereemonies (2 Kon 23:3; Jos 24:22-28);
- Josia is die enigste koning wat in Josua se woorde, nie links of regs van die Wet afgewyk het nie;
- Josia volg Josua se opdrag om die Wet van Moses met hart en siel na te volg (2 Kon 23:25; Jos 22:5).

⁸⁸ Keel & Uehlinger (1994:296-306) verbind Jerusalem met son-aanbidding, terwyl Jerigo dikwels met die maangodsdiens in verband gebring word (vgl ook Astour 1959:5-20; Lemche 1991:400-408).

⁸⁹ Walton (1994:181-190) ondersoek die moontlikheid van Josua 10:12-15 as 'n "Celestial Omen"-teks. Hy vind voorbeelde van sulke tekste in die Nabye Ooste. Omdat hierdie benadering die *genre* van Josua 10:12-15 in die konteks van astrologie plaas, en omdat dit 'n alternatiewe vertaling beteken, hou dit bepaalde implikasies vir die historisiteit van die teks in. Gerstenberger (2005:219) plaas die klem op die geloof in wonderwerke (Jos 5:10-12) in die raamwerk van die ná-eksiliese denke. Om hierdie rede is dit moeilik om enige historiese afleidings op grond van Josua 10:12-15 te maak.

Josua wel met Gilead kan verbind, dui dit op 'n oostelike oorsprong van die Josua-verhaal. 'n Oostelike oorsprong sou moontlik kon verklaar hoekom die landsverowering oos van die Jordaan begin. Op grond van sy rekonstruksie van die oorspronklike Josua, dui Knauf die herkoms van al Israel se helde aan en koppel hy die Josua-figuur aan 'n breër verhaal van Israel se oorsprong. Die volgende diagram (Knauf 2002:290) dien as illustrasie:

Held	Lokalisering	Grense van land	Rede vir held se landsverowering
Abraham	Mamre-Bet-El	Suide van Juda (Yehud)	Goddelike gawe
Jakob	Sigem-Bet-El	Samaria	Goddelike gawe
Moses	? Bet-El-Jerusalem	Samaria	Goddelike gawe? Oorlog?
Josua	Jerusalem-Bet-El		Oorlog

Die vier helde bied elkeen 'n sosiologiese en geografiese *Sitz im Leben* op die vraag aan wie die land behoort en hoekom. Alhoewel die Jakob en Moses-narratiewe volgens Knauf (2002:290) by Bet-El gebots het, is daar geen ooglopende spanning tussen die Moses en Josua-narratiewe nie. Moses het die volk uit Egipte gelei en Josua het die volk in die beloofde land gelei.

Knauf se model poog om die oorspronklike Josua-figuur te rekonstrueer. Hy baseer egter sy hipotese op Josua 10:12-15, wat nie noodwendig historiese inligting bevat nie. Die poging om Josua met 'n oostelike landsverowering te verbind, is moeilik bewysbaar. In hierdie studie neem ek juis die standpunt in dat die landsverowering oos van die Jordaan 'n poging is om die Jordaan as oosgrens van die beloofde land te vestig. Die landsverlies van 733vC dien as agtergrond vir hierdie hipotese (vgl 4.6.2). Ek verwys verder na die deuteronomistiese pogings om die motief van die landsverowering oos van die Jordaan te bevestig. Alhoewel Knauf se model die Moses en Josua-figure vroeg in die 7de eeu vC met mekaar verbind, is daar leemtes in die res van sy model.

Josua word soms nie met die koningskap verbind soos sy voorganger Moses nie, maar hy word eerder voorgestel as 'n leier wat teenoor die koninklike dinastie staan. Die doel van die Josua-beeld is om te verkondig dat die volk juis nie 'n koning nodig het nie. Wat hulle wel nodig het, is 'n leier soos Josua, wat die Wet getrou in alle omstandighede toepas. In hierdie lig tipeer Lindeque (2001:31) Josua as 'n ideale beeld van die profetiese gemeenskap.

Garbini (1988:130) bied 'n ander moontlikheid. Josua is veel eerder op die beeld van Kronieke se koning Josia geskoei. Hy verwys na Josia as *priesterlike Josia*.⁹⁰ Die figuur van Josua dateer dan uit die Persiese era (3de-4de eeu vC). Lindeque (2000:132) tipeer die Josua-figuur as 'n literêre skepping wat deur belangegroepe in die ná-eksiliese tydperk geskep is. Omdat hulle die komposisie van die boek Josua as deel van 'n reksionele proses beskou, argumenteer Fritz (1994:15) en Hentschel (2008:212) dat Josua waarskynlik nie as 'n historiese persoon verstaan moet word nie.

2.2.3.1 Gevolgtrekking

Die Josua-figuur is eng verbind aan die landsveroweringsnarratiewe. Sodra die bybelse verhale rondom die intog in twyfel getrek word met betrekking tot die historisiteit daarvan, lei die Josua-figuur daaronder. Wanneer die intog as 'n ideologiese of literêre skepping beskou word, is daar nie plek vir 'n historiese Josua-figuur wat met een groot veldslag die Wesjordanland verower het nie.

Die vele pogings om 'n oorspronklike Josua-figuur te rekonstrueer, dui op die kompleksiteit van hierdie saak. Ek is van mening dat die Josua-figuur só deur verskillende belangegroepe geherïnterpreteer is, dat 'n rekonstruksie van 'n oorspronklike Josua-figuur onmoontlik is. Volgens die resultate van hierdie studie is die Josua-figuur egter onlosmaaklik deel van die oorspronklike *Grundschrift* van die verhaal.

---

⁹⁰ Die volgende argumente illustreer die bostaande benadering:

- Die klem op die priesters in die boek Josua (bv hoofstukke 3-4) dui op sterk ooreenkomste met die boek Kronieke, wat heel waarskynlik in die 3-4de eeu vC tot stand gekom het (vgl 4.2.1);
- Josua 3-5 toon ooreenkomste met die skuif van die ark en koning Hiskia se pasgafees;
- Die rol wat die Leviëte speel (bv Jos 3:3) herinner aan Dawid se ordening van die Leviëte in Kronieke;
- Josua se rol toon ooreenkomste met dié van 'n Rabbi (bv Jos 1:8).

In hierdie studie gaan ek van die veronderstelling uit dat die boek Josua 'n lang ontwikkelingsproses deurgemaak het. Die Josua-figuur het waarskynlik ontwikkel in 'n literêre figuur wat die hele Israel in die landsverowering gelei het. Wat die landsverowering aanbetref, is dit moontlik dat Israel oorspronklik deel was van die Kanaänitiese bevolking. Die doel en konteks van die landsveroweringsverhale speel egter 'n sentrale rol in die boek Josua, en dit blyk onmoontlik te wees om die voorgeskiedenis van Israel te rekonstrueer.

2.2.4 Heilige oorlog

2.2.4.1 Inleiding

Julius Wellhausen (1885:434) het oorlog as 'n belangrike deel van Israel se geskiedenis beskryf.⁹¹ Friederich Schwally (1901:59) neem dit 'n stap verder en argumenteer dat Israel se bestaan aan oorlog te danke is. As illustrasie gebruik hy Eksodus 14 en 15. Verder neem Schwally nog 'n stap wat verdere studies in hierdie veld sou beïnvloed. Hy beklemtoon die rol van die verbond. God was 'n verbondsgod en die verbond bind Hom en sy mense. Om hierdie rede bestaan daar dus 'n band tussen oorlog en die kultus. Schwally (1901:27-28) munt ook die term '*heilige oorlog*'. Hy ontleen hierdie term van die Arabiese *jihad*.⁹²

'n Verdere ontwikkeling kom uit 'n sosiologiese hoek. Max Weber (1952:131) beklemtoon Jahwe se politieke rol vir Israel. Volgens hierdie benadering word die politieke arena en die kultus deur die motief van oorlog saamgebind. Omdat die verbond vir die volk belangrik was, het die leierskap opgetree teen enige oortreding van die verbond. Weber (1952:101) maak 'n verdere opmerking wat veral vir Von Rad sou beïnvloed. Volgens Weber se navorsing is die heilige oorlog-motief deur die charismatiese profete (soos Debora en Barak wat in die Rigtertyd 'n groot rol gespeel het) beïnvloed. Die opkoms van die monargie het hierdie tipe leiers oorbodig gemaak. Profete het nie meer 'n rol in die kultus gespeel nie, en moes op 'n

---

⁹¹ "For Wellhausen then, war was not just a feature of Israel's experience, or even its religion. Ancient Israel as the people of God was a military camp, and God was a warrior. War was at the heart of Israel's religion and thus of its identity" (Von Rad 1991:3).

⁹² Die *jihad* was oorspronklik oorloë om ander groepe te bekeer of om belasting op nie-Islamitiese groepe af te dwing. Later sou dit die term vir 'n spirituele oorlog word (Craigie 1978:22-26).

alternatiewe wyse probeer om met behulp van die heilige oorlog-motief teen die konsep van die monargie in opstand te kom.⁹³

Studies rondom die tema van heilige oorlog het 'n rewolusie ondergaan onder Gerard von Rad. Sy tese is deur ander aangepas en uitgebrei, maar sy navorsing bly die kern van enige studie oor die heilige oorlog. Von Rad sluit by Weber aan, maar bring sy eie benadering tot die gesprek. Hy stem saam oor die rol van die kultus, die rol van die verbond en die prominente boodskap van die profete. Von Rad (1991:40) beklemtoon veral die rol van die kultus as *Sitz im Leben* van die heilige oorlog. *Tradisie* en *instelling* gaan vir hom hand aan hand. 'n Kultiese *tradisie* veronderstel altyd 'n *instelling*. Vir Von Rad was die heilige oorlog 'n bepaalde tradisie wat 'n rol in die kultus gespeel het. Hy verbind die heilige oorlog direk met die amfiktionie. Die amfiktionie het egter ophou funksioneer toe die monargie aanbreek, en sodoende het die heilige oorlog-motief van *kultus* na 'n *literêre konteks* verskuif.⁹⁴ Hier speel die Salomo-era 'n beduidende rol. Von Rad (1991:81) verwys veral na die verligtingstydperk van Salomo, waar die amfiktionie volgens hom finaal ophou funksioneer het. Die verligtingstydperk het tot 'n sekulêre tydsges geslei. God het in hierdie tyd agter die skerms verdwyn, en die menslike rol in die geskiedenis is oorbeklemtoon. Hy trek egter 'n belangrike en onverwagse gevolgtrekking uit hierdie benadering. Gedeeltes wat God alleen teken as kryger van Israel, dui hy aan as 'n later deuteronomistiese rekonstruksie. Daarteenoor dateer hy gedeeltes wat God en mens saam uitbeeld in oorlog vroeër. Die rede hiervoor is dat die heilige oorlog-motief in die vóór-monargale tyd samewerking of *sinergie* tussen God en mens geïmpliseer het. Die latere beeld van Jahwe wat alleen optree, is deur die deuteronomistiese kringe as 'n didaktiese hulpmiddel gebruik (Von Rad 1991:21). In 'n tyd waarin die mens se rol oorbeklemtoon word, gryp hierdie gedeeltes terug na 'n beeld van Jahwe-oorlog waar Jahwe *alleen* red. Von Rad (1991:89) verwys na die latere beeld van Jahwe-oorlog as 'n *spiritualisering* van die verhale. Die

---

⁹³ Boling (1982:29) voer aan dat die opkoms van die monargie die einde van die kultiese instelling van heilige oorlog beteken het. Die latere profete, veral onder invloed van die sogenaamde deuteronomistiese teologie, het die heilige oorlog motief weer laat herleef. Die herlewing het neerslag gevind in die literatuur, veral in die tekste wat die uittoeg en landsverowering voorop stel.

⁹⁴ Weippert (1972:490) werp Von Rad se heilige oorlog as instelling-gedagte omver en vind geen voorbeelde van verskille tussen oorlog en heilige oorlog nie. Hy merk geen prinsipiële verskil tussen die charismatiese leierskap van die Rigters en die monargie nie. Daar is ook geen bewyse dat die monargie die voormalige militia oorbodig gemaak het, en ondergronds gedwing het nie. Hy vind dit nutteloos om te soek na 'n instelling wat nooit bestaan het nie.

oorspronklike funksie van hierdie verhale was in die kultus geanker, maar later (ongeveer in koning Salomo se tyd) word dit vir 'n volgende geslag geherinterpreteer as deel van die kritiek op die monargie.

Von Rad (1991:41-51) beskryf die kenmerke van die heilige oorlog soos volg:

- Volk word geheilig. Dit verwys veral na seksuele onthouding (1 Sam 21:5);
- Offers word gebring (1 Sam 7:9);
- Uitroep “Jahwe gee... in ons hande” (Jos 2:24). Hierdie uitroep is 'n bevestiging dat Jahwe die oorlog namens Israel voer;
- Jahwe en die ark beweeg vooruit (Rig 4:14; Jos 3:11);
- Israel mag nie vrees nie, maar moet in Jahwe glo (Eks 14:13-14);
- Vyand verloor moed (Eks 15:14-16);
- Veldslag begin met 'n oorlogskreet (Rig 7:20);
- Oorlogsbuit word aan Jahwe gewy (Jos 6:18-19);
- Na die veldslag keer die manskappe terug na hulle tente (2 Sam 20:1).

Die meeste van Von Rad se hipoteses word deur navorsers betwyfel. Selfs die rol van die kultus, wat die rugsteun van Von Rad se teologie uitmaak, is ernstig betwyfel. So stel Smend (1963:40-42) voor dat die term ‘*heilige oorlog*’ met ‘*Jahwe oorlog*’ vervang moet word.⁹⁵ Volgens Smend se model het oorlogvoering in vroeë Israel plaasgevind wanneer stamme in skermutselinge betrokke geraak het. Na afloop van die betrokke skermutselinge het die weermag ontbind. Daar was geen algehele amfiktionie waarin stamme aan oorloë deelgeneem het nie. Verder was ook geen kultiese instelling van oorlog nie, omdat oorloë deur individule stamme gevoer is en nie deur die hele amfiktionie nie (Smend 1963:36-37). Smend (1963:105-107) brei die verband tussen amfiktionie en heilige oorlog verder uit deur aan te voer dat die amfiktionie eers net uit 6 stamme (die Lea-stamme) bestaan het. Die Josef - Benjamin stamme het die heilige oorlog-motief saam met die tradisies van die uittoeg uit Egipte en Sinai-verbond saamgebring. Mettertyd het die heilige oorlog-motief

---

⁹⁵ Vandag verwys die term ‘*Jahwe-oorlog*’ na die vroeë ervaringe van Jahwe se hand in oorloë. Die term “*heilige oorlog*” verwys weer na die deuteronomistiese skema van die heilige oorlog, of die bepaalde wyse waarop die heilige oorlog in deuteronomiese en deuteronomistiese literatuur geskilder word.

deel van Israel se geskiedenisbeskouing geword. Die voorstel van enige vorm van amfiktionie word nie meer vandag as 'n hipotese aanvaar nie (Raurell 2006:5; Ska 2006:123).

Von Rad se studie het egter die basis van navorsing rondom die heilige oorlog gevorm. Hy beskryf die heilige oorlog as 'n uitgediende instelling, wat weer deur die deuteronomistiese skool geherïnterpreteer word. Lind (1990:46-54) en Miller (1973:161-162) soek die wortels van hierdie ideologie in die pre-monargale tydperk, terwyl Stolz (1972:25) dit in 'n Jerusalem-konteks plaas. Stolz se vertrekpunt is die feit dat die heilige oorlog-kenmerke waarna Von Rad verwys, in die láát-deuteronomistiese literatuur (Deut 1:30; 3:22) voorkom. Daarom is die heilige oorlog-motief 'n literêre en teologiese skepping van die Jerusalem-kultus (Stolz 1972:94-97). Die motief dat Jahwe as 'n kryger vir die volk veg, is volgens Stolz so oud soos die volk self. Hierdie tradisie is deur die kultus lewendig gehou, veral deur rituele wat Jahwe se oorwinning oor die volkere en die kosmiese magte vier. Historiese narratiewe en tradisies rondom verowering is met mitologiese en liturgiese elemente vermeng (bv Eks 14-15). Die Deuteronomistiese Geskiedswerk het hierdie uiteenlopende tradisies in 'n heilige oorlog-skema omskep. Stolz ontken nié die bestaan van *Jahwe-oorlog* in die vóór-monargale tyd nie. Die Jerusalem-kultus was egter volgens sy benadering die impetus vir die toestandkoming van 'n uitgebreide skema of ideologie rondom die heilige oorlog in die monargale tyd.

Stolz is myns insiens korrek as hy aandui dat Von Rad se hipotese op láát-deuteronomistiese tekste gebaseer is. Alhoewel Stolz se hipotese van die heilige oorlog as skepping van die Jerusalem-kultus interessante moontlikhede bied, moet die voorkoms van die heilige oorlog-motief in die verskillende gedeeltes van die Ou Testament, eers ondersoek word. Die volgende uiteensetting dien om die heilige oorlog-motief in die verskillende gedeeltes van die Ou Testament te ondersoek.

2.2.4.2 Heilige oorlog in die Kronistiese Geskiedswerk

Volgens Von Rad (1991:129) het die motief van heilige oorlog tydens die Babiloniese ballingskap finaal gekwyn. 'n Vrye omgang met losstaande ideologieë rondom die heilige oorlog het steeds in die ná-eksiliese tyd bly voorbestaan. Heilige oorlog-

motiewe wat neerslag gevind het in die boeke van Kronieke en die Psalms vertoon volgens Von Rad `n meer “gespiritualiseerde” houding jeens die heilige oorlog. Jones (1988:315-316) sluit hierby aan deur aan te voer dat oorlog in Kronieke eerder `n kultiese karakter vertoon. Ackroyd (1973:151) brei hierdie hipotese uit en identifiseer `n anti-oorlog atmosfeer in Kronieke. Niditch (1993:136,139) en Gabriel (1990:139-143) identifiseer in Kronieke `n ideologie wat in stryd met oorlog is. Die bogenoemde is voorbeelde van navorsers wat nie `n sterk heilige oorlog-motief in die Kroniekeboeke vind nie. Geen verwysing na heilige oorlog-motief kom in die boeke van Esra en Nehemia voor nie.

Hierteenoor argumenteer Knoppers (1999:58-76) die teenoorgestelde. Hy dui aan die hand van 2 Kronieke 20 aan dat daar juis sterk heilige oorlog-kenmerke in die bostaande gedeelte voorkom. Die sterk kultiese inslag is eerder `n *literêre* tegniek as `n *ideologiese* invalshoek (Knoppers 1999:60). Lohfink (1994:174) voer aan dat Kronieke nie `n militêre verowering van die land voorstel nie. Inteendeel, Efraim en Manasse het volgens die sogenaamde Kronitiese Geskiedswerk nie in Egipte grootgeword nie, maar in Kanaän self (1 Kron 7). Josua is deel van die tiende generasie ná die stammekwessies wat in 1 Kronieke 7 beskryf word. Die afwesigheid van Josua se landsverowering in Kronieke is nie `n anti-oorlog sentiment nie (Lohfink 1994:174). In Kronieke is Israel en die land onafskeidbaar. Israel was volgens die Kronitiese Geskiedswerk nog altyd in die land, en daarom is `n landsverowering-narratief oorbodig vir die Kronis.

2.2.4.3 Heilige oorlog in die Jehowitiese Geskiedswerk

Die term Jehowitiese Geskiedswerk verwys in die konteks van hierdie studie na die gedeeltes in die Pentateug wat oorbly nadat die priesterlike en deuteronomitiese stof verwyder is. In terme van die klassieke bronnehipotese (wat myns insiens vir alle doeleindes `n uitgediende konsep is), verwys dit na die sogenaamde Jahwitiese (J) en Elohistiese (E) gedeeltes. Lohfink (1994:178) merk op dat oorlog heel waarskynlik `n groot rol in die vóór-monargale tyd gespeel het. Die invloed van Alt se hipotese van `n natuurlike immigrasie, tesame met die feit dat Von Rad (1991:65) heilige oorlog in die Rigtertydperk as verdedigende oorloë bestempel het, het daartoe bygedra dat die klem op vóór-monargale oorlogvoering verdwyn het. Die klem op oorlogvoering in

die tyd van Dawid en Salomo (soos weerspieël in die Samuelboeke) dui vir Lohfink aan dat selfs die vóór-monargale tydperk van Israel se geskiedenis vol oorlog was. Hy identifiseer in die vóór-Pentateug bronne juis elemente wat bostaande illustreer. Die volgende dien as voorbeelde:

- Oorwinningspsalms (lied van Debora, lied van Mirjam), asook verwysings na die *Boek van die oorloë van Jahwe* (Num 21:14) en die *Boek van die Opregte* (Jos 10:13; 2 Sam 1:18);
- Verhale rondom oorlog, veral in verband met die $\sim r\chi$ (bv Jos 7);
- Stamme-vertellings rondom oorloë (bv Gen 49; Deut 33; Rig 5);
- Kultiese tekste wat die volk oproep om vyande van Jahwe uit te dryf (bv Eks 34:10-26).

Wat die Jahwistiese (J) tekste betref, vind hy geen verwysing na oorlog in die aartsvaderverhale nie (Lohfink 1994:182). In die Elohistiese (E) gedeeltes is daar wel verwysings na oorlog (Eks 17; Num 21), maar nie in verband met die aartsvaderverhale nie.⁹⁶

Die oorlog-motief kom in Israel se geskiedenis op verskillende maniere na vore. Alhoewel Rose (1976:197-211) en Lohfink (1994:178) probeer aandui dat oorlog 'n rol in Israel se vóór-monargale tyd gespeel het, is daar nie min tekens daarvan in die teks self te bespeur. Om hierdie rede is ek van mening dat nie die Jehowistiese Geskiedswerk óf die Kronistiese Geskiedswerk 'n duidelike oorlog-motief verteenwoordig nie.

2.2.4.4 Heilige oorlog in die Priesterskrif

Oorlog speel nie 'n rol in die Priesterskrif (P) nie. Lohfink (1994:195-201) illustreer die argument met die volgende voorbeelde:

- Die Kain-verhaal kom nie in P^s (die P-brondokument) voor nie. Die verhale van Jakob is geredigeer sodat die struwelinge met Esau en

---

⁹⁶ Rose (1976:197-211) voer aan dat die aartsvaderverhale eers 'n militêre invalshoek gehad het. Hierdie naratiewe is later "gedemilitariseer". Hy vind onder ander in die term $\text{bqo} [\text{y:rybia}]$, die etiologie van Mahanaim (Gen 32:2-3), die verhaal van Dina (Gen 34) en die verwysing na Jakob se pyl en boog (Gen 48:22) tekens van hierdie militêre agtergrond.

Laban nie meer voorkom nie. Genesis 27:46 en 28:1-5 motiveer Jakob se trek na Laban in terme van `n soeke na `n vrou, in plaas van `n vlug as resultaat van konflik met Esau. In Genesis 36:6-8 is daar nie sprake van haat tussen Jakob en Esau nie;

- In Eksodus 14 (Rietsee-vertelling) is daar verwysings na strydwaens, perde en soldate. Nogtans vind geen oorlog plaas nie;
- Die verwysing na die kamp (Num 2) bevat geen militêre verwysings nie. Nogtans word die kamp gewoonlik met oorlog geassosieër;
- Die uitstuur van die spioene (Num 13-14) is nie `n militêre handeling nie. Numeri 13-14 beskryf veel eerder `n feestelike optog deur die land, wat as `n gawe deur Jahwe geskenk word;
- Die oorgawe van mag aan Josua (Num 27:12-23) korrespondeer met Deuteronomium 31. In laasgenoemde is Josua se taak om die land te verower en te verdeel. In Numeri 27 word Josua se mag egter aan die van dié priester Eleaser onderwerp;
- Volgens Noth (1972:10-16) eindig die Priesterskrif in Numeri. Nogtans skeep hy die moontlikheid dat P oorspronklik `n verowerings-narratief gehad het. Fragmente daarvan is volgens Noth te vinde in Josua 4:9; 5:10-12; 14:1-2; 18:1; 19:51. Die hoogtepunt is die daarstel van die tabernakel in Silo (Jos 18:1) en die Pasga (Jos 5:10-12). Die *kultiese* konteks van die landsverowering, in plaas van die *militêre* konteks, word in hierdie geval vooropgestel.

2.2.4.5 Heilige oorlog in Deuteronomium

Die heilige oorlog-motief het heel waarskynlik eers in die Josiaanse tyd ontstaan omdat die konsep nie in die vóór-deuteronomistiese strata voorkom nie (Lohfink 1994:187). Die heilige oorlog-motief is juis sterk met die Wet (Tora) verbind. Lohfink se bydrae tot hierdie debat is baie belangrik. Hy voer aan dat die heilige oorlog in die tekste voorkom waarin die land `n belangrike rol speel (soos Deuteronomium). Tekste wat die land as fokus voorhou, is op hulle beurt weer sterk rondom die Wet gesentreer. Terme wat in hierdie verband voorkom, is  $\nu\tau\gamma$  (wat in die *hif`il* stamformasie nie na “*uitdryf*” verwys nie, maar eerder na “*vernietig*”) en $\sim r\chi$ (die woord kan vertaal word met “*afgesonder vir vernietiging*”). Die

ondersoek na hierdie twee terme het Lohfink gelei tot sy hipotese dat die heilige oorlog-motief en Deuteronomium met mekaar verband hou.

Lohfink (1994:188) identifiseer 'n deuteronomistiese landsvertelling (DtrL) in Deuteronomium. Hierdie vertelling is te vinde in die grootste deel van Deuteronomium 1 tot Josua 22. DtrL sou volgens Lohfink 'n beduidende rol in koning Josia se hervormings speel. Hierbo is reeds aangedui dat die land en die Wet 'n belangrike rol in die heilige oorlog-motief speel. Die land en die Wet was juis vir koning Josia van belang. Lohfink voer aan dat die heilige oorlog-motief reeds bestaan het (veral in die Jehowistiese geskiedwerk), en dat dit in die boek Deuteronomium geherinterpreteer is om koning Josia se uitbreiding na die noorde te legitimeer.⁹⁷ Die Assiriërs het tydens die tydperk van Koning Josia (6de eeu vC) steeds gedeeltes van die noorde beset, al was hulle mag in die 7de eeu vC reeds aan die kwyn. Die verhale van die landsverowering het gefunksioneer om vir die mense in die Noordryk te verseker dat die Assiriërs geen aanspraak op hulle land het nie. Die land behoort eerder aan Jahwe. Natuurlik bestaan sommige van die volkere wat vernietig is (Jos 3:10) nie meer in koning Josia se tyd nie. Juis hierdie gedagte noop Lohfink om die landsveroweringverhaal nie as 'n groen lig vir oorlog te beskou nie, maar om dit eerder as téén-Assiriese propaganda te interpreteer (Lohfink 1994:194). Die Assiriërs het 'n vrees vir hulle militêre mag en hulle gode by die Israëliete ingeboesem. Narratiewe rondom die land is 'n ideologiese reaksie hierop.

In die finale redaksie van die Pentateug is die Jehowistiese Geskiedswerk en die Priesterskrif gekombineer. Later is Deuteronomium bygevoeg. In hierdie samesmelting van twee verskillende ideologieë van oorlog (Deut) en passifisme (Priesterskrif) kry Deuteronomium met sy bepaalde klem op oorlog voorkeur (Lohfink 1994:214).

2.2.4.6 Gevolgtrekking

Von Rad en Smend het klem gelê op die *instelling* wat verantwoordelik was vir die oorlewering van die heilige oorlog-motief. Meer resente navorsers (Moon 1989; Hobbs 1989; Younger 1990) verskuif egter die klem na 'n *ideologiese* interpretasie. Hulle is van mening dat die motief in 'n ideologiese raamwerk funksioneer, en daarom

---

⁹⁷ Die kenmerke wat Von Rad aandui as die kern van die heilige oorlog-ideologie (sien 2.2.4.1) en die tekste wat hy aanhaal, het almal verbindingslyne met die land.

verwerp hulle enige soektog na 'n instelling wat vir die heilige oorlog-motief verantwoordelik kon wees. Moon (1989:223) koppel die heilige oorlog-motief aan die koninklike hof, of meer spesifiek aan die koninkryk van Dawid. Rowlett (1996:63) dui aan dat die beeld van die Dawid se koningskap in die Ou Testament deur die Deuteronomistiese Geskiedswerk en die Kronistiese Geskiedswerk gekleur is. Om hierdie rede is dit moeilik om enige motief met sekerheid in Dawid se koningryk te plaas. Hobbs (1989:21-22) fokus op die komplekse verhouding tussen godsdienstige en politieke ideologie. Hy lê veral klem op die feit dat die heilige oorlog-motief 'n groepsidentiteit aan mense verleen (ons-hulle). Rowlett (1996:63) bou hierdie hipotese verder uit en verleen impetus aan die heilige oorlog-motief wat die mag van 'n sekere groep konsolideer. Rowlett is deel van die sogenaamde “*New historicists*” wat die geskiedenis van Israel uit 'n alternatiewe hoek benader. Sy sluit by die Franse filosoof Michel Foucault aan wat kunswerke (bv tekste) teen die agtergrond van 'n magsbeheptheid interpreteer. Die boek Josua funksioneer vir Rowlett as 'n poging om politieke mag uit te oefen. Meer spesifiek speel die boek Josua 'n bepaalde rol om die grense tussen die “ons” en “hulle” te trek.

'n Groep navorsers (Weippert (1972:460-493; Weinfeld 1983:121-147; Younger 1990) bestudeer die heilige oorlog-motief teen die agtergrond van die naburige volke rondom Israel. Hulle vind dat die heilige-oorlog-motief nie uniek aan Israel was nie. Weippert (1972:460-493) vind dat die heilige oorlog-motief oorspronklik as legitimasie van die monargie gedien het.⁹⁸

Rowlett (1996:51) dui tereg aan dat die debat rondom die heilige oorlog-motief te veel rondom terminologie vasgeval het. Die onderskeiding tussen ‘heilige-oorlog’ en ‘Jahwe-oorlog’ (Smend 1962; Jones 1975:642-658) het nie die debat bevorder nie. Rowlett maak dieselfde gevolgtrekking in verband met die soeke na 'n instelling, asook die studies van die ‘heilige oorlog’ in die konteks van die antieke Nabye Ooste. Die somtotaal van hierdie studies is dat Israel dieselfde terminologie as hulle bure gebruik het om te beskryf dat Jahwe vir hulle veg. Om hierdie rede neem Rowlett 'n

---

⁹⁸ Hier verskil Weippert van Weimar (1976:38-73) wat juis (in aansluiting by Von Rad) probeer aantoon het dat die heilige-motief 'n anti-monargiese tendens verteenwoordig.

ander rigting, naamlik 'n soeke na 'n ideologiese gebruik van die heilige oorlog-motief.⁹⁹

Uit die bostaande probeer ek aandui dat die heilige oorlog-motief sterk in Deuteronomium en die deuteronomistiese geskrifte voorkom. Die verbintenis tussen die heilige oorlog-motief en die land is relevant vir hierdie studie. Deurdat die heilige oorlog-motief aan Deuteronomium en deuteronomistiese geskrifte te koppel, kan die band tussen die heilige oorlog-motief en Josua bevestig word, omdat die boek Josua juis oor die intog en verdeling van die land handel.

Die datering van Deuteronomium en deuteronomistiese geskrifte is hier van belang. Vroeër is aangedui dat deuteronomistiese redaksies 'n komplekse aard en karakter vertoon. Römer (2007b:165-183) dui aan dat deuteronomistiese redaksies selfs in die ná-eksiliese tyd plaasgevind het. Lohfink se benadering plaas Deuteronomium en die Deuteronomistiese Geskiedswerk binne die raamwerk van koning Josia se hervormings, Lohfink het met groot oorleg aangetoon dat die heilige oorlog-motief sterk in Deuteronomium en deuteronomistiese redaksies of uitbreidings tuishoort. Die moontlikheid bestaan wel dat die boek Deuteronomium en verdere deuteronomistiese redaksies in die tydperk van koning Josia ontstaan het (Braulik 2008:144). Nogtans wil ek aanvoer dat deuteronomistiese redaksies en uitbreidings moontlik tot in die ná-eksiliese tyd plaasgevind het. Die heilige oorlog-motief kon in verskillende tye 'n rol in Israel se godsdienstige denke gespeel het.

Die ideologiese invalshoek bied interessante moontlikhede. Ek is van mening dat die eksiliese en ná-eksiliese tydperke juis die klimaat geskep het waarin die heilige oorlog-motief 'n belangrike rol kon speel. Israel se terugkeer uit die ballingskap, die stryd met die Samaritane, die reaksie teen die tempel in Elefantine, asook die reaksie teen die herbou van Jerusalem se mure kon as agtergrond dien vir die ideologiese afgrensing tussen “ons” en “hulle”.

---

⁹⁹ Rowlett plaas die heilige oorlog-motief as ideologie van mag in die tydperk van koning Josia. Die 7de eeu vC, en die gepaargaande chaos rondom Assiriese uitbreidings, het volgens haar die rede vir die heilige oorlog-motief geskep.

2.2.5 Historiografie en bybelse geskiedenis

2.2.5.1 Opkoms van die minimalisme

Daar bestaan `n nuwe tendens om bybelse tekste laat te dateer (Rendorff 1993:34-53). Die gevolg hiervan is dat bybelse tekste nie as histories betroubaar beskou word nie. Een van die redes hiervoor is omdat die tekste (in die ná-eksiliese tyd d.w.s die Persies-Hellenistiese tyd :400-300vC) ver verwyderd is van die Ystertydperk (1200-600vC), waar van die gebeurtenisse in die Ou Testament afspeel (Kofoed 2005:2).¹⁰⁰ Die historiese en kronologiese raamwerk van die Bybel word hierdeur in twyfel getrek. In hierdie gedeelte fokus ek op die redes agter hierdie paradigmaskuif¹⁰¹ en die invloed hiervan op die interpretasie van tekste. Die sogenaamde minimaliste beskou die bybelse tekste as `n produk van die Persiese óf Hellenistiese tyd (Lemche 2000:10). Bybelse verhale is in hierdie konteks eerder literêre skeppings wat hoop vir die toekoms skeep. Hierdie verhale kan dan nié as feitlike waarhede gelees word nie, maar verhale skeep verhaalwaarhede. `n Verdere resultaat van hierdie benadering is dat die bybelse tekste nie `n primêre bron vir rekonstruksie van Israel se geskiedenis funksioneer nie.

Omdat hierdie studie op die boek Josua fokus, is hierdie agtergrond relevant. Die intog in die beloofde land is per slot van sake een van die heilstradisies wat ter sprake kom en waar historiese betroubaarheid `n relevante tema word.

Om die minimaliste te verstaan, moet ons hulle teoretiese wortels ondersoek. Ek verwys veral na die filosofie van geskiedenis, en die postmodernisme en literêre teorieë.

2.2.5.2 Filosofie van geskiedenis

Die sogenaamde *Annales*-skool is hier van belang, omdat die minimaliste se klem op empiriese data en multi-dissiplinêre studies juis uit die *Annales*-skool ontleen is

---

¹⁰⁰ Vergelyk Bright (1981:120) se stelling “There can be no doubt that that the ancestors of Israel had been slaves in Egypt and had escaped in some marvelous way. No one today would question it”, met Garbini (1988:xv) “...so far there is no evidence to provide a basis for the usual datings (those which can be found in most textbooks); they are only chronological hypotheses, when they are not merely wishful thinking”.

¹⁰¹ Die term “paradigma” is gebaseer op die definisie van Kuhn (1962). Kuhn gebruik die term om aan te dui dat `n metodologiese model in `n sekere navorsingsveld algemeen aanvaar word. Alle daaropvolgende navorsing word dan binne hierdie raamwerk gedoen.

(Kofoed 2002:5).¹⁰² Hierdie skool het in die 1920's rondom vername figure soos Lucien Fevre en Marc Bloch ontstaan. Hulle doel was om geskiedenis uit 'n multi-dissiplinêre hoek te bestudeer. Dit behels 'n analise van menslike optrede in 'n spesifieke sosiale en kulturele konteks. Reeds hier is tekens dat die bybelse teks nie 'n noemenswaardige rol speel by die navolgers van die *Annales*-skool nie. Die drieledige model van Fernand Braudel staan sentraal in die benadering van die *Annales*-skool. Geskiedenis word hiervolgens aan die hand van die volgende drie vlakke bestudeer:

- *la longue durée* (stadig bewegende strukture soos klimatologie en geologie speel hier 'n rol);
- *la moyenne durée* (sosio-ekonomiese en politieke veranderinge is hier van belang);
- *l'histoire événementielle* (interpretasie van 'n spesifieke historiese gebeurtenis. Om laasgenoemde te rekonstrueer, is empiriese data nodig) - aldus Braudel.

Die sogenaamde Kopenhagen-skool, wat verteenwoordig word deur Thomas Thompson en Nils-Peter Lemche, fokus veral op die eerste twee vlakke.¹⁰³ Argeologie val vir hulle onder die eerste twee vlakke, omdat argeologie die klimatologiese veranderinge asook die sosio-ekonomiese skuiwe van Palestina kan verifieër. Bybelse tekste val onder die derde kategorie, en daarom is die bybelse teks nie van belang in 'n historiese rekonstruksie nie (Knauf 1991:51). Die feit dat die bybelse narratiewe histories moeilik bewysbaar is, maak die narratiewe histories 'n onakkurate historiese bron. Sommige van landsverowering-hipoteses, veral die Laat-Bronstydperk-Vroeë-Ystertydperk oorgangs-model (Finkelstein 1993:124), en die verskillende variante daarvan, sorteer onder hierde paradigma.

Ek neem standpunt in teen die Kopenhagen-skool se skeptiese houding jeens die rol van die Bybel in die rekonstruksie van geskiedenis. Aan die een kant is daar inderdaad 'n breër konsep van argeologie nodig om die bybelse konteks te

---

¹⁰² Thompson (1994:406) verwys na die Kopenhagen-skool se benadering as “*a spectrum studies approach*”.

¹⁰³ Die Kopenhagen-skool is nie die enigste wat op die *Annales*-skool gebaseer is nie. Finkelstein (1998:7-39) is 'n voorbeeld van 'n argeoloog wat sy teorie op die benadering van die *Annales*-skool bou.

rekonstrueer. Nogtans beteken dit nie dat die Bybel as bron van Israel se geskiedenis geïgnoreer moet word nie. Die Ou-Testamentiese wetenskap en die argeologie is albei dissiplines wat konstant verander. `n Wisselwerking tussen die twee is noodsaaklik vir `n betroubare rekonstruksie van Israel se geskiedenis.

2.2.5.3 Postmodernisme¹⁰⁴

Die begrip “*postmodernisme*” verwys na `n paradigmaskuif in die veld van hermeneutiek, linguistiek, en literêre teorie (Kofoed 2005:10). Hierdie paradigmaskuif bepaal dat die literêre en hermeneutiese voorveronderstellings van modernistiese, of voorafgaande tydperke bevraagteken word. In terme van geskiedenis en geskiedskrywing verteenwoordig postmodernisme `n wegbeweeg van `n empiriese en positivistiese benadering tot geskiedenis. Die voorveronderstellings van modernistiese historiografie, soos “objektiwiteit”, “primêre en sekondêre bronne”, “liniêre geskiedenis”, “historiese waarheid”, asook die onbetrokkenheid van die historikus, word hierdeur omvergewerp. Die gevolg is dat die teks self nie betekenis dra nie, maar dat die leser in interaksie met die teks betekenis skep (Knauf 1991:26-64).

Kofoed (2005:11-18) brei uit op die literêre teorieë wat beklemtoon dat die skrywer se intensies waardeloos is, en dat die leser betekenis skep. Hy verwys onder andere na Berkhofer (1995:138-201) se teorie van `n *Metaverhaal*. Volgens hierdie benadering bestaan geskiedenis noodwendig uit `n groter verhaal (“*Grand Narrative*”) wat struktuur verleen aan gebeurtenisse wat in die verlede aangespeel het. Volgens White (1984:20) kan `n klomp narratiewe geskep word uit `n gemeenskaplike datapoel. Verhale kry eers betekenis deur “*emplotment*”. Hierdie “*plots*”, wat deel uitmaak van “*emplotment*” speel meestal op `n onderbewustelike vlak `n rol by die geskiedskrywer. Enige historiese narratief word in `n stereotipiese vorm gegiet. White onderskei vier vorme, naamlik tragedie, komedie, satire en romanse. Hy maak ruimte vir `n vyfde kategorie, die epiese narratief en laat ruimte vir nog tipes narratiewe. White probeer illustreer dat geskiedenis altyd volgens `n *Metaverhaal*

---

¹⁰⁴ Die term “*postmodernisme*” is `n ingewikkelde konsep. Ek verwys hierna bloot omdat dit die doel, aard en agtergrond van die minimalistiese skool verhelder, en nie om in `n filosofiese argument rondom die term te verval nie.

gekonstrueer word, en dat die onmiddellike godsdienstige, politieke en ideologiese omgewing van die skrywer die narratiewe beïnvloed. Geen opeenvolging van gebeurtenisse is per definisie tragies, komies, romanties of satiries nie. Eers as die struktuur van 'n bepaalde verhaaltipe daarop afgedwing word, kry dit 'n bepaalde betekenis (White 1984:20).

Die gevolg van White en Berkhofer se benaderings is dat die feitlike waarhede in 'n bepaalde teks onder verdenking kom. Historiese narratiewe word op dieselfde vlak as fiksie geplaas in terme van feitlike betroubaarheid. Iggers (1984:119) dui aan dat White wel die literêre aspekte van historiese narratiewe, sowel as die rol van die verbeelding in die konstruksie van geskiedenis na vore bring. Nogtans maak White, volgens Iggers juis moeite om narratiewe nogtans in verband te bring met 'n werklike verlede wat werklike mense en die geskiedenis insluit. White en Berkhofer dui op verskillende wyses aan dat die leser 'n belangrike rol in die verstaan van tekste speel.

2.2.5.4 Sinchroniese benadering tot die teks

Bybelse eksegesië in Europa het tot en met die 1960's hoofsaaklik op 'n diachroniese benadering van eksegesië tot die teks gekonsentreer. Die klem het egter in die laat sewentiger jare van die twintigste eeu verskuif na 'n sinchroniese benadering tot die uitleg van 'n teks (Rendtorff 1993:34-53; Brettler 1999:49; Kofoed 2005:22). Hierdie skuif het 'n bepaalde invloed op eksegesië, omdat dit 'n klemverskuiwing van 'n historiese benadering (diachroniese metodes) tot 'n literêre benadering tot dieselfde tekste impliseer. Alhoewel voorstanders van die sinchroniese model nie noodwendig die diachroniese elemente afskeep nie, is die gevolg van 'n oormatige klem op die sinchroniese lees van 'n teks 'n terugkeer na Wellhausen (1885:318) se stelling dat bybelse tekste eerder die tyd van die skrywers reflekteer. Die gevolg is dat die klassieke Wellhausen-bronnehypotese nie langer gevolg word nie.¹⁰⁵ Volgens Wellhausen se bronnekritiek het die verskillende bronne afsonderlike groeistadia van Israel se geskiedenis verteenwoordig.¹⁰⁶ Die feit dat die diachroniese benadering grootliks geïgnoreer word in die sinchroniese benadering, skep die regte basis vir die

---

¹⁰⁵ Garbini (1997:xii) stel dit soos volg : "At this point for me, as they already were for some others, the classical 'sources' of Wellhausen became nothing more than splendid antiques, to be viewed in a glass cage".

¹⁰⁶ Volgens die Wellhausen-model het Israel se godsdienste van 'n primitiewe en politeïstiese godsdienst na 'n 'n ritualistiese Judaïsme gegroei.

Kopenhagen-skool se model. Hiervolgens is die hele Ou Testament in die Persiese óf Hellenistiese tyd geskryf. Volgens hierdie model is daar nie plek vir groei van bronne nie, en daarom is daar nie ouer bronne wat as historiese elemente kan dien in die narratiewe nie. Die meeste verhale is nou literêre fiksie (Kofoed 2005:24). Omdat die Hellenistiese tyd deur die meeste navorsers as die *terminus ad quem* van die finale bybelse teks beskou word, sien dié Kopenhagen benadering die Bybel eerder 'n historiese bron van die Hellenistiese tydperk.

Die bogenoemde agtergrond skep die ruimte vir die huidige debat rondom historisiteit. Die *Annales*-skool se benadering rondom geskiedenis, die model van 'n *Metaverhaal* asook die skuif na die sinchroniese lees van tekste beteken dat sommige navorsers die Bybel wyer interpreteer. Die bybelse teks is onbetroubaar ten opsigte van historiese feitlikheid, en moet eerder op grond van 'n *Metaverhaal* gelees word. Die *Tenach* is uit die raamwerk van 'n *Metaverhaal* van "Israel redivivus" geskryf. Die Persiese en Hellenistiese tydperke het die skrywers genoop om 'n verhaal van 'n nuwe Israel te skryf. Op grond hiervan is die geskiedenis van Israel gefabriseer om sodoende identiteit aan die hopelose en etnies onverwante mense van die ná-ballingskapstyd te bring. Die bogenoemde debat het 'n invloed op die Josua studies. Nie alle navorsers benader die boek as 'n bron van historiese waarde nie (Dever 2003:39).¹⁰⁷

Die vraag is of die 'Tenach' in die Hellenistiese tyd ontstaan het. Die ander moontlikheid bestaan, naamlik, dat die bybelse tekste in die Hellenistiese tyd gevorm is uit oorgelewerde tradisies wat vroeër dateer. Lemche (1998:159) dui aan dat die vertrekpunt die tyd moet wees waar 'n teks sonder twyfel bestaan het. Die volgende stap is om terug te werk en te bepaal of die voorgeskiedenis van hierdie tekste gerekonstrueer kan word. 'n Voorgeskiedenis kan uit mondelinge óf skriftelike oorlewings bestaan. Die navorsingsgeskiedenis rondom mondelinge tradisies, sowel as skriftelike tradisies kan in hierdie verband help.

---

¹⁰⁷ Na'aman (1994:280-281) stel dit soos volg: "The comprehensive conquest saga in the book of Joshua is a fictive literary composition aimed at presenting the occupation of the entire land of Israel, initiated and guided by the Lord and carried out by the twelve tribes under Joshua....These military episodes were entirely adapted to the new environment, so that in no case can we trace a direct literary relationship between the story/ tradition and its literary reflection".

Kofoed (2005:59-68) probeer aandui dat daar wel vroeë bronne beskikbaar was tot die latere (ná-eksiliese) redakteur (s) van die Bybel. Hy verwys veral na die tendens van mondelinge oorlewering. Die vraag is of die tydsverloop van die mondelinge tradisie tot die skriftelike neerslag daarvan, dit onmoontlik maak om historiese feitlikhede uit oorgelewerde tradisies te put. Hoe die tekste ookal gedateer word, dit beteken dat daar soms tien generasies tussen die gebeure en die skriftelike neerslag verloop het. Boonop is die bestaan van mondelinge oorgelewerde bronne hoogstens 'n konstruksie en kan dit nie gekontroleer word nie. Nogtans speel mondelinge tradisies 'n beduidende rol in die Ou Testamentiese Wetenskap. Baie navorsers ondersteun die standpunt dat daar 'n mondelinge tradisie agter die bybelse teks te vinde is (Lapointe 1990:125-142; Niditch 1996). Die sogenaamde Skandinawiese skool het reeds in die 1950's hierdie moontlikhede aangedui (Kofoed 2005:60).

Hierdie skool was sterk beïnvloed deur die navorsing van H S Nyberg (1935:8) wat met die veronderstelling gewerk het dat die skriftelike neerslag van die Ou Testament deur die ná-eksiliese Joodse gemeenskap gevorm is. Ouer materiaal is tot 'n mindere mate by die skriftelike produk van die ná-eksiliese tyd bygevoeg. Kofoed (2005:61) argumenteer dat hierdie beweging te min blootstelling gekry het en noem twee redes daarvoor. In die eerste plek was die mondelinge benadering in die skaduwee van die Duitse tradisie-historiese skool wat tydens die 19de en 20ste eeu dominant was. In die tweede plek is te min van die navorsing uit die oorspronklike Deens vertaal.

Vansina (1985:13-14) ondersoek die historiese betroubaarheid van mondelinge tradisies. Hy kom tot die gevolgtrekking dat sekere oorlewering, veral op grond van hulle *genre*, meer betroubaar as ander is. Vansina dui aan dat feitlike tradisies of narratiewe meer betroubaar oorgedra word as voorbeelde uit die fiksie-genre (verhale, spreuke, ens). Om hierdie rede kan betroubaarheid van mondelinge tradisie nie net *a priori* betwyfel word nie (Vansina 1985:186). Finley (1991:9-38) ondersoek verder die betroubaarheid van mondelinge oorlewering en kom tot die gevolgtrekking dat sodra 'n narratief 'n kronologiese raamwerk en 'n opeenvolging van gebeure vertoon, dit 'n aanduiding is dat akuraatheid (in terme van gebeure en persone) 'n bepaalde rol in hierdie spesifieke teks speel. In 'n *genre* wat kronologie bevat, is die moontlikheid

vir die oordra van historiese en feitlike waarhede groter as in ander *genres* (bv mites).¹⁰⁸

Kofoed (2005:88) vat die debat soos volg saam. In sekere *genres* kon 'n bepaalde tradisie op 'n feitlike en betroubare manier oorgedra word. Die rol van (vroeë) mondelinge tradisies kan nie onderbeklemtoon word nie. So 'n mondelinge tradisie sou saam met 'n skriftelike tradisie gefunksioneer het. Die laasgenoemde opmerking is vir die doel van hierdie studie belangrik. Alhoewel 'n groot deel van die boek Josua in die ná-eksiliese tyd neerslag gevind het, is daar 'n moontlikheid dat vroeëre mondelinge tradisies moontlik opgeneem is deur die outeur(s) of redakteur(s).

Wanneer dit by skriftelike tradisies kom, is die vraag dieselfde, naamlik of skriftelike tradisies oor 'n lang tydperk betroubaar oorgedra kan word. Die moontlikheid bestaan egter dat sosiale krisis, tesame met konstante herinterpretasie van bronne, beduidende gevolge vir die uiteindelijke feitlike historiese betroubaarheid van bronne inhou. So byvoorbeeld was die lokalisering van die hoofstad van koning Sargon van Fenisië teen die ongeveer 6de eeu vC nog bekend. Uiteindelik het die inligting verlore geraak (Zadok 1985:4-5). Later het dit weer in die werke van latere Griekse skrywers soos Philo van Byblos (100nC) en Eusebius (265-339 nC) na vore gekom (Barr 1974:17-68).

Politiese, etniese, en geografiese krisis het 'n bepaalde invloed op oorgelewerde tekstradisies gehad. Hierdie eksterne faktore kan veroorsaak dat tradisies verlore gaan. Nogtans bly die voorgeskiedenis van 'n volk, asook geloof en godsdienstige gebruike, voortleef ten spyte van krisis (Gerhardsson 1961:182-183).

Verder is die herinterpretasie van tekstradisies of narratiewe belangrik. Mendels (1998:357-364) meen dat die hergebruik van tradisies maklik die historiese werklikheid van 'n teks kan beïnvloed. Hoe meer 'n teks volgens hom geherinterpreteer word, hoe meer verloor dit historiese waarde. Gerhardsson (1961:174) neem daarteenoor die teenoorgestelde posisie in. Hy kom tot die

---

¹⁰⁸ Finley (1991:9-38) bestudeer die Griekse historiografie om die bogemelde standpunt te versterk. Hy dui aan dat die vroeë epiese verhale van Homerus 'n sterk mitiese karakter vertoon. Eers met Herodotus is die verlede in 'n kronologiese raamwerk gegiet.

gevolgtrekking dat die redigeerders of skrywers die inhoud van tekstradisies so noukeurig as moontlik oorgedra het.

Die bostaande verteenwoordig die argumente téén die minimaliste-skool. Die debat tussen Kofoed en die Kopenhagen-skool handel dus nie oor *teologiese* betroubaarheid en waarde nie, maar oor *historiese* of feitlike betroubaarheid. Die gevolg van die bostaande debat is dat twee ekstreme posisies teenoor mekaar bestaan. Aan die een kant is daar die minimaliste wat die feitlike betroubaarheid van die Bybel in twyfel trek. Aan die ander kant is daar navorsers (soos Kofoed) wat juis probeer aandui dat historiese of feitlike bronne die hoeksteen van Bybelse narratiewe vorm. Die vraag na *teologiese* betroubaarheid is nie eers ter sprake in die bostaande debat nie.

2.2.5.5 Definisie van historiografie

Van Seters (1983:6) bestudeer vóór-Hellenistiese geskiedskrywing in die Antieke Nabye Ooste om sodoende die oorsprong en vorm van geskiedskrywing in Israel te verstaan. Hy vind geen ooreenstemming tussen Israelitiese en Griekse historiografie aan die een kant, en dié van die Egiptenare, Hettiete of Mesopotamiërs aan die ander kant nie. Van Seters (1983:249) volg Noth se hipotese van 'n Deuteronomistiese Geskiedswerk wat van Deuteronomium tot 2 Konings strek. Verder beskou Van Seters (1983:39) die skrywer as 'n *outeur*, eerder as 'n *redaktor*. Volgens Van Seters se model het die deuteronomistiese geskiedskrywer verskeie uiteenlopende bronne geneem en in 'n kronologiese geskiedenis gegiet. Hy trek 'n parallel met die Griekse historiografiese werke van Herodotus. Van Seters verwys na die Persiese oorloë en die ballingskap en kom tot die gevolgtrekking dat hierdie vertellings die ideologie van die skrywers verwoord, en sodoende die historiese, ideologiese, politiese en godsdienstige perspektiewe van die tyd van hulle oorsprong en oordrag weerspieël. Om hierdie rede is dit 'n kreatiewe historiografie wat nie noodwendig feitlike geskiedenis verteenwoordig nie.

'n Gevolg van Van Seters se werk is dat sy skema deur ander navorsers gebruik word as 'n maatstaf vir datering van Bybelse boeke. Deurdat hy die ooreenkomste tussen die Deuteronomistiese Geskiedenis en Herodotus aandui, kom hy tot die gevolgtrekking dat die Deuteronomistiese Geskiedswerk eers in die tydperk van

Herodotus dateer kan word. Hy noem die deuteronomistiese geskiedskrywer die eerste historikus in Israel en impliseer daardeur dat al die ander vorme van historiografie in die Ou Testament eers ná die Deuteronomistiese Geskiedenis gedateer moet word.

Kritiek teen Van Seters sluit sy gebruik van die terme “*antiquarism*” en “*historiography*” in.¹⁰⁹ Hy maak nie duidelike onderskeid tussen die twee terme nie (Van Seters 1992:96). Verder is die ooreenkomste tussen die Deuteronomistiese Geskiedswerk en Herodotus nie vir alle navorsers aanvaarbaar nie.¹¹⁰

Thompson (1994:373-374) vermy die term “historiografie” in verband met die bybelse tekste. As hy na die Griekse historiografie verwys, kom hy tot die gevolgtrekking dat die feitlike waarheid van gebeure ’n belangrike kriterium was. Hy voer die argument egter verder deur na die bedoeling van die skrywer te verwys. Die historiese of feitlike waarheid van ’n narratief lê vir hom nie in die inhoud nie, maar in die skrywer se (teologiese of ideologiese) bedoeling met die teks. Omdat die moderne leser volgens hom vandag nie naastenby ’n greep op byvoorbeeld die vroeë profete se intensies het nie, kan die tekste nie as historiografie geklassifiseer word nie. Somtyds vind Thompson (1994:377) wel historiografiese gedeeltes in die Ou Testament, maar oor die algemeen is die Bybelse verhale eerder oorsprongsverhale as historiografie.

Kofoed (2003:231) stem saam dat die Hebreeuse Bybel, in vergelyking met Griekse historiografie, nie as historiografie geklassifiseer kan word nie. Die historiese intensie van byvoorbeeld Josefus en Lukas (met Handeling) is nie in die Hebreeuse Bybel te vinde nie. Daar is ook nie ’n sistematiese opweeg van bronne soos by Josefus en Lukas nie. Selfs al sou die bybelse tekste in die lig van die bogenoemde

---

¹⁰⁹ Antiquarism verwys na die versameling en ordening van ouer bronne (Noth 1981:11). “Historiography” is in Huizenga (1963:9) se woorde “the intellectual form in which a civilization renders account to itself of the past”. Slegs tekste wat gebeurtenisse getrou weergee, is volgens hom historiografie. Die Griekse historiografie is ’n voorbeeld hiervan.

¹¹⁰ Younger (1983:114) gee toe dat daar kontak tussen Jode en Grieke was, maar hy reageer teen Van Seters se afhanklikheid van Griekse historiografie in die ondersoek na die Deuteronomistiese Geskiedswerk. Volgens Weippert (1987:530) is daar duidelike verskille tussen Herodotus en die Deuteronomistiese Geskiedswerk. Die skrywer van die Deuteronomistiese Geskiedswerk bly anoniem, en die doel van die geskifte verskil ook. Herodotus skryf sy werk om aan te dui dat sekulêre gebeurtenisse en menslike dade, asook gebeurtenisse wat aanleiding gee tot oorlog, onthou moet word. Op grond van die verskille tussen die twee gekiedswerke betwyfel Weippert die werkbaarheid van Van Seters se vergelyking.

eerder as antikwaries bestempel word, hoef dit nie die as histories onbetroubaar beskou te word nie. Griekse historiografie moet nie die maatstaf wees waaraan alle soorte geskiedskrywing gemeet moet word nie. Thompson (1999:73-78) se argument dat die literêre tegnieke in die Ou Testament eerder op 'n verhalende waarde as historiese waarde dui, is eensydig. Daar kan nie op literêre vlak bepaal word of 'n teks feitlike historiese waarhede bevat of nie.

Halpern (1988:11) bestudeer die Deuteronomistiese Geskiedswerk en fokus veral op die skrywer se "*authorial intent*". Hy poog (net soos Van Seters) om te bewys dat die Deuteronomistiese Geskiedswerk as geskiedskrywing geklassifiseer kan word. Sy kriteria of 'n teks feitlike historiese waarhede bevat, lê vir hom by die skrywer se bedoeling. Deur middel van noukeurige eksegeese kom hy tot die gevolgtrekking dat die deuteronomistiese geskiedskrywer H(Dtr) van betroubare bronne gebruik maak. Die skrywer gebruik sy eie interpretasie slegs wanneer die bronne onduidelik is. Nogtans beskou Halpern (1988:207) vir H(Dtr) as 'n verantwoordelike geskiedskrywer. Halpern se studie dui aan dat H(Dtr) se bedoeling was om die verlede op 'n verantwoordelike manier in terme van geskiedskrywing weer te gee, ten spyte van sy eie godsdientige of politieke vooroordele. Nogtans is dit onmoontlik om te bewys of H(Dtr) werklik daarin geslaag het (Kofod 2003:223).

Van Seters en Halpern se verskillende benaderinge komplementeer mekaar. Aan die een kant word die Bybelse tekste met ander geskiedskrywing vergelyk (Van Seters) terwyl die "*authorial intent*" (Halpern) deur middel van eksegeese benader word. Beide kom tot dieselfde gevolgtrekking. Die deuteronomistiese skrywer(s) het bronne bymekaargemaak, verwerk en 'n geskiedenis geskryf in ooreenstemming met die antieke definisie van geskiedenis (soos byvoorbeeld Herodotus).

Beide Halpern en Van Seters dui aan dat die skrywer(s) feite gefabriseer het (waar nodig), en dat albei vanuit 'n subjektiewe ideologiese hoek geskryf het.

Die bogenoemde uiteensettings van Van Seters en Halpern illustreer die dilemma van geskiedskrywing. Die teks self bring nie die antwoorde op al ons vrae rondom geskiedskrywing nie. Uit die staanspoor is dit vir enige eksegeet onmoontlik om die presiese historiese bedoeling van 'n teks te kan bepaal. Berkhofer (1995:67)

verduidelik dat die *genres* van geskiedenis, fiksie, historiese fiksie, en fiksionele geskiedenis dikwels vermeng word. Die term “*genre*” is moeilik om te omskryf. Gewoontlik verwys dit na tekste wat saam gegroepeer word op grond van stilistiese ooreenkomste soos struktuur of inhoud. Maar die saak is egter meer kompleks. Die skrywer(s) se politieke, sosiologiese, en godsdienstige agtergrond het ook ’n invloed op die inhoud, struktuur, en al die ander elemente van ’n teks (Kofoed 2003:194). Die term *genre* se betekenis is dus vloeibaar en buigbaar. Beebee (1994:270) verduidelik *genre* soos volg. Hy gee toe dat die term dikwels in verband gebring word met vaste strukturele elemente (soos metriese vorm), leksikale teorie (soos die helde-sage) en tegniek van komposisie (byvoorbeeld ’n kortverhaal in teenstelling met ’n roman). Met die verloop van tyd verdwyn van hierdie elemente, terwyl nuwes bykom. Daar vind dus evolusie in die teks plaas. Die resultaat is dat ’n sekere *genre* oor ’n verloop van tyd verskillende uitbreidings mag vorm. Hierdie opmerkings sluit aan by die bostaande afleidings, naamlik dat *genre* ’n vloeibare en komplekse term is.

2.2.5.6 Gevolgtrekking

Die vraag rondom historisiteit en historiografie het ’n groot invloed op Josua-studies. Twee voorbeelde is van belang:

- Van Seters (1999b:170-180) bestudeer die landsverowering in Josua 1-12 en kom tot die gevolgtrekking dat dit met Assiriese veroweringstekste ooreenstem.¹¹¹ So byvoorbeeld kom die oorgang van ’n rivier (bv Josua 3-4) as ’n motief in Assiriese tekste voor. So toon Van Seters (1999b:175-176) talle ooreenkomste tussen die Assiriese en Josua- landsveroweringstekste aan. Hy beskryf die genre van Josua 1-12 as ’n “*campaign report*” (Van Seters 1999b:179). Verder beskou Van Seters (1999b:180) Josua 1-12 as ’n fiktiewe verhaal van die deuteronomistiese geskiedskrywer (DtrH);
- Lemche (1991:400-408) fokus op Alt (1953:176-192) en Noth (1953:11-13) se hipotese dat die landsverowering-gedeeltes in Josua 1-12 oorspronklik tot die stam Benjamin behoort het. Die naam “Benjamin” is die enigste van die twaalf stamme van Israel wat die term *ben* (seun) bevat, terwyl die term *ben* gereeld in Mesopotamiese dokumente voorkom (Lemche 1999:401). Verder

---

¹¹¹ Hoffmeier (1994:165-180) dui die leemtes in Van Seters se benadering aan. Volgens sy navorsing is die klem op Assiriese tekste te eng. Volgens Hoffmeier (1994:165-180) toon Josua 1-11 eerder ooreenkomste met annale van Tutmoses III. Hy verskuif dus die klem na ’n Egiptiese agtergrond vir Josua 1-11.

dui Lemche (1999:402) aan dat daar 'n stam met die naam *binu jaminu* teen 1800 vC in die boonste dele van Mesopotamië bestaan het. Die tese van Astour (1959:5-20) dat die *bin jaminu* voorsate van die bybelse Benjamin is, is nooit ernstig opgeneem nie (Lemche 1999:403).¹¹² Nogtans bestaan die moontlikheid volgens Lemche (1999:407) dat die bybelse Benjamiete geweet het dat hulle nie oorspronklik van Kanaän kom nie. Die landsveroweringsgedeeltes in Josua 1-12 bevat moontlik 'n antieke tradisie van die herkoms van die stam Benjamin. Hierdie tradisie het uiting gevind in die fiktiewe landsverowering, waarin die stam Benjamin van buite (Egipte) kom en die land Kanaän in besit neem.

Argeologiese bewyse vir die intog, soos weerspieël in die boek Josua is baie skraal. Boonop is die bybelse teks as bron van feitlike geskiedenis ook histories onbetroubaar. Die neiging om tekste in die ná-ballingskapyd te dateer, maak dit moeilik om historiese waarde in die teks te vind omdat die teks dan te ver verwyderd is van die tyd en omstandighede wat dit beskryf. In hierdie studie word van die uitgangspunt vertrek dat die boek Josua in die ná-ballingskapyd sy finale vorm bereik het. Die vraag is of die eksegeet kan terugwerk en vroeëre tradisies wat in die teks bestaan kan identifiseer. Om hierdie rede bly die eksegeese van die teks steeds die middelpunt van hierdie studie.

2.2.6 Ná-eksiliese sosiale konteks(te)

2.2.6.1 Visionêre en hiërokratiese groepe

Hanson (1989) ondersoek die herkoms van die verskillende priester-groepe. Die verskille tussen die priester-groepe is 'n moontlike rede vir die teenstrydighede in die teks van Josua 3 en 4.

In sy studie oor die apokaliptiek skets Hanson (1989) die situasie in die tyd ná die ballingskap. Hy identifiseer twee hoofgroepe wat teenoor mekaar gestaan het. Die

---

¹¹² Astour (1959:5-20) voer bewyse vir sy hipotese aan. So byvoorbeeld leef die *bin jaminu* van die boonste deel van Mesopotamië in 'n streek waar die maangod Sin aanbid is. So verwys die naam Jerigo (in die gebied van die bybelse Benjamin) na maangod-aanbidding. Lemche (1999:403) dui aan dat Benjamin juis volgens Gen 35:23-26 in Paddan-Aran (die term wat P gebruik om die boonste deel van Mesopotamië te beskryf) gebore is.

eerste is die sogenaamde *visionêre* groep. Die profete in die tydperk vóór die ballingskap is volgens Hanson die bron van hierdie beweging. Verder meen Hanson (1989:16) dat die ballingskap die einde van die profetiese invloed beteken het. Profesie het egter deur middel van apokaliptiek bly voortbestaan. Die profete se boodskap was gesentreer rondom die gedagte dat Jahwe in die geskiedenis ingryp. Die motief van die “*Divine Warrior*” was nou hieraan verbonde (Hanson 1989:16). Hanson (1989:123-176) vind `n neerslag van hierdie beweging in Jesaja 56-66 .

Die tweede groep is die sogenaamde *hiërokratiese* groep. Hierdie groep is verteenwoordig deur die Sadokitiese priesters (Hanson 1989:20). In die tydperk vóór die ballingskap was hulle in beheer van die tempel. Ná die ballingskap is hulle deur die Persiese regering ondersteun. Dit het vir hulle weereens `n monopolie oor die tempel gegee. Die hiërokratiese groep het die klem op die kultus, die bou van die tempel, en die voortsetting van die Dawid-dinastie geplaas. Hulle het hulle magsposisie gebruik om die Levitiese priesters uit die tempel te weerhou.

Volgens Hanson (1989:16, 69) het die visionêre groep in die ná-ballingskapstyd herleef. `n Eskatologiese beweging het ontstaan, wat weer die rol van die Levitiese priesters beklemtoon het. Die groep wat heeldyd onderdruk is, het teruggekom in die vorm van apokaliptiese eskatologie. Hy gebruik Sagaria 9-14 as voorbeeld van die apokaliptiese eskatologie (Hanson 1989:280-354).

Hanson se hipotese rondom die polarisasie van die Sadokiete teenoor die Leviëte is oortuigend. Die stryd tussen die verskillende priestergroepe word deur verskeie benaderings uitgebrei.

2.2.6.2 Konflik tussen noordelike en suidelike teologie

Deist (1982) neem `n ander invalshoek. Hy beklemtoon eerder die ekonomiese, politieke en sosiale verskille tussen die Noordryk en die Suidryk. Die Noordryk het gesukkel om eenheid onder die verskillende stamme te bewerkstellig. Saul se poging tot eenheid het net `n rukkie geduur (Deist 1982:21). In die Suidryk het die godsdientige, politieke en sosiale situasie meer vlot verloop. Dawid het die stamme makliker verenig, en hy het dit grootliks reggekry deur twee hoëpriesters aan te stel wat die twee koninkryke verteenwoordig het. Nógans het die suidelike Dawid-

tradisie die noordelike Mosestradisie verdring (Deist 1982:21). Salomo het die situasie laat versleg deur die hoëpriester Abjatar te verban na Ananot. Ná die val van Samaria in 722vC het die mense uit die Noordryk gevlug na die Suidryk. So het die noordelike teologie (wat op die Moses-tradisie gebaseer is) met die suidelike teologie vermeng geraak. Die voorstanders van die noordelike teologie (die moontlike voorlopers van die deuteronomistiese skole) het hulle invloed in Jerusalem laat geld. Met hierdie benadering toon Deist aan dat daar verskillende groepe in Jerusalem was vóór die ballingskap. Die konflik tussen hierdie groepe het reeds vroeg begin, en nie eers in die ballingskap of ná-ballingskapstyd nie.

2.2.6.3 Politieke groeperinge

Smith (1987:1) identifiseer drie politieke strominge in die tyd ná die ballingskap. Die *assimilasioniste* was verteenwoordig deur die mense wat nie in ballingskap weggevoer is nie. In die tyd ná die ballingskap het hulle sterk gereageer teenoor die terugkerende ballinge. Terselfdertyd het die *seperatiste* uit mense wat uit terugkerende ballinge bestaan. Die meerderheid van hierdie groep het waarskynlik vasgehou aan die gedagte van die sentralisasie van die kultus. In die lig hiervan het hulle geglo dat offers net in Jerusalem gebring kan word. Die *priesters* maak die laaste groep uit. Sommige priesters het 'n eksklusiewe houding ten opsigte van buitestaanders verteenwoordig, terwyl ander weer huwelike met vreemdelinge voorgestaan het.

2.2.6.4 Sadokitese priesteramp in die ná-eksiliese tyd

Volgens Boccaccini (2002:73-103) het die Sadokiete in die ná-eksiliese tyd sterk teenstand uit verskillende oorde ontvang. Hier volg 'n uiteensetting van die verskeie groepe wat die voortbestaan van die Sadokiete bedreig het:

- Samaritane: hierdie groep het op politieke en ekonomiese vlak die mag besit. Hulle was nie bereid om van hulle mag met ander groepe te deel nie. Nógans was hulle pogings om die bou van die Tweede Tempel te keer onsuksesvol;
- Tobia-groep: hierdie groep was verteenwoordig deur welgestelde mense wat grond besit het. Hulle teenstand teen die bou van die Tweede Tempel was nog sterker as dié van Sanballat;

- Profete: volgens die boeke van Jesjaja en Rut was die profete gekant téén die Sadokiete se eksklusiewe houding. Die profete se mag was egter met die sentralissie van die kultus in die kiem gesmoor. Teen die ná-eksiliese tyd was hulle mag reeds gebreek. In die Kroniekeboeke is daar `n meer inklusiewe houding teenoor die profete (1 Kron 25:1; 23:14). Die stryd tussen die profete en die priesters was in die tyd van die Kronis reeds verby;
- Apokaliptiese groepe: Boccaccini (2002:89-102) verwys na hierdie groep as “*Enochic Judaism*” omdat hierdie groep met die buite-bybelse Henogboek geassosieër word. Hierdie groep het teen die orde van die Sadokiete in opstand gekom deur hulle prediking oor die chaos wat deur die bese beheer word en die oordeel van God wat enige dag verwag is;
- Wysheidsleraars: hierdie groep het geen bande met die wet van Moses gehad nie. Verder was hulle outoriteit nie op priesters gebou nie, maar op wysheidsleraars. Om hierdie redes het daar konflik tussen die Sadokiete en die wysheidsleraars ontstaan.

Die bostaande versterk die hipotese dat die ná-eksiliese tydperk deur mag en konflik gekenmerk is. Verskeie groepe het hulle posisies in die samelewing probeer legtimimeer. Alhoewel ek `n vóór-eksiliese basisverhaal van die boek Josua identifiseer, is ek oortuig daarvan dat die boek Josua in die ná-eksiliese tyd ontstaan het. Die boek Josua was waarskynlik `n poging om `n kompromis tussen verskillende groepe te bewerkstellig.

2.2.6.4 Josua in die lig van ná-eksiliese gebeure

Smith (1987:82) dui aan dat die herbou van die tempel (520-515vC) met politieke samewerkingsooreenkomste gepaardgegaan het. Die Perse het vir Serrubabel as goewerneur aangestel. Daar kan met sekerheid aanvaar word dat Serrubabel deel van die sogenaamde eksklusiewe groep was (Lindeque 2000:90). Hierdie groep het teenoor die inklusiewe groep gestaan, en het verhoudinge met buitetaanders afgekeur. Serrubabel sou `n ooreenkoms met die priesters sluit. Die priesters sou hom as politieke leier aanvaar, terwyl hy die gesag van die priesters (onder die leierskap van die hoëpriester Josua) sou erken. In die boek Josua is dit egter die Levitiese priesters

wat voorop staan. In Josua 3:3 en 8:30-35 is dit spesifiek die Levitiese priesters wat na vore tree. Smith (1987:86) voer aan dat dit nie noodwendig die Samaritane is wat die meeste gerebelleer het teen die bou van die tempel nie. Hy verwys eerder na die mense op die platteland as die rebelle wat teen die voorgenome plan in opstand gekom het.

Die uitdrukkings in die boek Josua rondom die herbou van die tempel, herinner sterk aan die uitsprake in die boek Haggai. Die profeet roep al die mense van die land op om deel te neem aan die herbou van die tempel. In die woorde van die hoëpriester Jesua word die hele volk (#r, a'h' ~ [; -lK') opgeroep om sterk te wees (qz : x]) (Hag 2:4) Hierdie selfde uitdrukkings kom in die boek Josua voor.¹¹³

In Esra 6:19-22 vind die paasfees direk ná die herbou van die tempel plaas. In die boek Josua (5:10-12) vier die volk Israel paasfees net ná die intog. Die landsverowering word op hierdie wyse deur 'n kultiese gebeurtenis voorgestel. Sodoende word die intog in die boek Josua as 'n kultiese proses uitgebeeld.

2.2.6.5 Ooreenkomste tussen die boeke Josua en Esra

Daar bestaan verskeie ooreenkomste tussen die boeke Josua en Esra. Die volgende voorbeelde dien om hierdie stelling te illustreer. Hierdie ooreenkomste dien om die outoriteit van die boek Josua in die ná-eksiliese tyd te bevestig.

Josua en Esra vertrek albei van 'n rivier af. Josua steek die Jordaanrivier oor (Jos 3:1), terwyl Esra die Ahawarivier oorsteek op pad na Jerusalem (Esra 8:1). Josua beveel die twaalf manne om elk 'n klip in die Jordaan te stapel as teken van die deurtog deur die Jordaan (Jos 4:4-9, 20, 21). Esra verdeel weer die tempelgereedskap onder die twaalf priesters sodat hulle dit na die tempel kan neem. Verdere raakpunte tussen Josua en Esra val buite die raamwerk van hoofstukke 3 en 4. Nogtans kan die ooreenkomste kortliks genoem word om, om sodoende 'n duideliker beeld rondom hierdie parallele te verkry.

---

¹¹³ Josua tree op as leier van die hele volk laer' f . yI ynEB . -lk'w> (Jos 1:2; 3:1,7; 4:14). Verder roep hy tydens die intog die volk ook op om sterk te wees qz : x] (Jos 1:6).

In Josua 6:1-27 word verwys na die silwer en goud wat aan Jahwe gewy moet word. Die oorlogsbuit moet na die skatkis van Jahwe gebring word. Die volk mag nie self daarvan vat nie. Volgens Esra 7:12-26 kry Esra volmag van die koning om silwer en goud as 'n gawe weg te bring na Jerusalem. Hierdie geskenk is 'n vrywillige danksegging aan Jahwe. Esra sorg dat dit alles aan die priesters in Jerusalem oorhandig word.¹¹⁴ In albei gedeeltes behoort die goud en silwer aan Jahwe.

Josua en Nehemia lees albei die Wet (Tora) voor. Josua lees uit die Wet van Moses (hv, mo tr; AT rp, se) (Jos 8:31-34) vir die *hele Israel* (laer'f.yI-lk') voor. Vreemdelinge en vrouens word spesifiek by die geleentheid uitgesonder. Esra lees uit die Wetboek van Moses (hv, mo tr; AT rp, se) vir die hele volk (~['h'-lk') voor (Neh 8:1). Daar is verder 'n verwysing na die Levitiese priesters. Die optrede van Josua verskil egter van dié van Esra, in dié sin dat Esra in Jerusalem voorlees, terwyl Josua die volk by Ebalberg toespreek. In Josua bestaan verwysing na Levitiese priesters, terwyl Esra net na priesters verwys.

Die priester Eleasar speel 'n belangrike rol in die boek Josua, veral wat die landsverdeling aanbetref (Jos 14:1; 17:3; 21:1). Esra word duidelik voorgestel as 'n nakomeling van Eleasar (Esra 7:5).

2.2.6.6 Ooreenkomste tussen die boek Josua en Nehemia

Verskeie ooreenkomste bestaan ook tussen Josua en Nehemia. Die volgende voorbeelde illustreer die ooreenkomste:

Nehemia was verantwoordelik vir die herbou van Jerusalem se mure. Hy ontvang hierdie opdrag terwyl hy in diens van die Persiese koning is. Hy kom met die nodige militêre begeleiding in Jerusalem aan en verken die stad vir drie dae voordat hy met die bouwerk begin. Die priesters speel 'n groot rol by die bouwerk. Leviete speel ook 'n rol, maar word nie as priesters aangedui nie.

---

¹¹⁴ Lindeque (2000:97) dui 'n verdere moontlikheid aan. Hy merk dat die inklusiewe groep heel waarskynlik die eksklusiewe groep beskuldig het dat hulle die offergawes van Jahwe gesteel het. Op grond daarvan word hulle veroordeel volgens hulle eie wet, wat in hierdie geval die doodstraf vereis (Esra 7:26). Bogenoemde bly 'n rekonstruksie wat gebaseer is op die wrywing tussen die bogenoemde groepe. Om klinkklare bewyse hiervoor aan te voer, is nie maklik nie.

In die boek Josua begin die landsverowering óók met `n verkenning van die land (Jos 2:1). Die verkenners kruip drie dae vir die agtervolgers weg voordat hulle terugkeer (Jos 2:22).

In Nehemia speel die priesters `n hoofrol in die bou van die tempel. So is dit die priesters wat in die boek Josua die leiding neem tydens die intog. As die volk die Jordaan oorsteek, is dit juis die priesters wat voor loop (Jos 3:6, 14; 4:11). In Josua 3:3 word hulle die Levitiese priesters genoem, terwyl die res van die verwysings in die hoofstuk net na die priesters is.

Die verhaal van die val van Jerigo toon merkbare ooreenkomste met die boek Nehemia. In Josua 6:1-21 word die val van Jerigo in kultiese terme beskryf. Die priesters lei die prosesie en blaas op ramshorings. In Nehemia 4:1-23 handel dit weer oor `n muur wat gebou word, terwyl die Jerigo-verhaal handel oor `n muur wat geval het. In Nehemia is daar `n ramshoringsblaser naby om alarm te maak as gevaar sou dreig tydens die herbou van die mure (Neh 4:18, 20). In die Jerigo-verhaal word gewapende manskappe vermeld (Jos 6:3, 9, 13). Dit is juis gewapende mans wat die mure herbou in Nehemia (Neh 4:13, 16-18, 21, 23).

Volgens Lindeque (2000:100) is Nehemia `n voorbeeld van die *eksklusiewe* denkrigting. Hy herbou die mure om ander volke uit te hou (Neh 2:20). Sy optrede teenoor vreemdelinge dui sy ideologiese voorkeure aan. Hy weier dat ander volkere help met die bou van die muur (Neh 2:20). Die verskille met Josua op hierdie punt is treffend. Terwyl Nehemia vir Tobija die Ammoniet uit sy kamer in die tempel verbied, stel Josua juis die Gibeoniete aan om diens in die tempel te doen. Wanneer Nehemia die Wet van Moses voorhou (Neh 13:1) mag daar nie `n Ammoniet of Moabiet teenwoordig wees nie. Wanneer Josua die Wet voorhou, is daar egter vreemdelinge teenwoordig (Jos 8:33,35). Nehemia duld nie huwelike met vrouens uit ander volke nie (Neh 13:23-28). In die verhaal van Ragab gebeur die teenoorgestelde. Josua beveel dat Ragab en haar gesin se lewens gespaar moet word (Jos 2:12).

In die verhaal van Nehemia is daar `n skerp onderskeid tussen priesters en Leviete. In die lys van mense wat saam met Serrubabel teruggekeer het (Neh 7:6-69), word die priesters en Leviete afsonderlik aangedui. Die Leviete word soms as `n groep naas

die priesters genoem (Neh 7:73; 8:14; 9:38; 11:3,20). Hulle deel wel in die voorregte van die tempelpersoneel (Neh 13:10-13), maar word nie as priesters gereken nie.

Lindeque (2000:103) verwys na die stryd tussen die Sadokiete en die Leviëte. Die Sadokiete het in die tyd ná die ballingskap die steun van die Persiese owerhede geniet. Die Leviëte, wat volgens Lindeque hoofsaaklik uit die noordelike heiligdomme kom, is deur die sentralisering van die kultus gemarginaliseer. Hy plaas die Sadokiete aan die eksklusiewe kant, terwyl die Leviëte die inklusiewe standpunt verteenwoordig.

Die bostaande ooreenkomste tussen Josua en Esra-Nehemia dui op 'n moontlike gesamentlike agtergrond. So kon verskillende groepe (bv 'n inklusiewe en eksklusiewe groep) dieselfde verhaal gebruik het om hulle ideologie te verwoord alles dui daarop dat die boek Josua 'n beduidende rol in die ná-eksiliese tyd gespeel het.

2.2.6.7 Gevolgtrekking

Die bostaande bespreking illustreer dat die sosiale konteks ná die ballingskap in Juda en Jerusalem baie kompleks was. Verskeie groepe het op verskillende terreine meegeding om mag te behou. Die stryd om beheer van die Tweede Tempel was net so kompleks. Die boek Josua toon sterk ooreenkomste met die bogemelde tydperk. Lindeque (2000:133) beskou die boek Josua as 'n kontra-narratief deur die Levitiese priester-groepe op die eksklusiewe ideologie van die Sadokiete.

Hierdie studie ondersoek die moontlikheid dat verskillende uitbreidings van die boek Josua vir die ooglopende teenstrydighede in die boek verantwoordelik is. Op grond van die botsende ideologieë van die onderskeie priester-groepe is dit moontlik dat verskillende groepe die Josua-verhaal gebruik het om hulle bepaalde aanspraak op mag in die Tweede Tempel te legitimeer. So byvoorbeeld kom daar verwysings na priesters en Levitiese priesters in Josua 3 voor. Die vertrekpunt van hierdie studie is juis dat die boek Josua 'n kompromis tussen die verskillende godsdienstige belangegroepes verteenwoordig. Daarom dateer die finale redaksie van die boek Josua in alle waarskynlikheid vóór die finale breuk met die Samaritane. Verder kan ons aanvoer dat die inklusiewe groep probeer het om die breuk met Samaria te verhoed. Die term “die plek wat die Here kies” (Deut 12:5) was voorheen 'n eksklusiewe

verwysing na Jerusalem. In 2 Kronieke 33:17 kan enige plek as 'n ware aanbiddingsplek dien. In die boek Josua tree Josua by verskillende plekke op (Gilgal, Ebal, Gerisim). In die uiteensetting van Josua 3 en 4 val die klem op die harmonisering tussen die priesters en die Levitiese priesters. Hierdie faktore dui daarop dat die boek Josua se finale redaksie heel moontlik in die tyd net vóór die finale breuk met die Samaritane plaasgevind het. Die boek Josua was 'n poging om 'n kompromis tussen die verskillende priester-groepe in die ná-ballingskapstyd te bewerkstellig. Die eksegetiese arbeid dien om die bogenoemde stellings te ondersoek.